

**ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ**

**Α Π Α Ν Τ Α
ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ**

Ἐκδοτεία
ΠΑΝ. Κ. ΚΡΗΣΤΟΥ — ΣΤΕΡ. Ν. ΣΑΚΚΟΥ
Καθηγητῶν Πανεπιστημίου

Ἐπιμέλεια
ΒΑΣ. Σ. ΨΕΥΤΟΓΚΑ — ΘΕΟΔ. Ν. ΖΗΣΗ
Διακτῶρων τῆς Θεολογίας

**ΙΩΑΝΝΟΥ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΕΡΓΑ**

ΤΟΜΟΣ 16

ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΑΝΔΡΙΑΝΤΑΣ Α'—Γ'

Εισαγωγή — Μετάφρασις — Σχόλια
ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ Γ. ΣΤΑΜΟΥ
Θεολόγου - Γυμνασιάρχου

Κείμενον: B. Montfaucon

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Αι εἰς τοὺς ἀνδριάντας εἰκασίαι καὶ μίαι ὄψεις τοῦ μεγάλου τῆς Ἐκκλησίας Πατρὸς Ἰωάννου τοῦ Χρυσόστομου, «ὅστις μόνος ἐκ πάντων τῶν Πατέρων καὶ διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας ὠνομάσθη Χρυσόστομος καὶ διήρθε πράγματα τοιοῦτα» ἀποκαλοῦσιν «ἔργον καὶ θαυμαστὴν μνημεῖον τῆς ἡλικίας αὐτοῦ δράματος» ἐν τῇ Ἀντιοχείᾳ κατὰ τὴν μεγάλην ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου τοῦ Α' στίαν τοῦ 387, ἐπὶ διακοσθεῖν ἡ τῶν, τῆς περιόδου ταύτης πόλεως τῆς Ἀνατολῆς, καὶ κατοικοῦσιν ἰδιότροπον ἔθνος ἐν τοῖς ἔργοις τοῦ θεοπαισίου τούτου Πατρὸς ἀπὸ ἀπόφικας περιτομήνου καὶ μαρτυρίας.

Πρὸς πληρεστέραν πύθυν κατανόησιν κρινόμεν ἀναγκαῖον εἰσενεγκτικῶς νὰ προτάξωμεν ὀλίγα τιμὰ, πρῶτον περὶ τῆς πόλεως Ἀντιοχείας, εἰς τὴν ἑποῖαν ἐξερωνήθησαν καὶ δεύτερον περὶ τῶν αἰτίων, ὅτινα συνετέλεσαν εἰς τὸ νὰ ἐκφυγηθῶσι.

Α' Ἡ Ἀντιοχεια. Ἡ πόλις αὕτη Ἰερύση ἐν ἔτει 306 π. Χ. ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Συρίας Σελεύκου τοῦ Α' τοῦ Νικητοῦς πρὸς τιμὴν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ἀντιόχου τοῦ Α' τοῦ Σωτήρος, ἐπὶ τῆς νοτίας τοῦ Ὀρόντου καταμειβέθη, ἐν τῷ μέσῳ ἀραιομένη καλλῶδες, ἔχουσα ἀρθονικὰν ὁδὸν καὶ πολλὰς φυσικὰς καλλογὰς.

Κατὰ τὸν Στράβωνα ἦσαν «εὐτραπέλις ἐκ τεσσάρων συνετεταμένον μερῶν, τεταχισμένη καὶ κοινῇ τεύχει καὶ ἕνῃ καθ' ἑαυστὴν κτίσμα».

Οἱ πρόσοι τῆς πόλεως ἀποικοὶ ἦσαν Ἀθηναῖοι καὶ ὀλίγοι Μακεδόνας, Κρήτες καὶ Κύπριοι. Διὰ τὸν λόγον τούτου οἱ Ἀντιοχεῖς ἐκαυχῶντο, ὡς ἔκοντες τὴν καταγωγήν ἐκ τῆς πόλεως τῆς Παλῆδος, εἰς τὴν ἑποῖαν ἐν τοῖς γράμμασιν ἠμιλλῶντο, ἡ δὲ πόλις αὐτῶν ἐκαλεῖτο Συριάδες Ἀθηναί. Ὁ Ρωμαῖος κατακτητὴς τῆς Συρίας Παμπτήριος ἐτίμησε μεγάλως τοὺς Ἀντιοχεῖς «χαρισόμενος αὐτοῖς πολλὰ... ὡς ἐκ γένους Ἀθηναίων ὄντα», ὡς ἀναφέρει ὁ χρονογράφος, I. Μαλάλας, καὶ πρῶτος ἀνακέρως τὴν Ἀντιοχειαν ἐλευθέραν πόλιν (Antioche libera).

1. Χρυσόστομος Παπαδοπούλου, Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας Ἀντιοχείας, Ἀλεξάνδρεια 1881, σελ. 215.

2. Τοῦ αὐτοῦ, Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, Ἀλεξάνδρεια 1908, σελ. 52.

3. Στράβωνος, Γεωγραφικά IET 4, ἐκδ. Παρισίων 1858, σελ. 688.

4. Corpus Scriptorum Historiae Byzantinae (I. Malalas), ἐκδ. Βόννης 1881, σελ. 211.

Γραμματεὺς Συντάξεως

Ἰεροῦς **ΙΩΑΝΝΗΣ Κ. ΔΙΩΤΗΣ**

Ἐφημέριος Ἰ. Ν. Ἀγ. Παντελεήμονος Ἀχαρνῶν

Ἡ δὲ Ἀθηναῖς βασίλισσα τοῦ Βοζαντινοῦ Εὐδοκία διαδόσασα τὸ ἔαρ τοῦ 438, κατὰ τὴν εἰς τὰ Ἱερουσόλιμα μετέδασεν αὐτήν, ἐκ τῆς Ἀντιοχείας, ἐξαφάνισεν ἐν τῇ Βουλαιτηρίῳ τῆς πόλεως, ἐπὶ θύρῳ βασιλικῷ ἐλογόσθη ἑστῶσα, περιφρημὸν ἐγκυμαστικῶν εἰς τὴν πόλιν λόγον εἰς τὸν ὅποιον ἀναμνηστικῶς εἰς τοὺς ἀκουστικὰς αὐτῆς τὴν ἀθηναϊκὴν αὐτῶν καταγωγὴν, εἶπε τὸ ἀμνηρικὸν «ὁμηγερέως γενεῆς τε καὶ αἵματος ἀρχομαί εἶναι» (Ἰλ. Ζ' 211).

Ἡ Ἀντιόχεια ἀπὸ τοῦ 84 π. Χ. μέχρι τῆς εἰς τοὺς Ἀραβας ὀπισθογῆς (638) ἀπῆλθεν ἀξιολόγου αὐτονομίας, ἔχουσα ἴδιον βουλὴν καὶ περιλαμβάσασα δέκα ἐπιτὸν δήμους, οἵτινες συναρχίζοντο εἰς Ἐκκλησίαν εἰς τὰ θέατρα, δύναντο τὰς δημοσίας ὑποθέσεις. Ἐχεν θύρατα οἰκοδομήματα, ἱππῶδρον, λουτρόνας, θέατρα πολλά, ὑραίας πλατείας καὶ λεωφόρους, ἐξ ὧν ὀνομαστὴ ἦτο ἡ τῶν κιονιστικῶν, ἦν εἶχε κατασκευασθῆ ἡ γεννακοδορία Ἡρώδου τοῦ Μεγάλου. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ πνευματικῆς ἀπόφεις δὲν ὕστερα: ἦτο ἡ πόλις τῶν πνευματικῶν φωτῶν καὶ τῶν πολλῶν λογίων ἀνδρῶν, κέντρον φωτὸς καὶ πηγὴν ναμάτων θαλάσῳ ἀρδευόντων καὶ ἄλλας πόλεις καὶ χώρας⁸ καὶ εἶχεν θωβήλον τῶν ἑλληνικῶν αὐτῆς χαρακτηριστῶν, ὡς οὐσα μία τῶν λαμπροτέρων ἐστῶν τοῦ ἐν τῇ Ἀνατολῇ Ἑλληνισμοῦ.

Εἰς τὸν χριστιανικὸν κόσμον ἡ Ἀντιόχεια προσέλαβε μετῶνα ἀγγλῆν, ὡς «πρώτη ὡστερ στέφανόν τινα θαυμαστὸν τὴν τῶν χριστιανῶν ἀνεθήκατο προσηγορίαν» καὶ ἀπέθῃ «ἡ μήτηρ τῶν ἐκκλησιῶν» τῶν ἐξ Ἑβραίων. Ἐν αὐτῇ δὲ Μ. Κωνσταντῖνος, ἐν ἔτει 333 ἀνεγείρα τὴν «χρυσὴν ἐκκλησίαν»,⁹ διητάγων τὸ σχῆμα καὶ μοναδικὴν διὰ τὸ μέγεθος καὶ τὸ κάλλος αὐτῆς εἰς τὸν ἑλληνορωμαϊκὸν κόσμον. Αὕτη ἐκάλειτο καὶ ἀνώτερον, ἡ δὲ ἀνοικαδομήτως αὐτῆς διήρκεσεν ἐξ ἑτη.

Κατὰ τοὺς δύο πρώτους αἰῶνας τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, μέχρι τοῦ Μ. Θεοδοσίου, οἱ αὐτοκράτορες ἔδρανον τὸ πλάσιον ἐν αὐτῇ, εἰς ἀνεγγεγραμμένα ὡς ἀεὶ ἀνώτερον¹⁰ καὶ ταύτην

8. ἀπλαθὴ τὴν γενεάν, τὸ αἶμ' αὐτὸ, καυχόμεαι ἕως πῶς ἔχω, κατὰ μετέφρασιν, Γ. Πολυλάς.
 9. Π. Καρολίδου, Περὶ τῆς Ἑβραϊκῆς καταγωγῆς τῶν Ὀρθόδοξων Χριστιανῶν Ἑλλάδος καὶ Παλαιστίνης, Ἀθήναι 1909, σελ. 146.
 7. Holzner, Παύλος, Μεταφράσεις, Γ. Κοτσώνη, Ἀθήναι 1948, σελ. 84.
 8. Π. Καρολίδου, μν. ἔργον, σελ. 146. Ἰδὲ καὶ Κικέρωνος, Pro Archia, Kap. 3.
 9. P. G. 49, 49.
 10. Χρυσόστομος Παπαδοπούλου, Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, σελ. 5.
 11. «Μονογενὲς τὸ χρῆμα ἐκκλησίας, μέγεθος ἕνεκα καὶ κάλλους» (Εὐδοκίου, Εἰς τὸν Κωνσταντῖνον Γ') P. G. 90, 1109, ἰδὲ καὶ 90, 1369.
 12. Πρὸ τοῦ Μ. Κωνσταντῖνου ὁ ἀπολαττικὸς εἰς τὴν Ἀντιόχειαν

μᾶλλον εἶχον προτιθέσαν ἢ τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ὅπως ἐπὶ τῶν Βοζαντινῶν ἡ Ἀντιόχεια κατέστη, κατὰ τὸν Duchesne, «ἡ βασίλισσα τῆς Ἀνατολῆς, τὸ κέντρον τῆς βασιλείας τοῦ Κράτους καὶ ἡ πρώτη ἐκκλησιαστικὴ Μητρόπολις».¹¹ Κατὰ τὸν Χρυσόστομον ἦτο ἡ «πόλις τῶν ὑπὸ τὴν ἐὼ καμμένων ἢ κεφαλῆν»¹² κατὰ δὲ τὸν Αἰθάνιον «Μητρόπολις οὐ μόνον τῆς Συρίας ἀλλὰ καὶ τῆς Ἀσίας, ἦν θύρα λαμβάνει ἐπίστασις».¹³

Ὁ ἀριθμὸς τῶν κατοικῶν αὐτῆς ἦτο μέγας. Κατὰ τὸν Αἰθάνιον ἦτο ἐπαύλιος τῆς Ρώμης κατὰ τὸ πλῆθος τῶν κατοικῶν. Κατὰ τὸν Σπράβωνος «οὐ ποῦδ' εὐλαίετο δύναμις καὶ μέγεθος... Ἀλεξανδρείας τῆς πρὸς Αἴγυπτον».¹⁴ Κατὰ τὸν Χρυσόστομον, εἶχεν εἰκοσι μυριάδας¹⁵ καὶ «μυριάδας ἀπείρους»,¹⁶ ἐξ ὧν μόνον οἱ ἥμισις ἦσαν χριστιανοί. Κατὰ τὸν Προκόπιον, «κατὰ τὸν πλοῦτον καὶ τὸ μέγεθος καὶ τὴν πολυανθρωπίαν καὶ τὸ κάλλος καὶ τὴν ἄλλην εὐδαιμονίαν πρώτη πόλις ὄντων τῶν εἰς τὰ ἀνατολικὰ πόλεων τῶν Ρωμαίων».¹⁷

Γενικῶς ὑπολογίζεται, ὅτι εἰς τοὺς χρόνους τῆς ἀμῆς αὐτῆς, ὁ ἀριθμὸς τῶν κατοικῶν, ἐπὶ ἐπιτὸν ἐκατομμυρίων τῆς Συρίας, ἀνῆρχετο εἰς ἐκατοκσίας χιλιάδας.¹⁸ Χαρακτηριστικὸ τοῦ μεγάλου πληθυσμοῦ αὐτῆς ἦτο καὶ ἡ προσωνυμία «πόλις μεγάλων», ἦν εἶχε.

Εἰς τὴν ποικίλοισιν ταύτην καὶ τῶν προνομιούχων ἑλληνικῆν τῆς Ἀνατολῆς πόλιν ἐγεννήθη ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, «τὸ θειαιότερον πνεῦμα τῆς νέας ἑλληνικῆς κωνωνίας, ἐμβολιασθὲν εἰς τὸν ἀρχαῖον κόσμον, ὁ κατ' ἐξοχὴν Ἑλληνα γενόμενος χριστιανός».¹⁹

Β'. Ἡ Στάσις τῆς Ἀντιοχείας. Ἐν ἔτος μετὰ τὴν εἰς προσηγορίαν τοῦ Χρυσόστομου, ἐγένετο ἡ μεγάλη τῆς Ἀντιοχείας στάσις καθ' ἣν καταδείχθη ἡ ἀπα-

«ἕνεκα πλοῦτον μέγα, κέρων θαλάσῳ τεθέντες πρῶτη μὲν ὑπὸ Γαλινοῦ... ἔπειτα δὲ ἐν ἀρχῇ καὶ παλαιῶν εἰς τὸ τοῦ ἀνέστητος ἐπιπέσει διὰ καταμνήμων» (Γ. Μαλλίος, μν. ἔργ., σελ. 308, 307). Ἰδὲ καὶ Μεγροπόλ. «Ἠλιποπόλις Γενναδίου, Ἱστορία τοῦ Οἰκουμηνικοῦ Παιτριάρχου τ. Α', Ἀθήναι 1953, σελ. 112.
 13. Παρὰ Μεγ. Ἑλληνα, Ἐγκυκλοπαίδεια, τ. Δ', σελ. 890.
 14. P. G. 40, 36.
 15. Αἰθάνιος, Ἀἴτιοι (Ἀντιοχειακός), τομ. Α' σελ. 344, ἐνδ. Aitenb. r-gi 1791.
 16. Σπράβωνος, Γεωγραφικά, ἐνδ. ἄνωτ.
 17. P. G. 50, 681.
 18. P. G. 49, 49.
 19. Προκόπιος, Περὶ παρακμῆς πόλεων, σελ. 87, 139, ἐνδ. Βόννης.
 20. Χρυσόστομος Παπαδοπούλου, Ἱστορ. Ἐκκλ. Ἀντιοχείας, σελ. 54. Ἰδὲ καὶ Π. Καρολίδου, μν. ἔργον, σελ. 139, 140, 144.
 21. Χρυσόστομος Παπαδοπούλου, Ἱστορ. Ἐκκλ. Ἀντιοχείας, σελ. 292. Σύντομον βιογραφίαν αὐτοῦ ἰδὲ: Π. Στάσιος, Ἰωάν. τοῦ Χρυσόστομου ἐπιστολαὶ εἰς Ὀλυμπία, σελ. 8 κ. ἑξ.

ράμιλλος δόνατος τοῦ λόγου αὐτοῦ καὶ ἡ ἰσχυρὰ ἐπὶ τοῦ λαοῦ τῆς Ἀντιοχείας ἐπιβολή.

Ἡ στάσις ἐξερράγη ἀρχῆς Φεβρουαρίου τοῦ 387, ἐν ταῖς παραμοναῖς τῆς νηστείας τῆς Μεγ. Τεσσαρακοστῆς, λόγῳ τῆς ἐπιβολῆς νέων φόρων ὑπὸ τοῦ Μ. Θεοδοσίου, θέλοντος νὰ κλέψῃ ἐν Κωνσταντινουπόλει μεγάλους ἀγῶνας καὶ ἑορτῆς.

Ματὰ τὴν ἀνάγκασιν τοῦ σχετικῆς διατάγματος, ἀπορρίφθηκαν οἱ βουλευταὶ τὰ διακριτικὰ τοῦ ἐξιώματος αὐτῶν διατάγματα. Ἐξήλθον τοῦ βουλευτηρίου εἰς τὰς ἐδοῦς φωνάζοντες, ὅτι ὁ βασιλεὺς θέλει τὴν πόλιν νὰ καταστρέφῃ. Τοῦτους ἐμιμήθησαν καὶ οἱ πολλοὶ καὶ «πάντες ἰσχυροὶ, πάντες ἐπιλοιδόουσι, ἰδυοχέραινον, ἡγανάκτουσι, πρὸς ἀλλήλους ἀπανθῶντες ἄλεγον ἄλλοις ἡμῖν ὁ θεὸς, ἀνεκράτῃ ἡ πόλις, οὐδεὶς ὑποστέηται δυνάσκει τῆς εἰσφορῆς ταύτης τὸ μέγεθος». Ἐν τῷ πλήθει ἐν παραφορᾷ εὐρισκόμενον καὶ ὑπὸ «ξένων καὶ διεστραμμένων» στοιχείων παραφρονέοντων, καθυβρίσθη κατὰ τοῦ Διοκλετηρίου, ἔθθα ὁ «κόμης τῆς Ἀνατολῆς». Τισομνός, εἰθυλολάτρης ὢν, παρ' ἄλλων νὰ φωνεῖτο. Εἶτα τοῦτο ἐστράφη κατὰ τοῦ Βουλευτηρίου ἐκ τοῦ ὅπου τινὲς «μαροὶ καὶ παμμίαιρα τοὺς νόμους καταπατήσαντες, τοὺς ἀνθρώπους καθέλωσαν» τοὺς ὁποίους προσέβουνας διὰ τρυφῶν ἔαυρον εἰς τὰς ἐδοῦς καὶ εἶτα κατακερματίζαντες εἰς τὸν Ὀρόντην Ἰερύσαν. Οἱ ἀνθρώποι οὗτοι ἦσαν τοῦ αυτοκράτορος Θεοδοσίου, τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, τῶν τέκνων καὶ τῆς συζύγου του.²⁹ Ἡ μαγία τοῦ πλήθους εἶτα ἐστράφη εἰς θηρότητα καὶ πυρπολήσεις. Ὅτε ἕως ἐκφανίσθη ὁ στρατός, ἐν ὁ Κόμης ἐκέλευσε πρὸς ἐπιβολὴν τῆς τάξεως, καταλήφθησαν ἅπαντες οἱ κἀνοικοὶ ὑπὸ παντικῶν καὶ ἤρπυοντο ἐρπατεύοντες εἰς τὰ ὄρη, τὰ σπήλαια καὶ τὰς ἐρήμους. Ἐκ τῶν ἀπομεινόντων συνέληφθησαν πολλοὶ, ἐν οἷς καὶ ἀθῆσι καὶ πρῶτος τῆς πόλεως καὶ ὑπὸ τῆς εὐγενείας τὸ καρφάκιον³⁰ καὶ τὴν ἐπομένην σιδηροδόχονα ἤρθησαν εἰς τὰ δικαστήριον, ἔθθα ἀπὸ τῆς κατ' αὐτῶν κατηγορίας καθυσώσκειν, τιμωρομένη ὑπὸ τοῦ Ρωμαϊκοῦ Δικαίου διὰ θανάτου. Αἱ πρὸς ἀποδείξιν αὐτῆς ἀνακρίσις διεξήχθη μετὰ αὐστηρότητος καὶ βασανισμῶν, πῆρξ δὲ τοῦ δικαστηρίου ἐβρίσκοντο μητέρας καὶ τέκνα τῶν κρατουμένων θρηνησοῦσι καὶ ζυγοῦσι ἑαυτοὺς ὑπὲρ αὐτῶν.

Ἐκ τῶν συλληφθέντων πολλοὶ καταδικάσθησαν εἰς θάνατον.

29. P. G. 49, 73.

28. P. G. 49, 175.

24. Ὁ Κόμης τῆς Ἀνατολῆς ἦτο, ὡς δὲ ἀλέγομεν σήμερον, ὁ Ἀνώτερος Διοικητὴς τῆς Ἀνατολῆς, ἔξω ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ τῆς Ἐπαρχίας Παλαιστίνης, Ἀραβίας, Φοινίκης, Κολίης, Συρίας, Μεσοποταμίας, Ἰσχυρίας καὶ Ἑβέρου.

25. P. G. 49, 73.

26. Δ. Μεγαλόπουλος, Πατρολογία, Ἀθήναι 1880, σελ. 368.

27. P. G. 49, 138.

ἢ διὰ περιουσία αὐτῶν ἐξημεῖθη. Ἡ ἐκτέλεσις ἐγένετο ἀμέσως, παρηκολούθησαν δὲ μακρόθεν μητέρες τῶν ἐκτελουμένων ἀνδρῶν, μὴ ταλιμάσαι νὰ θρηνησοῦσι τὴν συμφορὰν ἀντικα γὰρ τὸ πάθος ὁ φόδος καὶ τῆς φύσεως ἐκράτει τὸ θεός.³¹ Αἱ ἀνακρίσεις ἐκινεῖτο, ἡ διαρροὴ τῶν κατόικων εἰς τὰ ὄρη ἐξηκολούθει καὶ ἡ ἀγωνία συνέχευε πάντας, ὡς μὴ γινώσκοντας τὴν τελικὴν τοῦ αυτοκράτορος ἀπόφασιν, ὅστις μαθὼν τὰ γενόμενα διάταξε νὰ στεγερῇ ἡ πόλις ἀπάντων τῶν προνομίων αὐτῆς, εἶτα ἐδόθησαν εἰς τὴν Λαοδικεῖαν, νὰ παύσων οἱ ἀγῶνες, νὰ κλείσων τὰ θέατρα καὶ οἱ λουτροὶ καὶ ἀπέστειλαν εἰς τὴν Ἀντιόχειαν δύο ἀνωτάτους αυτοκρατορικοὺς ἐπιτρόπους, τὸν Καυσοῦρον (Magister Officiorum) καὶ τὸν Ἐλλέβουον (Magister utriusque Militiae).

Ὁ Χρυσόστομος θαδὺς γνώστης ὢν τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς, μάλις τὴν ἐδόξην ἡμέραν³² ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ταραχῶν, ὅτε παρεσκευάσθησαν αἱ ψυχικαὶ διαθέσεις τῶν χριστιανῶν καὶ πάντες τρέμοντες προεβήσαν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἀνέρχεται ἐπὶ τοῦ Ἀμβωνος καὶ ἔρχεται τῶν τῶσον διδασκτικῶν ὁμιλιῶν αὐτοῦ εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Ἐκ τῆν πρώτην αὐτοῦ ἐπὶ τῶν γεγονόντων ταύτων ἑμιλλαν, ἐν ἀρχῇ μὲ θαυματομίαν πολλὴν καὶ ψυχικὸν ἄλγος, μαρτυροῦν ἀγάπην πρὸς τὴν πατρίδα.³³ Διακτραγωθεῖ τὴν θλιβεράν κατάσταση, εἰς τὴν περιήλθεν ἡ περίφημος τῆς Ἀνατολῆς πόλις καὶ εἶδε: τὰς θεοσεβίας συμβουλὰς ὁμιλῶν περὶ ὁμοιοφύτης, περὶ ἀσκηθείας τοῦ πλοῦτος, περὶ ἐπιτηδεύσεως καὶ ταπεινοφροσύνης καὶ ἄλλων λίαν ἐπικαίρων καὶ ἐποικοδομητικῶν θεμάτων.

Τὴν πρώτην Κυριακὴν τῶν Ἡσυχαιῶν ἀνέρχεται καὶ πάλιν ἐπὶ τοῦ Ἀμβωνος διὰ νὰ ἀναγγεῖλαι ὅτι ὁ ἐπίσκοπος Φλαβιανός, οὗτος πλῆκει τὸ ἐγκώμιον, ἀνεχώρησε μεταβαίνων εἰς τὸν αυτοκράτορα, ἵνα ὑπὲρ τῆς πόλεως συνηγορήσῃ καὶ φιλοσοφῇ χριστιανικῶς διὰ τὴν σπαργὴν αἵματος, συνήμα ἔα ὁμιλεῖ περὶ νηστείας καὶ κατακρίσεως.

Μετ' οὗ πολὺ νῦν ἀναστῆσκει δημοσιουργεῖται ἐκ τῆς φήμης ὅτι ὁ βασιλεὺς διάταξε νὰ κατασκαφῇ ἡ πόλις. Ὁ λαὸς ἐν μεγάλῃ ταραχῇ καταφεύγει εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἰκεσίας πρὸς τὸν Ἱεριστὸν ἀναπέμψαι, ὁ δὲ κόμης, κατὰ εἰθυλολάτρης, εἰσέρχεται εἰς τὸν ναὸν καὶ καθησυχάζει ταύτων. Ὁ Χρυσόστομος ἀνέρχεται ἐπὶ τοῦ Ἀμβωνος καὶ ἐπιτιμᾷ τὸν λαὸν διὰ τὴν ἀλγιστοσίαν αὐτοῦ καὶ

28. P. G. 49, 66.

29. P. G. 49, 119. Διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς τὰς ἀρροῦσας ταύτας ἐπιτήσομεν ἡμέρας, διὰ τὸ κακηνόησαι τὴν πόλιν ἡμῶν ἄδικον, καὶ πρὸς τὰς ἐρήμους μετακλίθαι πάντας, καὶ διὰ τὸ τοὺς ὑποκαταθέντας ἀνομιώσαι τῷ νόμῳ τῆς ἀθμίας. Φυχὴ γὰρ ἀπὸ ἀθμίας κλύμειται, πρὸς πάντας ἀκρόασις ἂν ἀνεκτέθηται.

30. Ὅδὲν πατρίδος γλυκώτερον, ἀλλ' οὐδὲν πιερότερον νῦν γένονται. P. G. 49, 36.

δίετι ἔφθασεν εἰς τὸ σπῆμα καὶ δέχεται παραμυθίαν καὶ παραίνεσιν παρὰ ἑθελκού.⁵¹

Αἱ ἀνακρίσεις δὲν ἔπαυον, ἀλλὰ συνεχίζονται ἐν τῷ μόνῳ ἀποστολαίῳ ἀγωνίᾳ καὶ πένθει. Ἡ ἡμέρα τῆς δίκης προσεγγίζει, ἢ δὲ ἀγωνία ἐνταίχεται. Ἡ πόλις νεκροῦται, ἢ δὲ ἄλλοτε κοσμοδριθῆς ἀγορὰ εἶναι «κενὴ ἀνδρῶν, μόλις δὲ δύο ἢ τρεῖς βαδίζοντες ἐν τῷ μόνῳ μετ' ἄλλήλων ἔβαινον καὶ αὐτοὶ οὗτοι καθάπερ ἑμφύχοι νεκροὶ περιόντες».⁵² Ἡ δίκη ἤρξαστο, ἀλλὰ δικαστὴ χάρις εἰς τὴν σωτηρίωδιν τῶν μοναχῶν ἐπέβασεν. Οὗτοι «ἐπειδὴ τοσούτον κέρως εἶδον τὴν πόλιν περιουσίαν, καταλιπόντες αὐτῶν τὰς σκηνὰς καὶ τὰ σπήλαια, πάντοθεν συνέρρουσαν, καθάπερ ἐξ οὐρανοῦ τινες ἄγγελοι παραγενόμενοι»⁵³ καὶ τὸ δικαστήριον περικυκλώσαντες ἐξήγγισαν τὴν ἀναβλήθη δίκην. Εἰμεθα πρόθυμοι καὶ καταδικασθῆμεν ἡμεῖς ἀντὶ ἐκείνων, αἵμων ἀποστολαίων ἡμεῖς εἰς τὸν αὐτοκράτορα διὰ τὴν ἐπιθυμίαν, οὗ εἶναι χριστιανός. Εἰς μάλιστα Μακεδόνας καλούμενος, καθ' ἕν χρόνον οἱ ἄλλοι προσπέθον καὶ ἀπέσταντο τοὺς ὑπαδίκους, τῶσαν ἰσχυρὰς ἐκείσε τὸν αὐτοκρατορικὸν ἐπίτροπον, ὅστε παρ' ἑλίγον νὰ ρίψῃ αὐτὸν ἐν τῷ ἵππῳ.⁵⁴ Οἱ ἀνδριάντας, τῷ εἶπε, εἶναι δυνατὸν πάλιν νὰ γίνωσκον, ἐνθ' αἱ εὐχὰς τοῦ Θεοῦ φρονούμενοι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀνακληθῶσιν εἰς τὴν ζωὴν.

Μετ' ἑλίγον «φανίζεται ὁ Χριστόστομος μετὰ τῶν ἱερῶν «εἰς τὸ φοβερὸν ἐκεῖνο δικαστήριον»⁵⁵ καταλαβάνει τὰς θύρας λέγων εἰς τοὺς δικαστάς, οὗ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἰσιθῶσιν εἰμὴ παύοντες ἐπὶ τῶν πτωμάτων τῶν ἱερῶν, ὅτινες γονυπεταίς παρακάλουν νὰ ἀναβλήθῃ ἡ δίκη. Τὴν αὐτὴν παράκλησιν ὑπέβαλε καὶ τὸ ἐκεῖ συνηθροισμένον πλῆθος τῶν οὐκείων τῶν κρατουμένων. Οἱ δικασταὶ ἔμυσ τῇ βοήθειᾳ τοῦ στρατοῦ κατέβησαν νὰ εἰσιθῶσιν. Μία μάλιστα γυνὴ λυσίκομος, κρατοῦσα τὸν χαλινὸν τοῦ ἵππου ἐνδὸς τῶν δικαστῶν καὶ τρέχουσα διὰ τῆς ἀγορᾶς, εἰσῆλθεν εἰς τὸ δικαστήριον παρακαλοῦσα νὰ φρονεῖσθ' αὐτὴ ἀντὶ τοῦ υἱοῦ τῆς.⁵⁶

Αἱ σκεφαὶ αὐταὶ ἐνεποιήσαν βαθεῖαν ἐντύπωσιν εἰς τὸν αὐτοκρατορικὸν ἐπίτροπον καὶ τοὺς δικαστάς, ὅτινες ἀπερρίσσαν μὴ τὴν καταδικάζουσαν ἐξενεργεῖν φέρων, ἀλλ' εἰς τὴν τοῦ βασιλέως

51. «Ὁς γὰρ ἡμεῖς παρ' ἐκείνου διδάσκοντες: ἴδοι, ἀλλ' ἡμεῖς τοὺς ἀπίστοις ἄπαι γίνεσθαι διδασκάλους. Οὗ γὰρ δικάζονται παρὰ τοῖς ἀπίστοις ὁ Παῦλος ἐπίτροπος, οὗ δὲ διδασκάλων τῶν ἔξωθεν ἐδείχθη μετὰ τὴν ποσότην τῶν πατρῶν παραίνεσιν.» (P. G. 49, 161).

52. P. G. 49, 186.

53. P. G. 49, 178.

54. Χριστόστομος Παπαδοπούλου, Ἱστορία Ἐκκλησίας Ἀντιοχείας, σελ. 308.

55. P. G. 49, 172.

56. P. G. 49, 173.

γνώμην ἀναβλήσθαι τὸ τέλος⁵⁷ καὶ νὰ μεταβῶσιν ὁ μοναχοὶ, ὡς ἔζητον, εἰς τὸν βασιλέα. Ἐπειδὴ ἔμυσ, ὡς ἦτο ἐπιόμενος, θὰ ἰδρᾶνον ἢ μεταβάσει, ἀπεροσώθη νὰ ἐπιθῶσι γραπτῶς εἰς τὸν βασιλέα ἔπειθ' ὅτι τῷ ἑλίγον μεταβάνοντες. Ἐγραψαν λοιπὸν εἰς τὸν αὐτοκράτορα παρακαλοῦντες νὰ συγχωρήσῃ τοὺς πταίσαντας καὶ οὗ ἂν ἐγγ' ἀνάγκη αἵματος, εἶναι πρόθυμοι οὗτοι νὰ θυσιασθῶσιν ἀντὶ ἐκείνων, τὰ δὲ γράμματα ἀπέλαβε νὰ μεταφράσῃ τὸ ταχύτερον ἀποπροσώπως εἰς τὸν βασιλέα ὁ αὐτοκρατορικὸς ἐπίτροπος Καϊάριος.

Ὅστις χάρις εἰς τὴν ἐπέβασεν, παρηγοίαν καὶ αὐτοθυσίαν τῶν μοναχῶν καὶ τῶν ἱερῶν τῆς Ἀντιοχείας ἀνεβλήθη ἡ δίκη, δὲν ὀφείλαν νὰ ὀφθαλμοὶ καὶ οἱ ἀπέλιπες. Ἀντιοχεῖς ἀπεκουρῖσθησαν. Δίκαιος ὅθεν ἔπαυετο ὁ Χριστόστομος λέγων «τὰ ἐνταῦθα γεγενημένα ἀκούσεται μὲν βασιλεὺς, ἀκούσεται δὲ πᾶσα Οὐκουμένη, ὅτι τοσούτοι τὴν Ἀντιοχείαν πάλιν οὐκ εἶναι μοναχοί, ὡς ἀποστολικῶς ἐπεδείχθημεν παρηγοίαν».⁵⁸

Ὁ γέρον ἐπίσκοπος Φλαβιανὸς φθάσας εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐνεφανίσθη συγκλητικὸς πρὸ τοῦ αὐτοκράτορος, ὅστις ἦτο πολὺ ἄργισμένος, διότι συνέτριψαν τοὺς ἀνδριάντας ἐγγ' ἑμὸν αὐτοῦ καὶ τῶν τέκνων του, ἀλλὰ καὶ τοῦ πατρὸς του καὶ τῆς πρὸ διετίας ἀποθανούσης συζύγου αὐτοῦ Πλακίλλης. Διὰ θαυμαστοῦ λόγου, ὃν προφανῶς εἶχε συντάξῃ ὁ Χριστόστομος, ὁ Φλαβιανὸς κατέρριψε τὸ παράπτωμα τῆς πόλεως καὶ μὴ διεξέτρεξε καὶ πενιτικὰ ἐκ τῆς Γραφῆς καὶ τῆς ἱστορίας ἐπιχειρήματα παρεκάλει τὸν αὐτοκράτορα νὰ συγχωρήσῃ τοὺς πταίσαντας, ἀποσ' ἕβη οὗτοι ἐφθάρσαντες μωρίων θανάτων χαλεπώτερα διέθησαν.⁵⁹

Ἡ θερμὴ ἐκκλησίᾳ τοῦ γηραιοῦ ἐπισκόπου εἰς τὰς παραμυθίας τοῦ Πάσχα ἐπέφερε τὸ ποθοῦμενον. Ὁ αὐτοκράτορ μὲχρι βασιλεὺς συγκλητικῶς, ἀπέμεινεν συγγνώμην καὶ πρόθεσιν τῶν οὐκ εἰσῆλθαι νὰ ἀναγγεῖλῃ αὐτὴν πρὸ τοῦ Πάσχα, ἵνα οἱ Ἀντιοχεῖς χαρισθῶσιν τὴν μεγάλην ταπεινὴν ἐορτὴν ἐπιτελῶσιν, ὑποσχεθείς, ὅτι ἐραδύτερον θὰ ἐπισκεφθῇ τὴν πόλιν ἀποπροσώπως. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἐπίσκοπος, λόγῳ τῆς μεγάλῃς αὐτοῦ ἡλικίας, ὅτι ἰδρᾶνον νὰ μεταβῇ, ὁ αὐτοκράτορ ἀπέστειλε ταχυβράχιον, ἵνα τὸ ταχύτερον ἀναγγεῖλων τὸ ἵαν χαρισθῶσιν τὸτο μῆριον.

Ἡ ἀβόητος αὐτῆ εἰδήσεως τῶσαν κατέρριψε τοὺς Ἀντιοχεῖς καὶ τῶσαν ἐνθουσιασμὸν ἐξημεύθησαν, ὅστε οὗτοι τὴν πόλιν ἐρωταγώγησαν, τὴν ἀγορὰν ἐσταφάνωσαν, τὰ ἐργαστάσια μὲ κλάδους κατεκόσμησαν καὶ «ὡς ἔπει τῆς πόλεως ταχέως»⁶⁰ ἐπανεγέρθησαν.

Ἐργαίως κατέρριψαν ὁ ἐπίσκοπος, ὁ δὲ Χριστόστομος τὴν ἡ-

57. P. G. 49, 174.

58. P. G. 49, 176.

59. P. G. 49, 215.

60. P. G. 49, 230.

μίαν του άγιου Πάσχα ανέλθον εις τον Άμβωνα δοξολογεί τον Κύριον διά την αίσιαν ταύτην λύσαν και τας πολλές προς την πόλιν διαφοράς αυτού. Είτα εκθέτει περιληπτικώς τά μεταξυ αυτοκράτορος και επισκόπου διαμαρτυρήματα και δίδει τας θεούσας παρακλήσεις, συνιστών να διατηρήσων ζωηρός εις την μνήμην αυτών τά γεγονότα και ειπόν τον μόνον ήμεις, αλλά και τους μεθ' ήμων γινόμενους τά μέγιστα των σφαιρόντων ήμιν ή ιστορία άφάληται θυμύεται.⁴¹

Όπως ελήθον ή μεγάλη αυτή δοκιμασία της Άντιοχείας, ή τις επί ήμινρον περίπου κατατάραξε την πολυάνθρωπον και χριστιανικήν ταύτην πόλιν και κατέβηθε πασιδήμιος την μεγάλην της Έκκλησίας δύναμιν και την ισχυράν επί του λαού επίβρασιν του μεγάλου άντιοχείου διδασκάλου.

Κατά τά τραγικά ταύτα γεγονότα ο Χρυσόστομος, ως είπομεν, έβραβύνητα τας περιφθίμους καταστάσας «Είς τους άνδράνας» δ-μιλλίας αυτού, διά των όποιων αποκλειόμενος της ψυχολογικής καταστάσεως των άκροατών αυτού, ού μόνον παραμυθιεί αυτούς, αλλά και μετά πολλής δεξιότηχας και ευστροφίας πνεύματος καταπολεμαί τας απαλαξούσας εις τους Άντιοχείς κακίας, διότι απαντοδρακά νοσήματα εν ήμιν προσώτω είναι είνος.⁴² Ίδτε την εις τους όρκους ροπήν. Διά την τελευταίαν ταύτην κάμναι λόγον εις άπώσεως της ήμιλλας ταύτας και ηθείχησε να ίδη όπώ επιτυχίας τους κόπους αυτού στεφάνους, δι' ο και είπαν «ήμιν μόν γάρ εσ' οίδα ότι ο νόμος όσως περί όρκου κατώρθωται».⁴³

Αι ήμιλλαι αύται συχνά διεκόπτοντο όπώ κρότων και έπισηφνιμών των άκροατών, τους όποιους έπιτιμών έλεγε «ταύτα μη μόνον έπιτινόμενι, αλλά και διά των έργων επιδειξόμεθα».⁴⁴ «Τι μοι των κρότων όφελος τούτων; Τι δε των έπαινων και των θυροδών; Έπανοις ήμεις τό δια των έργων ήμεις επιδειξαι τά λεγόμενα άπαντα».⁴⁵

Αι εν λόγω ήμιλλαι, ανερχόμεναι εις είκασι και μίαν εύρίσκονται εις την Έλληνικήν Πατριολογίαν του Μigne, τόμος 49, σελ. 167-221 και εις την Ή ή λαρόδονοντα ένεαόθα ένδοξιν του Β. Montfaucon τομ. 2, σελ. 1-264, δεν ανεφέρουται πάσα εις τά γεγονότα της στάσεως, αλλά μόνον αι δέκα έννεα, διότι ή μόν σπρώτη έξαφωνήθη πέντε ήμέρας πρό της θραύσεως των άνδράντων,⁴⁶ ή δε δεκάτη ένάντη την πρό της Άναλήψεως Κυριακήν, έβδόμην από του Πάσχα.

41. Αδ' 66.
42. P. G. 49, 159.
43. P. G. 49, 210.
44. 49, 207.
45. P. G. 49, 208.
46. Δ. Ηπαλένου. Πατριολογία, Αθήνα: 1930, σελ. 369, όποσφ. 1

Έάν πάσα αι ήμιλλαι του άγιου Χρυσόστομου «αποταλόν τον χρυσόν κώδικα των ήθικων διδαγμάτων του Χριστιανισμού, προ-όλασον δε αιωνίαν άξίαν, διότι δεν συνετέλεσαν μόνον εις την άνωφέρωσιν της τότε χριστιανικής κοινωνίας, άλλ' έχουσι σημασία δι' έκδοτην εποχήν».⁴⁷ Αντιλαμβάνεται τις εύκόλως την σημασίοντα και ήφελιμότητα των «εις τους άνδράνας» ήμιλλών, των όποιων πάντας αποκρότουνται την ύπαροχήν, λόγω του πλούτου των εν αύταις ήθικων διδαγμάτων, της τραγικότητος των, εις δ ανεκρότουνται, γεγονότων και της λογοπαχχίας των άξίας.

Ο άνωφέρωσικων ταύτας κατανοεί τους λόγους του Chr. Bauer ότι ο Χρυσόστομος διά των συγγράμμάτων του έσκοποει να ζή και διδάσκη και σήμερα άσπύρη,⁴⁸ του Χρυσ. Παπαδοπούλου «θα παρέρχωνται οι αίσινας και ο Μέγας Διδάσκαλος θα ζή εν τας δ-μιλλαις αυτού και άνωφωσικόμενος θα διδάσκη».⁴⁹ του G. Florovsky «παράγει μία άσυνήθης έπικαιρότης εις τά συγγράμματα του Χρυσόστομου»⁵⁰ και νομίζει ότι έγγραψεν διά την τσον ήμισπασσον εποχήν μας και τους χειμαζόμενους έκείνους αδελφούς μας. Δι' ή μεις μάλιστα τους Έλληνας ο Άγιος Χρυσόστομος έχει ήθείχουσαν ήλιος σημασίαν ού μόνον διότι είναι ο κατ' έξοχήν Έλλην Χριστιανός, ού μόνον διότι έβίβαζε τας υπεράχους του Χριστιανισμού ήλιθίας μετά τούτης ζώσεως και πειθούς μεθ' όλης οδής ήλιος εις τον κόσμο, αλλά και διότι, ως είπαν ο Ζωμπίλιος είναι ο θε-μύλιος ήλιος του κοινού ήλιθισμού».⁵¹

Η ήρμηνεία των χωρίων της Κ. Δεαθήνης ήλήφθη εκ Π. Νραμπέλα, Η Καινή Διαθήκη μετά αντόμου ήρμηνείας, Αθήνα 1952. Εις την παραδών ουράν αι ήμιλλαι έκδίδονται εις τρεις τόμους (16-19).

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Γ. ΣΤΑΜΟΣ
Θεολόγος — Γουμνασίάρχης

47. Χρυσόστομος Παπαδοπούλου, Έστορία της Έκκλησίας Άντιοχείας, σελ. 307.

48. St. Jean Chrysostome et ses Oeuvres dans l'histoire litteraire. Louvain—Paris. 1907, P. 298.

49. Ο ήλιος Ίωάννης ο Χρυσόστομος, Αλεξάνδρεια 1908, σελ. β'.

50. Περιοδικόν «Ακρίτες», τόμ. ΙΗ', σελ. 10.

51. Περιοδικόν «Ακρίτες», τόμ. ΙΖ', σελ. 109.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΑΝΔΡΙΑΝΤΑΣ

ΟΜΙΛΙΑ ΠΡΩΤΗ

ΛΕΞΕΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΝ, ΟΤΕ ΗΤΟ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΣ, ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΑΛΑΙΑΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΝ, ΕΙΣ ΤΟ ΡΗΤΟΝ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ «ΝΑ ΚΡΕΣΙΜΟΠΟΙΗΣ ΟΛΙΓΟΝ ΟΙΝΟΝ ΕΙΣ ΤΟ ΦΑΓΗΤΟΝ ΣΟΥ ΔΙΑ ΤΟ ΣΤΟΜΑΧΙ ΣΟΥ ΚΑΙ ΤΑΣ ΣΥΧΝΑΣ ΑΣΘΕΝΕΙΑΣ ΣΟΥ». (Α' ΤΙΜ. 5, 23).

¹ Α 1. Ἦκούσατε τὴν ἀποστολικὴν φωνήν, τὴν σάλπιγγα ποὺ προέρχεται ἐκ τῶν οὐρανῶν, τὴν λύραν τὴν πνευματικὴν; Διότι σὺν σάλπιγγα, ποὺ κτυπᾷ δυνατὰ καὶ πολεμικὰ, καὶ προξενεῖ τρόμον καὶ σόγκισιν εἰς τοὺς ἐσθροὺς, καὶ ἀνοψάνει τὰ φρονήματα ποὺ ἔχουν πέσει τῶν ἰδίων μας καὶ ἀφοῦ δόση πολὺ θάρρος εἰς ἐκείνους, ποὺ προσέχουν, τοὺς κάνει ἀκατομάχητους εἰς τὸν διάβολον. Καὶ σὺν λύρα πάλιν, ἡ ὁποία μὲ πολλὰν ψυκαγωγίαν τέρπει, ἀνακομίζει τὰ πόθη τῶν ἀτόπων λογισμῶν Β καὶ πολλὴν ἀφέλειαν μᾶς προξενεῖ μὲ εὐκόριστον τρόπον.

Ἦκούσατε λοιπὸν σήμερον περὶ πολλῶν καὶ ἀναγκαίων πραγμάτων νὰ ἀμιλῇ (ὁ Παῦλος) πρὸς τὸν Τιμόθεον; Διότι καὶ περὶ χειροτονιῶν τοῦ ἔγραφε καὶ τοῦ εἶπε νὰ μὴ θέτης γρήγορα τὰ χέρια σου εἰς κανένα πρὸς χειροτονίον, οὔτε νὰ γίνῃσαι συνυπεύθυνος εἰς ἕνας ἁμαρτίας, (Α' Τιμ. 5, 22) καὶ τὸν ἀντιπρόσωπον τῆς τοιαύτης παρουσίας παρέστησε κίνδυνον, δείξας ὅτι διὰ τὰ ἁμαρτήματα τῶν ἄλλων ἄλλοι θὰ τημαρθεῖσιν μαζί μὲ ἐκείνους, δοῦναι τὴν ἱερατικὴν ἐξουσίαν διὰ τῆς χειροτονίας παρέχουν εἰς πονηροὺς καὶ ἀναξίους. Ἐπειτα πάλιν λέγει: «νὰ χρησιμοποιεῖς εἰς τὸ φαγητόν σου ὀλίγον κρασί διὰ τὸν στόμακόν σου ² Α καὶ τὰς συχνὰς σου ἀσθενείας» (αὐτόθι 5, 23). Καὶ περὶ τῆς ὑποταγῆς τῶν ὑπηρετῶν, καὶ τῆς μανίας τῶν φυλαργύρων, καὶ τῆς ἀνοησίας τῶν πλουσίων, καὶ περὶ πολλῶν ἄλλων ζητημάτων μᾶς ἀμίλησε σήμερον.

1. Παλαιὰ ἡ Ἀνατολικὴ ἐκκλησία ἐν Ἀντιοχείᾳ Ἐκκλησία τις, ἢ ἡ Ἱερὸς ἀπελθεῖν εἰς τὸν θεότικον, εἰς ἐν δ' Ἀπόστολος λέγει, ἔγραψε τὰς Πράξεις. Εἰς ταύτην συνέβησαν οἱ Χριστιανοὶ πρὸς τὸν Μ. Κωνσταντίνου, ὅστις, ὡς ἀνωτέρω εἶδαμεν, ἀνήγγειρε τὴν ἀκατάχρησιν καὶ ποσότητι λέγει μετῆς, κάλλους, ἄφους, καὶ πλοῦτος ἐκκλησιῶν (P. O. 30, 1108).

Ἐπειδή, φυσικά, όλα αυτά είναι αδύνατον να τα εξετάσουμε, τί προτιμάτε ἐξ αὐτῶν να ἐκλέξωμεν και ἀναπτύξωμεν πρὸς τὴν ἀγάπην σας; Διότι, σὺν τῷ εὐρίσκωμαι σὲ λειθῶδι, πολλὰ και διάφορα ἔλεγμα τὰ ἀνθῆ τῆς ἀνογνωθείσης περικοπῆς, πολλὰ μὲν τὰ τριαντάφυλλα, πολλὰ δὲ τὰ ἰα, ἔτι δὲ ὀλιγώτερα τὰ κρίνα, ἀλλὰ παντοῦ με ποικιλίαν και ὀφθαλμῶν ἔλεγμα διασκορπισμένον τὸν καρπὸν τοῦ πνεύματος και με πολλὴν τὴν εὐωδίαν. Ἐ μὲλλον δὲ ἔτι μόνον με λειθῶδι, ἀλλὰ και με παράδεισον ὁμοίῃ η ἀνάγνωσις τῆς ἁγίας Γραφῆς; διότι τὰ ἀνθῆ αὐτῆς δὲν δίδουν μόνον ἀπλὴν εὐωδίαν, ἀλλὰ και καρπὸν, ὁ ὁποῖος δύναται να τρέφῃ τὴν ψυχὴν. Τί λοιπὸν θέλετε ἀπὸ ὅσα εἶπομεν να φέρωμεν εἰς τὸ μέσον σήμερον πρὸς ἐξέτασιν; Θέλετε αὐτὸ ποὺ φαίνεται ἀπιστότατον ἐξ ὧν και καταληπτὸν εἰς τοὺς τυκόντας, αὐτὸ να ἐξετάσωμεν τώρα; Ἐγὼ αὐτὴν τὴν σκέψιν ἔχω και γνωρίζω καλά ὅτι και σεις τὸ ἴδιο θὰ σκέπτεσθε.

Ποῖον λοιπὸν εἶναι τὸ εὐκολώτερον ἐξ ὧν; Ποῖον ἄλλο παρὰ ἐκεῖνο ποὺ φαίνεται και εἰς τὸν τυκόντα ὅτι εἶναι εὐκολον να τὸ ἐρμηνεύσῃ και κατανοήσῃ; Ποῖον δὲ εἶναι αὐτό; C ἐνὰ χρησιμοποιοῦς ἄλλῃ κρασί διὰ τὸ στομάχι σου και τὰς σικνὰς σου ἀσθενείας. Ἐμπρὸς λοιπὸν ὄλην τὴν ὁμίλιαν εἰς τὸ ρητὸν τοῦτο δε ἀφιερῶσωμεν.

Κάμνομεν δὲ αὐτὸ ἔτι διότι ἐπιθυμοῦμεν να ἀποκτήσωμεν τὴν, οὔτε διὰ να κάμωμεν ἐπιδειξίαν δυνάμεως εἰς τὸν λόγον (διότι ἔσα λέγομεν δὲν εἶναι ἐπινοήματα ἰδικά μας, ἀλλὰ προέρχονται ἐξ ἐμπνεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος). Ἀλλὰ τὸ κάμνομεν, διὰ να ἀπαλλάξωμεν ἐκ τῆς πνευματικῆς ἀμελείας τοὺς περισσότερον ἀμελεῖς ἐκ τῶν ἁκροατῶν και τοὺς πεύσωμεν πόσον πολύτιμος εἶναι ὁ θησαυρὸς τῶν ἁγίων Γραφῶν και ὅτι δὲν εἶναι ἀσφαλὲς οὔτε ἀκίνδυνον να τὰς παρατρέχῃ κανεῖς, Διότι ἐάν η ἀπλῆ και εὐκολονόητος αὕτη περικοπή, ποὺ φαίνεται εἰς τοὺς πολλοὺς ὅτι δὲν ἔχει ἀνάγκην ἐξηγήσεως, D θὰ φανῇ ὅτι παρέχει εἰς ἡμᾶς τὰ μέσα να ἀποκτήσωμεν πλοῦτον πνευματικῶν και ἀφορμὰς να ἀνέλθωμεν εἰς ἀνωτέρας φιλοσοφικὰς σφαιρας, πολλὸν περισσότερον ἐκεῖναι, ποὺ ἀσφάλευτα δείκνουν τὸν πλοῦτον τους, θὰ συντελέσωσι, ὥστε να ἀποκτήσωσι πέρα πολλοὺς θησαυροὺς, ὅσοι προσέχουν εἰς αὐτάς. Ἄς μὴ παρατρέχωμεν λοιπὸν οὔτε ὅσα χωρία τῶν Γραφῶν φαίνονται, ὅτι εἶναι ἀπλὰ εἰς τὸ νόημα, διότι και αὐτὰ ἀπὸ τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος προέρχονται: ἡ χάρις δὲ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ποτὲ δὲν εἶναι μικρὰ και ἄνευ ἄξιας, ἀλλὰ μεγάλη και θαυμασία και ἀνταξία τῆς μεγαλοδουρίας ἐκεῖνου ποὺ τὴν ἔδωκε. Ἄς μὴ ἀκούσωμεν λοιπὸν τὴν ὁμίλιαν αὕτη χωρὶς με-

γάλην προσοχὴν, διότι και ἐκεῖνοι ποὺ ψήφουν κίματα, ποὺ ἔχουν μέταλλα, E δεῖν τὰ θάλλουν εἰς τὸ κωνευτήρι, δὲν παύρουν μόνον τὰς μεγάλας μάζας τοῦ χρυσοῦ, ἀλλὰ με πολλὴν προσοχὴν μαζεύουν και τὰ μικρὰ κομματάκια αὐτοῦ. Ἐπειδὴ λοιπὸν χρυσοὺν ψήφωμεν, τὸν ὁποῖον ἐλάσσωμεν ἀπὸ τὰ μέταλλα τῆς ἀποσταλτικῆς περικοπῆς, θέτοντες δε εἰς κωνευτήρι, ἀλλὰ εἰς τὴν κρίσιν τῆς ψυχῆς σας, και ἀνάπτοντες δε φωστὴν ὕλην, ἀλλὰ τὸ πῦρ τοῦ πνεύματος, με μεγάλην προσοχὴν δε μαζεύωμεν και τὰ μικρὰ κομματάκια. Διότι, ἐν και σύντομον τὸ ρητὸν, ἔχει μεγάλην δυνάμιν και ἄξιαν: Ἐπειδὴ τὰ μαργαριτάρια δὲν σφειλουν τὴν ἄξιαν των εἰς τὸν ὄγκον τοῦ σώματός των, ἀλλὰ εἰς τὴν φυσικὴν αὐτῶν κάλην. Αὐτὸ δὲ συμβαίνει και εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ὅλων Γραφῶν. Διότι ἡ μὲν ἑξωτερικὴ Παιδεία² ἐπειδὴ ἀσχολεῖται με πολλὰς μωρολογίας, A και προσφέρει εἰς τοὺς ἁκροατὰς αὐτῆς μεγάλην φλυαρίαν, στέλλει ὅπως αὐτοὺς με ἄβεια κέρια, χωρὶς να ἀπαλαύσωσι τίποτε οὔτε μικρὰν οὔτε μεγάλην ὠφέλειαν. Ἡ χάρις ὅμως τοῦ Πνεύματος δὲν κάνει τὸ ἕδιον, ἀλλὰ ἐντελῶς τὸ ἀντίθετον, με σύντομα λόγια, εἰς ὅλους ἐκεῖνους ποὺ προσέχουν, ἐμβάλλει φιλοσοφικὴν γνώσιν. Και ἄρκει πολλὰς φορές ἓνα ρητὸν, ποὺ ἔλαβον ἀπ' ἐδῶ, να τὸ ἔχουν ἐφάδιον εἰς ὄλην των τὴν ζωὴν.

2. Ἐπειδὴ λοιπὸν τόσοι πολλοὶ εἶναι ὁ πλοῦτος τῆς Γραφῆς, δε προσέχωμεν και δε ἀποδεχόμεν ὅσα θὰ εἶπωμεν με διαυγῆ διάνοιαν, ἐποὶ εἰς πολὺ βάθος ἐτοιμάζομαι να ρηθῶ τὸν λόγον. B και εἶναι ἀνάγκη να γίνῃ αὐτό, διότι εἰς πολλοὺς ἐφάνη ἡ προτροπὴ αὐτῆς τοῦ Ἀποστόλου ἄσχοπος και περιττὴ και τὸ δικαιολογοῦν με τὸ ἔξης: Δὲν ἤμποροῦσε μόνος του ὁ Τιμόθεος να καταλάβῃ τί ἔπρεπε να μετακιρῆται, ἀλλὰ ἐπερίμενε να μάθῃ ἀπὸ τὸν διδάσκαλόν του; Ἐπειτα ὁ διδάσκαλος δε μόνον συνέστησεν αὐτὰ, και τὰ ἔγραψεν εἰς τὴν ἐπιστολὴν πρὸς αὐτόν, ἕς εἰς στήλην κάλην, διὰ να τὰ μελετοῦν ὄλοι. Και δὲν ἐδύνατο διὰ τοιαῦτα ζητήματα να γράψῃ εἰς τὸν μαθητὴν ἐπιστολὴν ποὺ θὰ ἐδιδάσκετο δημοσίως; Διὰ να μάθῃς λοιπὸν ὅτι ἔτι μόνον περιττὴ δὲν ἦτο ἡ σύστασις αὐτῆ, ἀλλὰ τουναντίον ἦτο ἀναγκαία και χρησιμώτατη και ὅτι τοῦτο δὲν εἶναι ἔργον τοῦ Παύλου, C ἀλλὰ τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου Πνεύματος, με αὐτὸ ἔννοῦ τὸ να κάμῃ τὴν σύστασιν και να τὴν γράψῃ, ὥστε διὰ τῆς ἐπιστολῆς να τὴν μάθουν ὄλοι οἱ μεταγενέστεροι, θὰ ἀσκοληθῶ τώρα με αὐτὴν τὴν ἀπόδειξιν. Διότι ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω, πολλοὶ ἔ-

2. Ἐξωτερικὴ ἢ ὁρατὴν παιδεία ἐκλεῖται ἡ ἐθνικὴ (ἐθνολογικὴ) παιδεία τὴν ὅποιαν ὁ Χριστιανισμὸς μάλλον ἀσποῖ.

κουν και άλλην και μικράν άπορίαν, ζητούντες να μάθουν διατι επέτρεψεν ο Θεός άνθρωπον με τόσην πρός αυτόν παρηγοσίαν, του άποίου τα όσα και τα λεγόμενα ξεδιόκμον δαίμονας, να πάση εις τόσην άσθενείαν, όστι δέν είχε απλήν πνα και προσωρινήν άσθενείαν, άλλ' ήτο άσθενής πάντοτε και διαρκώς και είχε συνεχείς και άλλαπαλλήλους άσθενείας, D ποδ δέν τών άφαναν ούτε όλίγον να άναμνεύση.

Από ποδ φαίνεται τούτο; Απ' αυτά τα λόγια του Παύλου. Διότι δέν ειπε δια την άσθενείαν σου, άλλά δια τας άσθενείας σου και και απλώς άσθενείας, άλλά δια να φανερώση το ότι ήσαν συνεχείς, ειπε τας συκνάς σου άσθενείας.

Ας άκούσουν τούτο όσοι, επειδή ήσθένησαν επί μακρόν χρόνον, δυσασακετούν και άπελιπίζονται.

Αλλά δέν είναι μόνον αυτό το ζήτημα, το ότι αν και ήτο άγιος άσθενούσε και μάστιχα τόσον συχνά, άλλά και το ότι εις αυτόν ειχαν έμπιστευθή τα κοινά πράγματα της οικουμένης, λόγω του άξιώματός του. Διότι, αν ήτο ένας εξ εκείνων, E ποδ άνεκείρησαν δια τας κορυφάς των θουνών και έστησαν εις την έρημον την καλήσαν των και έξέλεξαν τον ήσυχον αυτόν θιον, δέν θα ειχε το πράγμα καμμίαν άπορίαν: το να μένη όμως εις το μέσον του κόσμου και να έχη ανάλαβει τας φροντίδας τόσον εκκλησιών και πάσης ολοκληήρους και Έθνη και όλων την οικουμένην με προθυμίαν να κωλυή, να παραδοθή εις τον περιορισμον της άσθενείας, αυτό είναι εκείνο ποδ περισσότερο από κάθε άλλο προξενεί διανοητικήν σύγχυσιον εις εκείνον, ποδ δέν βλέπει βαθύτερα. Διότι αν και δια τών εαυτών του, τουλάχιστον δια τους άλλους έπρεπε να ύγραίνη. Στρατηγός ήτο άριστος, πόλεμον ειχε κηρύξει και μόνον έναντιον των άπίστων, άλλά και των δαιμόνων και αυτός τος διαβάλου με πολλήν την όρμην του επετίθεντο οι έχθροι, 4 A διασκορπίζοντες το στρατόπεδον και άκαταλιπίζοντες: ούτος ήβύνατο πάρα πολλούς να επαναφέρη εις την αλήθειαν και όμως ήτο άσθενής. Διότι εάν και καμμία άλλη, λόγω κανείς, ζημία δέν έγίνετο από την άσθενείαν αυτού εις τα εκκλησιαστικά πράγματα, αυτή μόνη ήτο άρκετή να κάμη τους πιστους άκηροτέρους και ραθυμότερους. Επειδή, εάν οι στρατιώται, όταν βλέπουν τον στρατηγόν τους δεμένον, τρόπον τινά, εις το κρεβάτι, λόγω άσθενείας, δέν έχουν δρεζιν δια την μάχην, πολύ περισσότερον ήτο φυσικόν και οι πιστοι τότε, βλέποντες τον διδάσκαλον, ποδ ειχε κάνει τόσα θαύματα, συνεκώς να άσθενή και υποφέρη, να πάθουν κάτι το ανθρώπινον. Όχι μόνον αυτά, άλλά και κάτι άλλο ζητούν να μάθουν αυτοι ποδ προβάλλουν τας άπορίας αυτές: B δια ποιον λόγον πάλιν αυτε ο ίδιος ο

Τιθέος δέν έθεράπευσε τον εαυτον του, ούτε ο διδάσκαλος του ο Παύλος, ενφ εβρίσκειτο εις τοιαύτην κατάστασιν; Ένφ δέ άνέστανον νεκρούς, ξεδιόκμον δαίμονας και ήσαν κύριοι του θανάτου με μεγάλην δύναμιν, ένα άρωστον σώμα δέν έθεράπευσαν, άλλά εις ζένα σώματα και ζώντες και μετ' τον θανάτον τους εδειξαν ότι έχουν μεγάλην δύναμιν, ένα στομάχι ίδιόν τους ελαττωματικόν δέν έθεράπευσαν. Και το σπουδαιότερον, ότι ο Παύλος δέν θεωρεί έντροπήν, μετ' από τόσον πολλά και μεγάλα θαύματα, ποδ εκαρμ με ένα απλούν λόγον, γραψαν προς τον Τιμόθεον, C να καταφογή εις την δια της σινοποσίας θεραπείον του στομάχου: και διότι το να πίνη κανείς κρασί είναι κοινόν πράγμα, κάθε άλλο, οι αίρετικοι λέγουν τοιαύτους λόγους, άλλά διότι δέν έλείπει έντροπήν το να μη όδόνται χωρίς βοήθειαν του κρασιού να θεραπεύση ένα άρωστο μέλος του σώματος. Τόσον μακράν ήτο από τοιαύτας σκέψεως έντροπής, D ώστε και εις όλους τους μεταγενεστέρους επανέρωσε τούτο δια της επιστολής.

Εβείτε εις πόσον βάθος έρρήψαμεν τον λόγον; Πώς εκείνα ποδ φαίνεται ότι είναι μικρά, είναι γεμάτα από πολλά ζητήματα; Έμπρός λοιπόν δε επφέρωμεν και την λύσιν αυτών. Διότι δι' αυτών τον λόγον καταθήκαμεν εις πολύ βάθος, ίνα, άφου άνυψώσαμεν την διανοίαν σας, εξακριβώσαμεν με ασφάλειαν τα νοήματα.

3. Εμπρέψατέ μου όμως, προτου ελθω εις την λύσιν των ζητημάτων τούτων, να ειπω κάτι δια την άρετην του Τιμόθεου και την φροντίδα περι αυτου του Παύλου. Πώς δηλαδή υπήρξε φιλοσταργότερος από εκείνον; ο άποιος αν και ήτο τόσον μακράν αυτου και εβρίσκειτο μέσα εις τόσας φροντίδας, έφρόντιζε τόσον πολύ δια την υγείαν του στομάχου του μωθητός και έγγραφε με μεγάλην λεπτομέρειον δια την εξέλειψιν του νοσήματος;

Τι δέ είναι δυνατόν να φθάση την άρετην του Τιμόθεου; Τόσον περιφρονούσε την καλοπείρασιν και δέν έδιδε σημασίαν εις τα πολυτελή φαγητά, E ώστε εκ της μεγάλης σκληραγωγίας και άσχημής νηστείας να άσθενήση. Ότι δέ δέν ήτο εκ φύσεως τοιαύτος, άλλά εκ της νηστείας και ύβροποσίας έβλαψε το στομάχι του, άκούσατε τον Παύλον πως με ακρίβειαν το φανερώνει. Διότι δέν ειπεν απλώς ενά χρησιμοποική όλίγο κρασί, άλλά άφου πρώτα ειπε ενά μη πίνης πλέον νερό, τότε προσέθεσε την συμβουλήν της σινοποσίας. Η δέ λέξις πλέον επανέφρανεν ότι μέχρι τότε έπανε νερό και δια τούτο ήσθένησε. Πώς δέν θα έκπλαγή με την φιλοσοφίαν αυτου και εγκράτειαν; Εις αυτούς τους ούρανοους έφθα-

σε και εις τὸ ὕψιστον σημειῶν τῆς ἀρετῆς. Καὶ αὐτὴν τὴν μαρτυρίαν δίδει περὶ αὐτοῦ ὁ διδάσκαλος λέγων τὰ ἑξῆς: ³ Ἄ εἴστε ἴσα εἰς ὅσους τὸν Θεὸν ποῦ εἶναι τέκνον μου ἀγαπῶν καὶ πιστὸν ἐν Κυρίῳ» (Α΄ Κορ. 4, 17). Ὅταν δὲ ὁ Παῦλος ὀνομάζει αὐτὸν τέκνον καὶ μάλιστα τέκνον ἀγαπῶν καὶ πιστὸν, ἀρκοῦν αἱ λέξεις αὗται νὰ φανερώσουν ὅλην αὐτοῦ τὴν ἀρετὴν. Διότι αἱ κρίσεις πᾶν ἀγίαν δὲν γίνονται διὰ τὴν εὐκαριστήριον ἢ δυσπαραστήριον καὶ εἶναι ἀσπλαγχνίαν καὶ μεροληψίας. Δὲν ἦν ἴσοι τόσοι ἀξιοζήλευτοι ὁ Τιμόθεος, ἐάν ἦτο φυσικὸν τέκνον τοῦ Παύλου, ὅσον εἶναι τώρα ἀξιοθαύμαστος, διότι ἂν καὶ καρμὶαν σαρκικὴν συγγένειαν δὲν εἶχε μετ' αὐτοῦ, διὰ τῆς συγγενείας, τὴν ὁποίαν φέρει ἡ ἀρετὴ, ἔθεσε τὸν ἑαυτὸν του εἰς τὴν υἰοθεσίαν ἐκείνου, φυλάττων εἰς ὅλα μὲ ἀκρίθειαν τοὺς χαρακτήρας τῶν τρόπων τῆς ζωῆς ἐκείνου. Διότι ὅταν μοσχάρη ζευγαρωμένον μὲ ταύρον ἐσυρε τὸν ἑαυτὸν μὲ τὸν Παῦλον εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς Οἰκουμένης καὶ καθόλου δὲν ἐκάμπετο λόγῳ τῆς ηλικίας, ἀλλὰ ἡ προθυμία του τὸν ἔκανε νὰ ἀλλάξαι μὲ τοὺς κόπους τοῦ διδασκάλου. Β Καὶ αὐτὰ ὁ Ἰσὶος ὁ Παῦλος τὰ φανερᾷ, λέγων τὰ ἑξῆς: «Κανεὶς λοιπὸν αὐτὸν ἂς μὴ περιφρονῆσθαι, διότι τὸ ἔργον τοῦ Κυρίου ἐργάζεται ὅπως καὶ ἐγὼ» (Α΄ Κορ. 16, 19). Εἶθετε πῶς μαρτυρεῖ ὅτι εἶχε τὴν ἴδιαν ἀκρίθειαν μὲ αὐτὸν προθυμίαν: Ἐπειτα διὰ νὰ μὴ νομισθῆι ὅτι αὐτὰ εἶναι μόνον λόγια, ἐπικαλεῖται ὡς μάρτυρας τῆς ἀρετῆς τοῦ τέκνου του αὐτοὺς τοὺς ἀκροατὰς λέγων τὰ ἑξῆς: «Τὴν ἀκαριασμένην ἀρετὴν του τὴν γνωρίζετε, διότι ὅταν τέκνον ποῦ συνεργάζεται μὲ τὸν πατέρα του εἶται μαζὶ μου ἐδόξασεν εἰς τὴν διάδοσιν τοῦ Εὐαγγελίου, ἐλάθετε σεις περὶ τῆς ἀρετῆς του καὶ τῆς δοκιμασμένης ψυχῆς του» (Φιλ. 2, 22). Ἄλλ' ὅμως ἂν καὶ ἐρῶσεν εἰς τόσοι ὕψος κατορθωμάτων, δὲν εἶχε θάρρος εἰς τὸν ἑαυτὸν του, ἀλλὰ κατεδέχτο ἀπὸ ἀγωνίας καὶ φόβου. Δι' αὐτὸ καὶ μὲ μεγάλην ἀκρίθειαν ἐνήστευε καὶ δὲν ἐπαθεν ὅτι οἱ πολλοὶ, οἱ ὁποῖοι μόνον δεκά ἢ καὶ εἴκοσι μῆνας, ἄρου παραδοθῶσι εἰς τὴν νηστείαν, ἀμέσως καταλύουσι ὅλα. Ἄλλὰ ἐκεῖνος κανένα ἀπ' αὐτὰ δὲν ἐπαθεν, οὔτε ἐσκέρθη τοιοῦτον π. C Τὴν ἀνάγκη ἔκω τοῦ λοιποῦ τῆς νηστείας; Ἔγωνα ἀνήμερος, ἐνίκησα τὰς ἐπιθυμίας, ἐνέκρωσα τὸ σῶμά μου, ἐπύρωξα τοὺς δαίμονας, ἐδιώξα τὸν διαβόλον, νεκροὺς ἀνέστησα, λεπροὺς ἐκαθάρισα, εἰς τὰς ἐκθετικὰς δυνάμεις προξενῶ φόβον, τί μου χρειάζεται πλέον ἡ νηστεία καὶ ἡ ὑφέλειά της;

Τίποτε ἀπ' αὐτὰ δὲν εἶπεν ὅτε διανοήθη, ἀλλ' ὅσον πολλὰ κατορθώματα ἀρετῆς εἶχε, τόσοι περισσότερον ἐφοβήτο καὶ ἔτρεψε καὶ αὐτὸ τὸ ἐπιβόαιον ἀπὸ τὸ παράδειγμα τοῦ

διδασκάλου του. Διότι καὶ ἐκεῖνος ἂν καὶ ἠρπάγη εἰς τὸν τρίτον οὐρανὸν καὶ μετεφέρθη εἰς τὸν παράδεισον καὶ ἤκουσε λόγια ἀκατανόητα καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τοιαῦτα μυστήρια καὶ διέδραμεν ὅλον τὸν κόσμον ὡς νὰ εἶχε φτερά, γράφον πρὸς τοὺς Κορινθίους ἔλεγε: φοβοῦμαι μῆπως, ἐνῷ ἐκάρυξα εἰς τοὺς ἄλλους καὶ ἐκαίθησα ἀποδοκιμασθῆ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ. (Α΄ Κορ. 9, 27). Ἐάν δὲ ὁ Παῦλος μετὰ ὅσων πολλὰ καὶ μεγάλα κατορθώματα, αὐτὸς ποῦ ἠμπόρευε νὰ εἴπῃ: Ὁ εὖ ἐμὲ ὁ κόσμος ἔχει γίνεϊ νεκρὸς καὶ ἐγὼ διὰ τὸν κόσμον (Γαλ. 2, 14) φοβῆται, πολὺ περισσότερον ἡμεῖς πρέπει νὰ φοβοῦμεθα καὶ μάλιστα ὅσα περισσότερα ἔργα ἀρετῆς ἔτυχε νὰ κάμωμεν. Διότι ὁ διαβόλος τότε ἐπαγριώνεται καὶ ἀποθηρᾷνεται περισσότερον, ὅταν μᾶς ἐλέησῃ νὰ προσέκωμεν πάλιν τὸν ἑαυτὸν μας. Ὅταν ἴδῃ τὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς νὰ εἶναι πολλὰ καὶ μεγάλα, τότε καταβάλλει μεγάλην προσπάθειαν, ὥστε νὰ μᾶς κάμῃ νὰ ναυαγήσωμεν φοβερὰ.

Καὶ τοῦτο γίνεται, διότι ἐκεῖνος ποῦ εἶναι εὐτελής καὶ ὀλιγον γνωστός εἰς τὴν κοινότητα καὶ ἂν ὑποσκελισθῆ ὑπὸ τοῦ διαβόλου καὶ καταπέση ἡθικῶς, δὲν φέρει τόσοι μεγάλα ἔλθη εἰς αὐτὴν. Ὁ ἄ ἐκεῖνος ὅμως ποῦ εἶναι εἰς τὴν κορυφὴν τῆς ἀρετῆς καὶ εἶται εἶναι πασιγνωστός καὶ περιβλεπτός καὶ θαυμάζεται ἀπὸ ὅλους, ὅταν πέσῃ, ἐπιπρεσθεῖς ὑπὸ τοῦ διαβόλου, ἡ πτώσις του, καθὼς καὶ ἡ ζημία τῆς κοινότητος εἶναι μεγάλη, ὅχι μόνον διότι ἐπέσεν ἀπὸ πάλυ ὕψος, ἀλλὰ καὶ διότι ἠμίρανε τὸν ἄλλον ἐκείνων, ποῦ ἀπέβλεπον εἰς αὐτὸν μὲ θαυρασμόν. Καὶ ὅπως εἰς τὸ σῶμα, ὅταν ὑποστῆ ἄλλοτιν κάποιο ἄλλο μέλος αὐτοῦ, δὲν εἶναι πολλὴ ἡ ζημία, ἔταν ὅμως ὑποστῆν ἐλάθη τὰ μάτια, ἡ τὸ κεφάλαι, ἀλόκληρον τὸ σῶμα ἀκρηστεύεται, τὸ ἴδιον ἠμποροῦμεν νὰ εἰπωμεν καὶ διὰ τοὺς ἀγίους, ποῦ μεγάλα κατορθώματα ἀρετῆς ἔκαμαν. Ὅταν τὸ φῶς τῆς ἀρετῆς αὐτῶν σῆσῃ, ὅταν λερῶσιν τὴν ψυχὴν των, θλάτουν εἰς ἀνιψόφορον τοῦτον ὀλόκληρον τῆς ἐκκλησίας τὸ σῶμα.

4. Β Ἀπὸ λοιπὸν ὅλα ἐπειδὴ ἐγνάρυζεν ὁ Τιμόθεος, ἐφρόντιζε νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸν ἑαυτὸν ἀπὸ παντοῦ. Διότι ἤξευρεν ὡς νέος, ὅτι εἶναι δόξαλον πᾶγμα νὰ συγκρατηθῆ ἡ νεότης, ὅτι αὕτη εἶναι ἄστατος, ὅτι εὐκολα ἐξαπατάται, εὐκολα παρασύρεται καὶ ὅτι πολὺ γερὰ καλινάρια χρειάζεται, διότι εἶναι φαιά, ποῦ εὐκολα καὶ γρήγορα ἀνάθει, καὶ ἐτραπλώνεται πρὸς ὅλα τὰ ἔξω αὐτῆς πράγματα, διὰ τοῦτο

3. Ἡμεῖς γὰρ οἱ χαλινοὶ ἡ νεότης, οἱ ἀκρίτοι, ἀκατακρίτοι, ἀδύνατοι καὶ φοβητότεροι δεῖται χαλινῶν· παρὰ γὰρ τίς ἐστι πᾶν ἔξωθεν ἐπιβλαστικὴν ἐκείνων, ῥαδίως ἐκκατακρίθη καὶ ταχέως καὶ ἄλλαξοι λέ-

ἀπ' ὅλα τὰ μέρη ἔβαλε φραγμούς, ὥστε νὰ τὴν περιορίσῃ, καὶ τὴν φλόγαν ταύτην ἐφρόντιζε μὲ κάθε τρόπον νὰ ἐλαττώσῃ καὶ τὸ αἴθισσον αὐτὸ ἄλογο, ποὺ δόσπολα καλινώνεται καὶ κυβερνᾶται, ἐσφραγγε μὲ πολλὴν ὀρμήν, ἕως ὅτου τὰ σκαρτῆματα τοῦ ἔκοψε, τὸ ἡμέτερον καὶ μὲ πολλὴν ἐλευθερίαν τὸ παρέδωκεν εἰς τὰ χέρια τοῦ κυβερνήτου αὐτοῦ λογισμοῦ τῆς ψυχῆς.

Ἄς ἀσθενῆ, λέγει, τὸ σῶμα καὶ ἄς μὴ ἀσθενῆ ἡ ψυχὴ, ἄς καλινωγῶνται ἡ σάρκα C καὶ ἄς μὴ ἐμποδίζεταί ὁ δρόμος τῆς ψυχῆς πρὸς τὸν οὐρανόν.

Ἐκτός δὲ τούτων καὶ διὰ κάτ' ἄλλο κυρίως ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ τὸν θανατώσῃ. Καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ ὅτι ἂν καὶ ἦτο τὸσον σαρματικῶς ἐξηγνημένους καὶ συνεχεῖς ἐπάλαμι πρὸς τὴν ἀσθένειαν, ἐν τούτοις δὲν παραμελοῦσε τὴν θεῖαν ὑπηρεσίαν του, ἀλλὰ μὲ περισσοτέραν ὄρεξιν ἀπὸ ἐκείνου, ποὺ εἶκον ὑγιᾶ καὶ ἀσφαῖα σῶματα, ἔτρεχε παντοῦ, τῶρα μὲν εἰς τὴν Ἑφεσον, ἄλλοτε εἰς τὴν Κόρινθον, πολλὰς φορές εἰς τὴν Μακεδονίαν, εἰς τὴν Ἰταλίαν, παρουσιαζόμενος εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς γῆς καὶ τῆς θαλάσσης μετὰ τοῦ διδασκάλου, λαμβάνων μέρος εἰς ὅλους τοὺς ἀγῶνας αὐτοῦ καὶ τοὺς ἀλεπαύλληλους κινδύνους D καὶ τὴν χριστιανικὴν φιλοσοφίαν τῆς ψυχῆς του δὲν κατέβαλεν ἡ ἀσθένεια. Τόσπιν δύνανται εἶναι οἱ ἄγγελοι πρὸς τὸν Θεόν, τὸσον ἕλαφρὰ κἀμινε τὰ φτερά τῆς ψυχῆς. Διότι καθὼς ἐκεῖνοι ποὺ ἔχουν σῶματα εὐρωστὰ καὶ ὑγιᾶ, τίποτε δὲν κερδίζουν ἀπὸ τὴν ὑγείαν καὶ εὐρωστίαν, ὅταν ἡ ψυχὴ των ἔχει καταπέσει καὶ εἶναι ἀδρανῆς καὶ κοιμημένη, ὅτοι καὶ εἰς τοὺς ἐξηγνημένους σαρματικῶς, καμμία θλάση δὲν θὰ προέλθῃ ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν, ὅταν ἡ ψυχὴ εἶναι γενναία καὶ ἀγρυπνός.

Νομίζουν λοιπὸν μερικοὶ ὅτι ἡ συμβουλή αὐτῆ τοῦ Παύλου τοὺς δίδει τὸ δικαίωμα νὰ πίνουν ἐλεύθερα. Τὸ πρᾶγμα ὅμως δὲν εἶναι ἔτσι, ἀλλὰ εἴν' κανεὶς ἤθελεν ἐξετάσει μὲ ἀκριβείαν τὸ ρητὸν τοῦτο, θὰ εὕρῃ, ὅτι τοῦτο εἶναι μᾶλλον προειρητὴ πρὸς νηστείαν. Ἐ Διότι οὐκάρου, ὅτι δὲν ἔδωκεν αὐτὴν τὴν συμβουλήν ὁ Παῦλος εἰς τὸν Τιμόθεον εἰς τὴν ἀρχὴν, ἀλλὰ ὅταν τὸν εἶβε νὰ εἶναι τελειῶς ἐξηγνημένος. Καὶ τότε ἔδει τελειῶς ἐλευθερῆσαι, ἀλλὰ μὲ κάποιον περιορισμόν. Δὲν εἶπε ἐρηλατῆ ἀπλῶς νὰ πίνῃ κρασί, ἀλλὰ λέγει κρασί. Καὶ τοῦτο ἔδει Διότι ὁ Τιμόθεος εἶκεν ἀνάγκην αὐτῆς τῆς συμβουλῆς, ἀλλὰ διότι ἡμεῖς ἔχομεν ἀνάγκην αὐτῆς.

γὰρ ἄγγελοι ἢ νεότες πολλὰν ἀσθενίαν τῶν ἐπισταυόντων, διδασκάλων, κηδεύοντων, ἀσκησάντων, τρυφῶν... Ἐπιπέσει τις ἵππος ἀδάμνητος, καθέτις τὴν ἄσθενίαν, τοιοῦτον ἔστιν ἡ νεότης (P. G. 62, 545).

Διὰ τοῦτο γράφω πρὸς ἐκείνους, μέτρα καὶ δρομὸς θέτει πρὸς ἡμᾶς διὰ τὴν οἰνοποσίαν, ἐπιτρέπων νὰ πίνωμεν τόσον, ὅσον κρείσσεται, 7 Ἄ διὰ νὰ μᾶς ἐκαλεῖται τὴν ἀσθένειαν καὶ καρίση εἰς τὸ σῶμα ὑγείαν καὶ ἔδει ἀσθενῆσαι ἄλλην. Διότι ἀπὸ τὴν μεγάλῃν ὑδροποσίαν ἔδει ἀλιγότερα, ἀλλὰ πολὺ περισσότερα καὶ χειρότερα κακὰ εἰς τὸ σῶμα καὶ εἰς τὴν ψυχῆν γεννᾷ ἢ ἡμέτερος οἰνοποσία, ἐπειδὴ βάθει εἰς τὴν διάνοιαν τὸν πόλεμον τῶν ποσῶν καὶ τὴν τρικυμίαν τῶν ἀστάτων λογισμῶν, τὸ δὲ σῶμα κῶνει ἄτανον καὶ κοιμημένον. Διότι δὲν διαλύεται τόσον εὐκολὰ ἡ γῆ ἀπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ πολλοῦ νεροῦ, ὅσον εὐκολὰ ἡ δύναμις τοῦ σώματος καλαρώνεται καὶ ἐξαντλεῖται ὅταν εὕρεται ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν συνεχοῦς οἰνοποσίας. B Ἄς ἀποφεύγωμεν λοιπὸν τὰς ἀκρότητας καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη, ἄς φροντίζωμεν διὰ τὴν ὑγείαν τοῦ σώματος καὶ ἄς περικόπτωμεν τὰ σκαρτῆματα αὐτοῦ. Διότι ὁ οἶνος ἐδόθη παρὰ τοῦ Θεοῦ, ἔπειδὴ νὰ μεθύσῃ, ἀλλὰ διὰ νὰ εὐφραίνῃ καὶ πονῶμεν, διότι ὁ οἶνος, λέγει ἡ Γραφή, «εὐφραίνει τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου» (Ψαλ. 103, 15)· οὐ ὅμως κάνεις αὐτὸν μέσον λύτης, διότι ἔδει μεθῶν, ὑπερβολικὰ εἶναι βαρόθυμοι, ἐπειδὴ πολὺς σκοπιμὸς διακύνεται εἰς τοὺς λογισμοὺς των. Φάρμακον ἄριστον εἶναι ὁ οἶνος, ὅταν ὁ πῖνον ἔχει ἄριστον μέτρον. Τοῦτο τὸ καριὸν τῆς Γραφῆς μᾶς εἶναι κρήσιμον καὶ διὰ τὴν στάσιν μας ἐναντι τῶν αἰρετικῶν ποὺ συκοφαντοῦν τὴν κτίσιν τοῦ Θεοῦ. 4. Ἐάν ὁ οἶνος ἦτο ἀπὸ τὰ ἀπηγορευμένα πράγματα, δὲν θὰ ἐπέτρεπεν αὐτὸ ὁ Παῦλος, δὲν θὰ ἔλεγε νὰ μεταχειρίζεταί ὁ Τιμόθεος οἶνον. C Ὅχι μόνον δὲ ἀπέναντι τῶν αἰρετικῶν, ἀλλὰ καὶ ἀπέναντι τῶν ἀπλάκωτων ἐκ τῶν ἀδελφῶν μας εἶναι κρήσιμον, οἱ ὅποιοι ὅταν ἴδουν μερικοὺς νὰ ἀσχημονοῦν ἔνεκα μέθης, ῥίπτουν τὸ βάρος ἔδει εἰς αὐτοὺς, ἀλλὰ εἰς τὸν καρπὸν, ποὺ ἔδωκεν ὁ Θεός, λέγοντες, νὰ μὴ ὑπάρχῃ ὁ οἶνος. Ἀπαντῶμεν λοιπὸν πρὸς αὐτοὺς, νὰ μὴ ὑπάρχῃ ἡ μέθη, διότι ὁ οἶνος εἶναι ἔργον τοῦ Θεοῦ, ἡ δὲ μέθη ἔργον τοῦ διαβόλου. Δὲν γεννᾷ ὁ οἶνος τὴν μέθη, ἀλλὰ ἡ ἀουτία. Νὰ μὴ συκοφαντῆς τὸ δημοῦργημα τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ νὰ κατηγορῆς τὴν τρέλλαν τοῦ συνουθάρπου σου. Σὺ ὅμως παρημέλησες νὰ τιμωρῆς καὶ διορθώσῃς αὐτὸν ποὺ ἀμαρτάνει καὶ ὑβρίζεις τὸν εὐεργέτην.

5. Ὅταν λοιπὸν ἀκούσωμεν μερικοὺς νὰ λέγουν αὐτὰ, νὰ τοὺς ἀποστομαίωσωμεν. D Διότι ἔδει ἡ κρήσις τοῦ οἴνου, ἀλλὰ ἡ ἔλλαψις μέτρου, ὅταν κανεὶς πῖνῃ, δημιουργεῖ τὴν μέ-

4. Τοιοῦτοι ἔσαν οἱ αἰρετικοὶ ἄσχημονοι, ὅστινες παντελῶς ἀπηγόρευον οἶνον, θεωροῦντες αὐτὸν κακὸν καὶ μὴ χρησιμοποιοῦντες αὐτὸν ὅτε εἰς τὴν θεῖαν εὐχαριστίαν.

θην, ποῦ εἶναι ρίζα ὄλων τῶν κακῶν. Ὁ οἶνος ἐδόθη διὰ τὴν διορθώσιν ἀσθένειαν τοῦ σώματος, ὅχι διὰ τὴν βλάβητι ὑγείαν φυσικῆς. Μὴ λοιπὸν μεταχειρίζεσαι κυριᾶς μέτρον τὴν διαρκεῖν τοῦτον τοῦ Θεοῦ καὶ ἔτσι παρέχεις λαθῶν εἰς τοὺς ἀνοήτους καὶ ἀδιαντρώτους τὸ κατηγοροῦν τὸ δημιουργήματα τοῦ Θεοῦ.

Διότι τί εἶναι ἐλαεινότερον ἀπὸ τὴν μέθη; Αὐτὸς ποῦ μέθη εἶναι νεκρός, καίτοι ζῆ. Εἶναι δάμων μὲ τὴν θέλησίν του, ψυχικὸν νόσημα ἀουγκώρητον, πῶσις διὰ τὴν ὁψίαν δὲν ὑπάρχει ἀπολογία, κοινῆ ἀσκησιῶν τοῦ γένους μας. Λέγω τοῦτο διότι, αὐτὸς ποῦ μεθῆ, δὲν εἶναι μόνον εἰς τὰς συναναστρώφας ἀσκησιῶν, ἔστι εἰς τὰ ἰδιαιτὰ καὶ ἡμέροισι πράγματα, ἀλλὰ καὶ ὅπως ἐλεπούμενος εἶναι ὁ περισσότερον ὄλων σκαμπερός, διότι ἀποπνέει δυσωδίαν. Ἐπὶ πλέον τὰ ρεψίματα καὶ καθυστερήματα καὶ αἰ φωναὶ τῶν μεθύοντων εἶναι ὀκλήραι καὶ ἀήθεις, ποῦ κάνουν ὄλους τοὺς θλέσων καὶ τοὺς συναναστρέφονται τὸ ἀισθάνονται ἀποστροφὴν πρὸς αὐτούς. Καὶ τὸ μεγαλύτερον κακὸν εἶναι ὅτι τὸ νόσημα αὐτὸ ἀπομακρύνει τοὺς μεθύουσας ἀπὸ τὸν οὐρανὸν καὶ δὲν τοὺς ἀρῆνει τὰ ἐπιτόκουν τὰ εἰκόνα ἀγαθὰ, ἀλλὰ, ἐκτός τῆς ὁδοῦ ἀσκησιῶν, καὶ εἰς τὸν ἄλλον κόσμον κόλασις ἀναπόφευκτος περιμένει αὐτοὺς ποῦ ἔχουν τέτοια νοσήματα. Ἄς περιμύνηται λοιπὸν τὴν κακὴν αὐτὴν συνήθειαν καὶ ἄς ἀκούσων τὸν Παῦλον, ὁ ποῦ λέγει, «ὄ μεταχειρίζεσαι ὀλίγον κρασί». Διότι καὶ αὐτὸ τὸ ὀλίγον χάριν τῆς ἀσθενης τὸ ἐπέτρεψεν. Ἐάν δὲν τὸν ἐνοκλοῦσεν ἡ ἀσθένεια, δὲν θὰ ἠνάγκαζε τὸν μαθητὴν του οὕτε αὐτὸ τὸ ὀλίγον τὴν πλησιάζη. Διότι τῶν ποτῶν καὶ τῶν τροφῶν, τὰ ὅποια κατ' ἀνάγκην μεταχειρίζεσθε πρὸς συντήρησίν μας, πρέπει πάντοτε τὸ κάνωμεν κρῆσιν μὲ μέτρον, ἰσόλογον μὲ τὰς ἀνάγκας καὶ τοὺς καιροὺς, καὶ ποτὲ τὸ μὴ μεταχειρίζεσθε περισσότερα ἀπ' ὅτι εἶναι ἀνάγκη, οὕτε ἀπλῶς καὶ ἄσκησις τὸ κάνωμεν κάτι.

Ἄλλ' ἀποῦ ἐμάθωμεν τὴν φροντίδα τοῦ Παύλου καὶ τὴν ἀρετὴν τοῦ Τιμοθέου, ἄς φέρωμεν πλέον τὸν λόγον εἰς αὐτὴν τὴν λύσιν τῶν ζητημάτων. Ποῖα λοιπὸν εἶναι τὰ ζητήματα; Εἶναι ἀνάγκη πάλιν τὸ ἐπαναλάβωμεν διὰ τὸ γίνησθε σαφέστερα ἡ λύσις. Β Διὰ ποῖον λόγον ἐπέτρεψεν ὁ Θεὸς τὴν πῆσιν εἰς ἀσθένειαν τοιοῦτος ἄγιος, ποῦ ἐτακτοποιῶσε τὸσας ὑποθέσεις, καὶ οὕτε ὁ Ἰσος, οὕτε ὁ διδάσκαλός του ἠμπόρεσε τὸν θεραπεύσῃ, ἀλλὰ παρέστη ἀνάγκη πρὸς θεραπείαν τὴν καταφυγῆ εἰς τὴν βοήθειαν τῆς ἀνομοσίας; Αὐτὰ ἴσων τὰ ζητήματα. Πρέπει πῶρ τὸ ἐπιφέρωμεν τὴν λύσιν, ἡ ὁποία τὸ μὴ ἀναφέρεται μόνον εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν ἁγίων

καὶ μεγάλων καὶ θαυμαστῶν ἀνδρῶν, ποῦ περιέπεσαν εἰς ἀσθενης καὶ νόσον ὅμοιαν μὲ τὴν Τιμοθέου, ἀλλὰ καὶ εἰς περιπτώσιν πτωχείας καὶ πείνας καὶ δεσφῶν καὶ βασάνων καὶ πειρασμῶν καὶ σκαφαντῶν καὶ εἰς ὅλα γενικὰ τὰ δεινὰ τοῦ παρόντος βίου. Πρέπει ἀκόμη ἀπ' αὐτὰ, ποῦ θὰ λεχθῶν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τοῦτου σήμερον, τὸ ἠμπορέσωμεν τὸ εἰρῶμεν ἀκριβῆ καὶ ασφαλεστοῦσιν ἀπολογίαν πρὸς ἐσεῖνους, C ποῦ κατακρίνουν τὴν θεῖαν Πρόνοιαν δι' αὐτὰ. Διότι ἠκούσατε πολλοὺς τὸ λέγουσιν τὰ ἔξῃ: διὰτὶ ὄρα γε ὁ δεινὰ, ποῦ εἶναι ἐνάρετος καὶ τίμιος ἄνθρωπος, τὸ σῶνται εἰς τὰ δικαστήρια καθημερινῶς ἀπὸ ἄλλων παραβάτην τῶν νόμων καὶ διαφθαμένον καὶ ποῦ τὸ ὑποφέρει καὶ τὸ ἐπιτρέπῃ τοῦτο ὁ Θεός; Διὰτὶ ἄλλος ἐσκαφαντῶσθαι καὶ ἀπέθανεν ὄδικα; Ὁ δεινὰ, λέγουσιν καταποντίσθη, ὁ ἄλλος κατακρηνησίθη. Καὶ θὰ ἠμποροῦσα τὸ ἀναφέρει πολλοὺς ἁγίους ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας καὶ ἐπὶ τῶν προγόνων μας, ποῦ ὑπέμειναν πολλὰς καὶ διαφόρους εἰδῶν θλίψεις. Διὰ τὸ εἰρῶμεν λοιπὸν τὴν αἰτίαν ὄλων αὐτῶν, ὥστε μῆτε ἡμεῖς τὸ τὸ κάνωμεν, D μῆτε ἄλλους τὸ ἀφίνωμεν τὸ σκαφαντῶσθαι, ἄς ἔσωμεν μεγάλην προσοχὴν εἰς ὅσα τῶρα θὰ λεχθῶν.

δ. Διὰ τὰς πολλὰς καὶ πολλὰς εἰδῶν κακοπαθείας τῶν ἁγίων ὅστω αἰτίας ἔχω τὸ εἰρῶμεν τὴν ἀγάπην σας. Διὰ τοῦτο προσέξατέ με ὄλοι, πάρα πολύ, εἰς ὅσα θὰ εἴπω, ἔχοντες ἐπ' ὄψιν, ὅτι τοῦ λοιποῦ, θὰ εἰσθε τελείως ἀδικολόγητοι, ἂν σκαφαντῶσθε διὰ τὰ σημερινὰ, ἀποῦ, ἐνῶ εἶναι τόσαι αἰτίαι, θὰ ταράττεσθε καὶ ζαλιζεσθε, ὡς τὸ μὴ ὑπέσχεσθε καμμία.

Πρώτη μὲν λοιπὸν αἰτία, ποῦ ἐπιτρέπει ὁ Θεός τὸ κακοπαθῶν οἱ ἐνάρετοι, Ε εἶναι διὰ τὸ μὴ ὑπερηφανεύονται διὰ τὸ μέγεθος τῶν κατορθωμάτων καὶ τῶν θαυμάτων αὐτῶν. Δευτέρα, διὰ τὸ μὴ νομίζωσιν οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι, ὅτι εἶναι ὀνότεροι τῆς ἐσθραπίνης φύσεως καὶ τοὺς θεωροῦσιν ὡς θεοὺς. Τρίτη, διὰ τὸ φαίνεται ὅτι ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ ὑπερισχύει καὶ γίνεται ἰσχυρὰ διὰ τῶν ἀσθενούντων καὶ ἐδρισκομένων εἰς τὰ δεσφὰ καὶ ὅτι αὐτὴ συντελεῖ εἰς τὸ τὸ διαδίδεται τὸ κήρυγμα. Τετάρτη, διὰ τὸ γίνεται φανερωτέρα ἡ ὑπομονὴ αὐτῶν καὶ ὅτι δὲν δουλεύουν τὸν Θεὸν διὰ ἀνθρώπινον μισθόν, ἀλλὰ καὶ ὅτι εἶναι τόσον ποῦ εὐγνώμονες, ὁ ὥστε κατόπιν τῶσων θλίψεων τὸ ἔχουν πρὸς αὐτὸν ἀκραίαν τὴν ἀφοσίωσιν καὶ ἀγάπην των. Πέμπτη, διὰ τὸ φιλοσοφώμεν περὶ τῆς ἀναστάσεως. Διότι διὰν ἰσῆς ἄνθρωπον δέσπον καὶ γεμῶτον ἀπὸ ἀρετῆν τὸ ὑποσπῆ πάρα πολλὰ κακὰ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν τὸ φύγη ἀπ' αὐτὸν τὸν κόσμον, καὶ κυριᾶς τὸ θέλησ ἔξάπαντος τὸ ἀναγκασθῆς κάτι τὸ σκεφθῆς περὶ τῆς μελλούσης κρίσεως. Διότι ἐάν οἱ ἄνθρωποι, ἔξεψ-

νους που καταξουν δι' αυτούς, δεν τους αφήνουν να ανακαρτήσουν χωρίς να τους δάσουν μισόν και άμισόν, πολύ περισσότερο ο Θεός, αυτούς που έκοπίασαν τόσο πολύ δι' Αυτόν, δεν θα θέληση να αφήση χωρίς άμισόν. Αποφύ δε δεν θα θέληση να στερήση αυτούς της άμισθης των κόπων των, είναι ανάγκη να υπάρχει κάποιος χρόνος μετά τον θάνατόν των, **Β** κατά τον όποιον θα απολαύσουν της άμισθής των εις τον κόσμον τούτον κόπων των. Έστη, διά να έχουν άρκτην παρηγορίαν και ανακούφισιν όλα όσα ύφιστανται θλίψεις, αποθλιπόμενοι εις εκείνους και ένθυσόμενοι τα κακά που συνέβησαν εις αυτούς. Έβδδμ, ίνα όταν ος προτρέψωμεν να γίνεται ένδρετοι, όπως εκείνοι, και λέγωμεν εις καθένα από ος, να μιμηθή τον Παύλον και να ζηλεύη τον Πέτρον, μη διατάσσει να τους μιμηθήτε, νομίζοντες ότι αυτοί λόγω των πολλών κατορθωμάτων των είχαν άλλην φώσιν και δεν ήσαν ένθρωποι. Όγδόη, διά να μάθωμεν, όταν πρόκειται να καλοτιχώμεν και έλεεινολογώμεν, ποίους πρέπει να θεωρώμεν εύτυχούς, ποίους δε δυστυχούς και ταλαιπώρους.

Και αι μὲν αίτια, αίται είναι. **С** Πρέπει όμως τώρα να τας θεθακώσωμεν δλας με την Γραφήν και αποδείξωμεν με άρκθειαν, ότι όλα όσα είπωμεν δεν είναι άπνοήσεις ένθρωπίνων σκέψεων. αλλά δασκαλία της Γραφής. Έτσι και ο λόγος θα ος φωνή μύλλον άξιόπιστος και μονιμώτερον θα έντυπωθή εις τας ψυχάς ος.

Ότι μὲν λοιπόν συντελεί η κακοπάθεια των άγων εις τὸ να έκωσιν ούτοι ταπεινοφροσύνην και μη υπερηφανεύονται ένεκα των έξαιρετικῶν σημείων και κατορθωμάτων αυτών και διά τούτο επέτρεψεν αύτην ο Θεός, ως άκούσωμεν τούτο από τον Προφήτην Δαυίδ και τον Παύλον. Ο μὲν Δαυίδ λέγει: «εβεργεία ύψηζεν η ταπεινώσις μου και έκαμει διά των θλίψεων, **Д** διότι έχω έμαθα τα δικαιώματά σου» (Ψαλμ. 118, 71), ο δε Παύλος, αφού ειπεν «ηρώγην μέχρι του τρίτου ούρανοϋ και μετεφέρην εις τον παράδεισον», προσέθηκε, ένεκα της υπερβολής των άποκαλύψεων επέτρεψεν ο Θεός και μου έδωθη ζόλον άκαθάρτων εις τὸ σώμα άγγελος του Σατανά διά να με κτυπή κατά πρόσωπον διά να μη υπερηφανεύωμαι» (**В** Κορ. 12, 2, 4, 7). Τι είναι σαφέστερον απ' αυτό; Διά να μη υπερηφανεύωμαι, λέγει, επέτρεψεν ο Θεός εις τούς άγγέλους του Σατανά να με κτυπούν εις τὸ πρόσωπον, άγγελους δε του Σατανά δεν έννοεί δαιμόνας τινας, αλλά τούς ένθρῶπους, που ύπηρετοϋν τον διάβολον, δηλ. τούς άπίστους, τούς τυράννους, τούς ειδωλόλατραι, οι όποιοι συνεχώς τον έπαινοχώρουν και κατεδύκων.

Με αυτά δε θέλει να μάς είνη το έξής: Ήμπορούσεν ο Θεός να πάση τούς διαμηούς **Ε** και τας συνεχείς θλίψεις κατ' έμου, **ΕΛΛ'** έπαθή ηρώγην εις τον τρίτον ούρανόν και μετεφέρην εις τον παράδεισον, διά να μη υπερηφανεύθω και ύψηλοφρονήσω από τας υπερόχους άποκαλύψεις, επέτρεψε τούς διαμηούς τούτους και άφησε τούς άγγέλους του Σατανά να με ραπίζουν. Εάν δε ήτοι και άξιοθαύμαστοι είναι ο Παύλος και ο Πέτρος και όλα όσα είναι τοιοϋτοι, και πράγματι είναι, **ΕΛΛ'** όμως δεν παύουν να είναι ένθρῶποι και έχουν ανάγκην πολλών προφυλακτικῶν μέτρων **10 Α** διά να μη υπερηφανεύονται και κυριώς οι άγιοι. Διότι τίποτε, σιγήσας δεν οδηγεί τόσο εις υπερηφάνειαν, όσον η γεμάτη από κατορθώματα σινηθής και ψαχή, που έχει άκτοπεσέθησαν. Διά να μη συμβή λοιπόν εις αυτούς τοιοϋτον τι, επέτρεψεν ο Θεός να τούς εβρουν θλίψεις και πειρασμοί, οι όποιοι τούς κίνυουν να είναι περιμαζευμένοι και τούς ταΐζουν να ταπεινοφροσύνουν παντού.

7. Ότι δε και εις τὸ να φανερωθῇ η δύναμις του Θεού πάρα πολύ συντελεί τούτο, άκούσων αυτό παρά του ίδιου άποστόλου, που τὸ ειπε πρωτίτερα. **В** Διά να μη λέγησ δηλαδή, ότι οι άπιστοι θεωροϋν, ότι ο Θεός, που έπιτρέπει τούτα, τὸ κάνει από άδυναμίαν, διότι επειδή δεν δύναται να άκατάλῃ από τούς κινδύνους τούς δικούς του, έπιτρέπει να ύπφέρουν συνεχώς. Και πρόσθε να ίδης πως με αυτά απέδειξε τούτο ο Παύλος, ότι όλα μόνον δεν φανερόνουν άδυναμίαν του Θεού, όσα γίνονται, αλλά άνατίθετα την μεγάλην αυτού δύναμιν εις όλα. Αφού δηλαδή ειπεν ότι αφού έδωθη ζόλον άκαθάρτων εις τὸ σώμα, άγγελος του Σατανά διά να με ραπίζη» και έφανέρωσε με τα λόγια αυτά τούς αλληπαλλήλους πειρασμούς, προσέθεσε εφιά τον πειρασμόν αυτόν πολλές φορές παρεκάλεσα τον Κύριον να μου τον διαΐχη και μου ειπε: σου είναι άρκτη η χάρις που σου δίδω, διότι η δύναμις μου άνοδοκνύεται τελεία όταν ο ένθρῶπος είναι άσθενής» (**В** Κορ. 12, 8, 9). Τότε φαίνεται η δύναμις μου, λέγει, **С** όταν ος ειρύκασθε εις άδυναμίαν, και με ος, που φαίνεσθε άσθενείς, ο λόγος του κρηόγματος αδύναται και δίδεται παντού. Παράδειγμα τούτου, όταν τον έκλεισαν εις την φυλακήν, αφού τον έδειραν πολύ βασχημα, (Πρ. 16, 26), προσελκυσεν εις τὸ Εύαγγέλιον τον δεσμοφύλακα. Εις τὸ ζόλον ήσαν τα πόδια, εις τας άλυσίδας τα κέρια και η φυλακή έσφιετο τα μεσάνυχτα, ένψ αυτόι έδοξολόγουν τον Θεόν.

Ελέπεις πως η δύναμις του Θεού έφάνητο τελεία εις την άδυναμίαν; Εάν ήτο έλεύτερος ο Παύλος και έσφιετο

ἐκεῖνο τὸ οὐκ ἔστιν, τὸ φαινόμενον αὐτὸ δὲν θά ἦτο θαυμαστόν. Διὰ τοῦτο, λέγει, νὰ μὴνὴς δεμένους, καὶ ὡς σαλεύονται οἱ τοῖχοι ἀπ' ἄλα τὰ μέρη καὶ ὡς λιώνται οἱ δεσμοὶ, **Δ** ἵνα φαίνεται ἄσφραγερὰ ἡ δύναμις μου, διότι αὐτὰ θὰ γίνωνται διὰ σοῦ τοῦ φυλακισμένου καὶ δεμένου. Αὐτὸ λοιπὸν ἔκαμε τὸν δεσμοφύλακα νὰ ἐκταλαῖ, τὸ ὅτι δηλ. ὁ Παῦλος, ἐνῷ εὐρίσκειτο εἰς τὴν αὐστηρὴν περιοριστὴν εἰς τὴν φυλακὴν, μὲ τὴν προσευχὴν μόνον κατήρτησε νὰ σείσῃ τὰ δεσμέλια, νὰ ἀνοίξῃ τὰς θύρας τοῦ δεσμοτηρίου καὶ νὰ λύσῃ ἅλους τοὺς δεμένους. Ὅχι δὲ μόνον εἰς αὐτὸ τὸ γεγονός, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλας περιστάσεις τῆς ζωῆς τοῦ Πέτρου καὶ τοῦ Παύλου καὶ τῶν ἄλλων ἀποστόλων ἡμπορεῖ νὰ ἴσῃ κανεῖς ὅτι συχνὰ συνέβαινε τοῦτο καὶ εἰς τοὺς δικηγόρους νὰ φαίνεται πλουσία ἢ χάρις τοῦ Θεοῦ, νὰ παρακολουθεῖ τὰς ἀλλαγὰς καὶ ἔτι νὰ κηρύσσῃ τὴν δύναμιν αὐτοῦ. **Ε** Διὰ τοῦτο λέγει: «Σοῦ εἶναι ὀφειλὴ ἡ χάρις ποῦ σοῦ εἶδον, διότι ἡ δύναμις μου ἀναδεικνύεται τελεία, ὅταν ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἀσθενής». (Β' Κορ. 12, 9).

Ὅτι δὲ ἦτο δυνατόν οἱ ἄνθρωποι νὰ τοὺς θεωρήσουν ὅτι εἶναι ἀνώτεροι τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ἂν δὲν τοὺς ἔβλεπον νὰ ὑποφέρουν τόσα, ἀκούσαν, πῶς ἐκαρρῶζει αὐτὸν τὸν φόβον ὁ Παῦλος ἀδελφί, ἐάν θελήσῃ, λέγει, νὰ καυχῶμαι δὲν θά εἶμαι ἀνόητος· δυσκολεύομαι ὅμως νὰ τὸ κάμω διὰ νὰ μὴ μοῦ λογαριάζῃ κανεὶς παραπάνω ἀπ' ἐκεῖνο ποῦ ἔλπει ἢ ἀκούει εἰς ἐμὲ» (Β' Κορ. 12, 8). Τί δὲ σημαίνουν αὐτὰ ποῦ λέγει; Ἠμποροῦσα, λέγει, πολὺ περισσότερα θαύματα νὰ σοῦ εἶπω, ἀλλὰ δὲν θέλω νὰ τὸ πράξω, ἵνα φοβούμενος μήπως τὸ πλῆθος τῶν θαυμάτων συντελέσῃ, ὥστε οἱ ἄνθρωποι νὰ σεμνασθῶσιν δι' ἐμὲ ἰσθάν ἀνωτέραν τῆς πραγματικῆς. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Πέτρος μὲ τῶν Ἰωάννην, ὅταν ἀνάρτησαν τὸν κτυπὸν καὶ ὄλοι ἔβλεπον πρὸς αὐτοὺς μὲ μεγάλον θαυμασμόν, καθησυχάζοντες αὐτοὺς καὶ πεθόντες, ὅτι τίποτε δὲν ἔκαμον μὲ τὴν δύναμιν τῶν ἢ τὴν ἀξίαν τῶν, λέγουσιν: «διὰ τί θαυμάζετε καὶ ἔχετε καρφῶσαι τὰ μάτια σας εἰς ἡμᾶς ὡσὸν μὲ ἰδικὴν μας δύναμιν ἢ λόγῳ τῆς εὐσεβείας μας νὰ ἔκαμιν κατορθῶσαι νὰ περπατῶ οὕτως;» (Πρῶξ. 3, 12).

Καὶ εἰς τὰ Ἀύστρα πάλιν οἱ ἄνθρωποι ἔδει μόνον εἶχον ἐκπλαγῆ, ἀλλὰ καὶ τρυφῶν ἀπὸ ἐστεφάνωσαν⁵ τοὺς ἔφερον καὶ ἐπικειροῦσαν νὰ τοὺς θυσιάσουν εἰς τὸν Παῦλον καὶ τὸν Βαρνάβαν θεωρήσαντες αὐτοὺς ὡς θεοὺς. Βλέπε τοῦ δια-

5. Τὰ πρὸς Θεοὺς ἔδει ἐστεφάνωσιν ὡς τῶν ἄνθρωπων καὶ εἶτα ἐθυσιάζοντο.

κόλου τὴν κακοφυγίαν. Δι' ἐκεῖνον, ποῦ ὁ Κύριος ἐφρόντιζε νὰ ἐκδιώξῃ ἀπὸ τὸν κόσμον τὴν ἀσέβειαν, διὰ τούτων ἐκεῖνος ἐφρόντιζε νὰ τὴν εἰσαγάγῃ, προσπαθῶν **Β** νὰ πείσῃ τοὺς ἄνθρωπους νὰ θεωροῦν ἄνθρώπους ὡς θεοὺς, πρῶγμα τὸ ὅποιον ἔκαμε καὶ εἰς προηγουμένους καιροὺς. Καὶ αὐτὸ κυρίως εἶναι ἐκεῖνο, ποῦ ἔφερον εἰς τὸν κόσμον τὴν ἀρσὴν καὶ τὴν ῥῆξιν τῆς εἰδωλολατρίας. Πολλοὶ δηλαδὴ ἄνθρωποι, ποῦ διέπρεψαν εἰς πολέμους καὶ ἐστῆσαν τρώπαια καὶ ἔκτισαν πόλεις καὶ μὲ ἄλλα παρόμοια ἔργα τοὺς τότε ἄνθρώπους ἀπὸ ἐδεργέτησαν, θεοὶ ὑπὸ τῶν πολλῶν ἐθεωρήθησαν καὶ μὲ ναοὺς καὶ θυροὺς ἐκαμάθησαν, ὅπως συνέβη εἰς τοὺς Ἕλληνας, ποῦ ὄλος ὁ κατάλογος τῶν θεῶν τῶν ἀποτελεῖται ἀπὸ τοιούτους ἄνθρώπων. Διὰ νὰ μὴ συμβῆ λοιπὸν τοῦτο καὶ εἰς τοὺς ἄγιους, ἐπέτρεψεν ὁ Θεὸς συχνὰ νὰ καταδιώκωνται, νὰ κτυποῦνται, νὰ ἀσθενοῦν, **Γ** ἵνα ἡ ὑπερβολικὴ σεμνατικὴ ἀσέβεια καὶ τὸ πλῆθος τῶν περαιομένων πείσῃ τοὺς τότε παρόντας, ὅτι καὶ ἄνθρωποι ἦσαν αὐτοὶ, ποῦ ἔκαμον τόσον μεγάλα θαύματα καὶ τίποτε δὲν ἔκαμον μὲ τὴν δύναμιν τῶν, ἀλλὰ μόνον ἡ θεία χάρις διὰ μέσου αὐτῶν ὄλα τὰ κατήρτησε. Διότι ἐάν αὐτοὺς, ποῦ ἔχον κάμει μικρὰ καὶ εὐτελεῖ ἔργα θεοῦς τοὺς ἐνόμισαν, πολὺ περισσότερον, ἐάν δὲν ἐπάθειον κάτι τὸ ἀνθρώπινον, αὐτοὺς θὰ ἐνόμισον, οἱ ὅποιοι ἔκανον τοιαῦτα ἔργα, ποῦ κανεῖς δὲν ἴκοντο ποτὲ οὔτε εἶδε. Ἀφοῦ δὲ, ἐνῷ αὐτοὶ ἐμυστηγάνοντο, ἐκρημίζοντο, ἐφυλακίζοντο, ἐξεδιῶκοντο, καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐκυνθόνουον, μερικὸι ἐκ τῶν ἀνθρώπων ἔπεσον εἰς τὴν ἀσέβειαν ταύτην ὑποψίαν, **Δ** πολὺ περισσότερον θὰ ὑποπιπτόντο τοῦτο, ἂν δὲν ὑφίσταντο κάτι τὸ ἀνθρώπινον.

8. Ἡ τρίτη αἰτία τῆς κακοπαθείας τῶν ἁγίων εἶναι αὐτή. Τετάρτη δὲ τὸ νὰ μὴ νομίζων οἱ ἄνθρωποι ὅτι οἱ ἄγιοι ὑπηρετοῦσι τὸν Θεόν μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ ἀπολαύσων εἰς τὸν κόσμον αὐτὸν εὐτυχίαν καὶ πλούσιον ὕλακόν. Διότι πολλοί, ποῦ ζοῦν εἰς τὴν ἀμαρτίαν καὶ ἀσεβίαν, ὅταν πολλὰς ἀπὸ πολλοὺς ἐπικρίνωσιν καὶ προτρέπωσιν νὰ εἰσέλθουν εἰς τοὺς κόπους τῆς ἀρετῆς καὶ ἀκούσων νὰ ἐγκαταλείψωνται οἱ ἄγιοι διὰ τὸ θάρρος τῶν πρὸ τῶν κινδύνων, μὲ αὐτὴν τὴν δικαιολογίαν τοὺς συκοφαντοῦσιν. Καὶ ὅχι μόνον οἱ ἄνθρωποι, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἀκόμη ὁ διάβολος αὐτὴν τὴν ὑποψίαν συνέλαβε. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ὁ Ἰωὴ εἶχεν ἀποκτήσει πολλὰ πλοῦτη καὶ ἀπελάμβανε πολλῆς εὐπορίας, **Ε** ὅταν ὁ Θεός, φέρων ὡς παράδειγμα τὸν Ἰωὴ, εἶδεξε περιφρόνησιν πρὸς τὸν πονηρὸν δαίμονα, οὗτος ἐπειδὴ δὲν εἶχε τι νὰ εἰπῇ, οὔτε νὰ δικαιολογηθῇ διὰ τὰ ἐγκλήματα του, οὔτε νὰ ἀρνηθῇ τὰς ἀρετὰς τοῦ δικαίου, πρὸς αὐτὴν τὴν δικαιολογίαν καταφεύγει λέγων τὰ ἑξῆς: «Μήπως διαρεθὲν ἀπὸ ἀσέβειαν ὁ Ἰωὴ; Περικρούρημας τὴν ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ

οίκου περιουσίαν του» (Ίωβ 1, 9, 10). Με άμοιβήν, λέγει είναι εκείνος ενάρετος, διότι απολαμβάνει τόση ευπορίας. Τι λοιπόν άπήνησεν ο Θεός; 12 Α θέλων να του δείξη ότι οι άγιοι δεν υπηρετούν αυτόν, αναμένοντες ύλικάς άμοιβάς, άφηρσεν άπ' αυτόν άλην την ευπορίαν, τόν παρέδωκεν εις πτωχείαν και επέτρεψε να πέση σε ροβερών νόσημα. Έπειτα ελέγχων τόν δαίμονα, βι δόξιας ειλεον αυτήν την ύπόνοιαν, λέγει: «άκόμη διατρεί την άρετήν του, άν και κυρίως λόγον με παρεκίνησες να καταστρέψω την περιουσίαν του» (Ίωβ 2, 3). Διότι εις τούς άγίους άρκει τούτο εις άμοιβήν και ανταπόδοσιν, τó να υπηρετούν τόν Θεόν, όπως και εις εκείνον που άγαπή, τούτο άρκει ως άμοιβή, τó να άγαπή τόν άγαπητόν του και δέν ζητεί τίποτε περισσώτερον, ούτε θεωρεί τίποτε άνώτερον τούτου. Έάν δε τούτο παρατηρήται εις τόν άνθρωπον πολύ περισσώτερον εις τόν Θεόν. Τούτο θέλων να δείξη ο Θεός επέτρεψε να γίνωσιν περισσώτερα άπ' ότι έζητησεν ο διάβολος. Β Διότι εκείνος μόν λέγει: «άπλωσε τó κέρι σου και έγγισε αυτόν» (Ίωβ 2, 5) ο δε Θεός δέν κάνει αυτό, αλλά, εις σέ τόν παραδίδωσ λέγει (αυτόθι. θ). Καθώς δηλαδή εις τούς κοσμικούς άγίους, όσοι εκ τών άλλων έχουν σφραγιά και γερά σώματα, δέν φαίνονται τόσοσιν τι είναι, έπ' όσον φορούν τó φόρεμα, που είναι βρεγμένον με λάδι, αλλά, όταν θγάλουν αυτό και γυμνοί πηγαίνουν εις την παλαιστραν, τότε κυρίως κάνουν τούς θεατάς να θαυμάζουν την αναλογίαν και συμμετρίαν τών μελών του σώματός των, διότι τίποτε πλέον δέν ήμπορει να την άποκρύψη, αυτό συνέβη και με τόν Ίωβ. Όταν μόν ως άλλο φόρεμα έφερε τόν πάλιν εκείνον πλούτον, δέν έφαινετο εις τούς πολλούς ποιος εις την ψυχήν ήτο. C Όταν όμως αυτόν ο άλλητής ούτος τόν έπέταξε μακρυά και γυμνός εισήλθεν εις τούς άγίους της άρετής, τόσοσιν εξέπληξε με την γυμνότητα όλους τούς θεατάς, ώστε και αύτοι άκόμη οι άγγελοι, βλέποντες την ύπομονήν της ψυχής του, έφώνησαν από θαυμασμόν και έκεκρακώθησαν τόν νικητήν, που έφερε τόν στέφανον της νίκης. Διότι, καθώς ειπον και προηγουμένως, δέν έφαινετο τόσοσιν εις τούς ανθρώπους, ποιος ήτο εις την άρετήν, όταν ήτο μέσα εις όλον εκείνον τόν πλούτον, όταν, άφου έφριψε ως φόρεμα μακράν τόν πλούτον, έφάνη γυμνός εις τó μέσον του κόσμου, ως να ήτο εις θέατρον και όλοι βραινον έκπληκτοι διά την άντοχήν της ψυχής του. Διότι δέν έφαινετο έκφανής μόνον άπό την άπώλειαν του πλούτου D αλλά και άπό την πάλιν και άπό την ύπομονήν εις τόν καιρόν της άσθενείας. Όπως δε ειπον και προηγουμένως, δέν έκτόπισεν ο Ίωβ ο Θεός τόν Ίωβ με τας πεινάς, διά να μη λέγη πάλιν

ο διάβολος ότι τόν ελυπήθησ και δέν τόν έθαλες εις όσους έπρεπε πειρασμούς, αλλά ανέθεσεν εις τόν διάβολον να του καταστρέψη τά ποήνια και τόν υποβάλη εις άσθένειαν. Με αυτό ήτο ως να λέγη Έγω έμπιστοσύνην εις τόν άλλητήν και διά τούτο δέν σε έμποδίζω να τόν υποβάλης εις όσα θέλεις άγωνίσματα. Άλλά καθώς οι δόξιοι και εις την δεξιοτεχνίαν των και εις την δύναμιν του σπαιμάτος των έκαντες πεποιθήσιν παλοισοι, δέν συμπλέκονται πολλάς με τούς άντιπάλους των όρθοι και ως ίσος προς ίσον αλλά επιτρέπουν εις αυτούς να τούς πιάσουν άπό την μέσην. Έ ώστε να φανή η νίκη των λαμπρότερα, έτσι και ο Θεός επέτρεψεν εις τόν διάβολον να πιάσ ην Ίωβ άπό την μέσην, ίνα όταν ο Ίωβ, ένφ ήτο εις τόσην μειονεκτικήν θέσιν, νικήσ ην διάβολον και έπι της γής τόν έσπαλίση, λαμπρότερος γίνη ο στέφανός του. Χρυσός είναι γνήσιος, όπως θέλεις δοκίμασε, όπως θέλεις βασάνισε, δέν θα εύρησ εις αυτόν κηλίδα. Δέν φανερώνει δε εις ημάς την άνδρείαν μόνον τών άλλων, αλλά φέρει και άλλην πολλήν παρηγορίαν. Διότι τι λέγει ο Χριστός: «Μακάριοι γίνεσθε, όταν σας ύβρίζουν οι άνθρωποι και σας διάξουν 13 Α και ειπουν ψευδόμενοι παντός είδους κακολογίας και κατηγορίας εναντίον σας δι' έμέ. Χαίρετε και αγαλλιώσθε, διότι η άνταμοιβή σας εις τούς σφρανούς θα είναι μεγάλη, διότι τά Ίδια έκαμον και εις τούς προφήτας οι πατέρες αυτών» (Ματθ. 5, 11—12). Και πάλιν ο Παύλος θέλων να παρηγορήσ ην τούς Μακεδόνας λέγει: «Διότι και σεις άδελφοί εγίνατε μνησται τών Έσκληροών του Θεού που είναι εις την Ίουδαίαν, διότι επέβατε τά Ίδια άπό τούς όμοειδείς σας, καθώς και εκείνος άπό τών Ίουδαίων» (Α' Θεο. 2, 14—15). Και τούς Έβραίους πάλιν διά του ίδιου τρόπου παρηγορεί αναφέρων λεπτομερώς όλους τούς δικαίους που έζων εις κομίνους, εις λάκκουσ, εις έρήμους, εις δση, εις σπήλαια, εις πείναν και στενοκυριαν. (Έβρ. 11, 35—38). Β Διότι τó να έχουν όλοι τά Ίδια παθήματα φέρει κάποιαν παρηγορίαν εις τούς θλιδομένους. Ότι δε τά παθήματα μάς φέρουν εις τούς λόγους της άναστάσεως, έκουσεν τόν Παύλον, που λέγει: «Έάν άπό συμφεροντολόγους άνθρωπίνους ύπολογισμοός εκινδύνευσα να κατασπαρακτώ μακάμενος προς θηρία εις την Έφεσον, τί έκέρβισα άπ' αυτό, εάν οι νεκροί δέν άνασταίνονται;» (Α' Κορ. 15, 32). Και πάλιν, «εάν εις την ζωήν αυτήν έκαμην σπριζει τας ελπίδας μας μόνον εις τόν Χριστόν, είμεθα οι περισσώτερον άθλιοι και άεσιολόγητοι άπό όλους τούς ανθρώπους» (αυτόθι 19.). Άναρίθημα βάσσα υποφέρωμεν κατά την διάρκειαν του παρόντος βίου, λέγει. Έάν λοιπόν δέν έκαμην

ἐλπίδα δι' ἄλλην ζωὴν, ἢ ἴσχυρεὶ νὰ γίνῃ ἀβλύστερον ἀπὸ ἡμᾶς;

9. Ὅθεν εἶναι φανερόν ὅτι δὲν περιορίζεται μόνον εἰς τὸν παρόντα κόσμον ἡ ζωὴ μας. C Καὶ τοῦτο ἀποδεικνύεται ἀπὸ τοὺς πειρασμούς. Διότι ποτὲ δὲν ἤθελε ἀνεκτῆ ὁ Θεός, ἐκείνους ποὺ ἔπαθον τόσον πολλὰ καὶ μεγάλα κακὰ καὶ πονηρῶν ὄλων τοῦτον τὸν βίον μὲ πειρασμούς καὶ ἀναρτήτους κενόνοους, νὰ μὴ ἀνταμείψῃ μὲ πολὺ μεγαλύτερας δωρεάς. Ἐάν δὲ θὰ ἤθελε ἀνεκτῆ νὰ μὴ τοὺς ἀνταμείψῃ, εἶναι φανερόν ὅτι καλυτέραν καὶ λαμπροτέραν ἡτοίμασε ζωὴν ἄλλην, κατὰ τὴν ὅποιαν μέλλει νὰ στεφανώσῃ καὶ ἀνακηρύξῃ ὡς νικητὰς τοὺς ἀβλήτῃς τῆς εὐσεβείας ἐνώπιον ὄλου τοῦ κόσμου. Ὡστε, ὅταν ἴδῃς ἕνα δίκαιον ἐπιπονεῖν νὰ στενοκαρῆται, νὰ κακοπαθῇ μὲ ἀδοξείας καὶ πτωχείαν D καὶ ἀναρτήματα ἄλλα κατὰ τὸν βίον τοῦτον νὰ τελειώσῃ, νὰ λέγῃς εἰς τὸν ἐαυτὸν σου, ὅτι ἂν δὲν ὑπῆρχεν ἀνάστασις καὶ κρίσις, ὁ Θεὸς δὲν θὰ ἐπέτρεπεν ἐκεῖνος ποὺ ὑπέφερε τόσα βλάνα δι' αὐτόν, νὰ φύγῃ ἀπ' ἐδῶ χωρὶς νὰ ἀποδόσῃ κανένα καλόν. Ἀπ' αὐτὸ φαίνεται ὅτι ἡτοίμασεν εἰς τοὺς δικαίους ἄλλην ζωὴν περισσότερο εὐχάριστον ἀπ' αὐτὴν καὶ πὺ ἀνεκτῆν. Διότι, εἴν δὲν ὑπῆρχεν ἄλλη ζωὴ, δὲν θὰ ἐπέτρεπεν ἀπὸ μὲν τοὺς πονηροὺς ἀνθρώπους πολλοὶ νὰ ζοῦν, ἔκοντες ἐδῶ ὅλα τὰ ἀγαθὰ μὲ ἀφθονίαν, ἀπὸ δὲ τοὺς δικαίους πάλιν, πολλοὶ νὰ ζοῦν μὲ ἀναρτήματα κακὰ. Ἀλλὰ ἐπειδὴ ἔχει ἐτοιμασθῆ ἄλλη ζωὴ, εἰς τὴν ὅποιαν μέλλει νὰ ἀποδώσῃ εἰς τὸν καθένα κατὰ τὴν ἄξιαν, του, δηλαδὴ εἰς ἄλλον κατὰ τὴν πονηρίαν του καὶ εἰς ἄλλον κατὰ τὴν ἀρετὴν του, διὰ τοῦτο ἀνέκεται νὰ θλάτῃ τὸν μὲν δίκαιον νὰ κακοπαθῇ, τὸν δὲ κακὸν νὰ ἴῃ μέσα εἰς τὰ ἀφθονα πλοῦτη.

E Καὶ τὴν ἄλλην αἰτίαν θὰ προσπαθῶμεν νὰ σῶς τὴν ἀποδείξω ἐκ τῶν Γραφῶν. Ποία δὲ εἶναι αὕτη; Τὸ νὰ μὴ ἰσχυρίζομεθα ἡμεῖς, ὅταν μᾶς παρακινεῖν νὰ πράξωμεν τὴν ἰδίαν ἀρετὴν, ὅτι δὴθεν ἐκεῖνοι εἶχον ἄλλην φύσιν ἢ ὅτι δὲν ἦσαν ἄνθρωποι. Διὰ τοῦτο ὁμιλῶν κάποιος περὶ τοῦ μεγάλου προφήτου Ἠλία, ὡς εἴχῃ ἐκφορᾶται περὶ αὐτοῦ: «Ὁ Ἠλίας ἦτο ἄνθρωπος ποὺ εἶχεν ὑποφέρει πάθημα ὅπως ἡμεῖς». (Ἰακώβ 5, 17). Βλέπεις ὅτι ἀποδεικνύει ὅτι ἦτο ἄνθρωπος, ὅπως ἡμεῖς, ἐκ τοῦ ὅτι ἐλάμβανε μέρος εἰς τὰς ἰδίας μὲ ἡμᾶς κακοπαθείας; Καὶ πάλιν: «Διότι καὶ ἐγὼ εἶμαι ἄνθρωπος ὁμοίος μὲ σῶς» (Σοφ. Σολ. 7, 1). Καὶ τοῦτο ἐγγυᾶται ὅτι ἔχομεν τὴν ἰδίαν φύσιν.

Διὰ νὰ μῆθῃς δὲ ὅτι τοῦτο (ἡ κακοπάθεια τῶν ἐναρέτων) μᾶς διδάσκει νὰ κακοκαρῶμεν ἐκείνους ποὺ πρέπει, ¹⁴ A εἶναι φανερόν ἐκ τῶν εἴχῃς: «Ὅταν δηλαδὴ δικόσῃς τὸν Παῦλον νὰ λέγῃ: ἐμέχρι τῆς ἡρας ταύτης καὶ πεινώμεν καὶ δι-

ψώμεν καὶ ἔχομεν ἀνεπαρκῆ ἐνδύματα καὶ ρυτκόμεθα καὶ περιφερόμεθα ἐδῶ καὶ ἐκεῖ καὶ κοπιῶμεν» (Α' Κορ. 2, 11) καὶ ὅτι «αὐτὸν ποὺ ἀγαπᾷ ὁ Κύριος τὸν παιδεύει μὲ τὰς θλίψεις, μαστιγώνει δὲ μὲ δοκιμασίας κάθε υἱόν, ποὺ τὸν θεωρεῖ ἰσχυρὸν του» (Ἔβρ. 12, 6) εἶναι ὁλοφάνερων ὅτι ἔαι αὐτοὺς, ποὺ εἰσκόονται μέσα εἰς τὰς ἀνάσεις, ἀλλὰ αὐτοὺς ποὺ στενοκαρῶνται κέρην τοῦ Θεοῦ καὶ θλάθονται: θὰ ἐπιανεύομεν, καὶ θὰ ζηλεύομεν ὅσους ζοῦν μὲ τὴν ἀρετὴν καὶ φροντίζουν διὰ τὴν εὐσέβειαν. Ἔτσι ὁμιλεῖ καὶ ὁ προφήτης: «Τὸ δεῖξί τους κέρη εἶναι κέρη ἀδικίας, αἱ θυγατέρες των καλλυπομένηναι καὶ στολισμέναι ὡς τὰ ἀγάλματα τῶν νεσῶν. B Αἱ ἀποθήκαι των γεμῖται καὶ τὸ περισσεῖμα τοῦ ἐνός δοκεῖται μαινεῖν εἰς τὸ ἄλλο. Τὰ πρόβατα αὐτοῦ εἶναι πολυτόκα καὶ πολλαπλασιάζονται εἰς ἀνοικτοὺς κάρους ὅπου βόσκουν. Τὰ βόδια των πολὺ πακεῖ. Δὲν ὑπάρχει κανένα ρήγμα εἰς τοὺς φραγμοὺς καὶ εἰς τὰ τεκῆ των, ὅτε ἐξέοδος πῦν πολυτῶν αὐτῶν πρὸς αἰχμαλωσίαν, ὅτε θρήνος δι' οὐκίματα ἔθνη εἰς τὰς πλατείας αὐτῶν ἀκούονται. Οἱ ἄνθρωποι ἀνθρώποι ἐπακάρισαν τὸν λαὸν εἰς τὸν ὅποιον ὑπάρκουν αὐτὰ τὰ ἀγαθὰ». (Ψαλμ. 143, 11—15). Σὺ ὅμως τί λέγεις, ὦ προφήτης; «Μακάριος εἶναι ὁ λαὸς τοῦ ὁποίου Θεὸς του εἶναι ὁ Κύριος τοῦ παντός» (αὐτόθι 5). Ἐγὼ μακαρίζω, λέγει, ὅτι ἐκείνους ποὺ ἔχει πολλὰ κρήματα, ἀλλὰ ἐκείνους ποὺ εἶναι στολισμένοι μὲ πολλὴν εὐσέβειαν, ὅπως καὶ ἂν ὑποφέρῃ πέρα πολλὰ κακὰ.

Ἐάν δὲ εἶναι ἀνάγκη καὶ ἐνόστην αἰτίαν νὰ ἀναφέρωμεν διὰ τὰς θλίψεις τῶν δικαίων, ἐκεῖνο θὰ εἴπωμεν, ὅτι δηλαδὴ ἡ θλίψις κάνει καλυτέρους ἡθικῶς τοὺς θλαδομένους. «Διότι ἡ θλίψις παράγει εὐς μόνιρον καὶ τέλειον ἔργον τὴν ὑπομονήν, ἡ δὲ ὑπομονὴ παράγει ἀρετὴν δοκιμασμένην καὶ τελείαν, C ἡ δοκιμασμένη δὲ ἀρετὴ παράγει τὴν ἐλπίδα εἰς τὸν Θεόν, αὕτη δὲ ἡ ἐλπίς δὲν ἐντραπάξει καὶ διαφθεβεῖ αὐτὸν ποὺ τὴν ἔχει». (Ρωμ. 5, 3—5). Βλέπεις ὅτι ἡ δοκιμασία τῶν θλίψεων ἐπιβάλλει εἰς ἡμᾶς τὴν ἐλπίδα περὶ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν καὶ τὸ νὰ ὑποτάξωμεν πειρασμούς συντελεῖ νὰ ἔχωμεν καλὴς ἐλπίδος περὶ αὐτῶν; Ὡστε δὲν ὀδε ελεγον χωρὶς λόγον, ὅτι αὐτὰ αἱ θλίψεις ζωγραφίζουν τὰς ἐλπίδας μας περὶ τῆς ἀναστάσεως καὶ καλυτέρους κάνουν τοὺς βασανωζόμενους. «Διότι καθὼς, λέγει, εἰς τὴν κήρυκον δοκιμάζεται ἡ γνησιότης τοῦ χρυσοῦ, ἔτσι καὶ ὁ ἄνθρωπος γίνεται εὐπρόσδεκτος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ὅταν εἰσκόεται εἰς τὴν κήρυκον τῆς ταπεινώσεως, ποὺ φέρουν αἱ θλίψεις» (Σοφ. Σειρ. 2, 5). Εἶναι δυνατόν καὶ δεκάτην αἰτίαν νὰ εἴπωμεν. Ποία δὲ εἶναι αὕτη; Εἶναι ἐκείνη ποὺ ἐπινοήσαν προηγουμένους πολλὰς φορές, ὅτι δηλαδὴ ἂν ἔχωμεν μερικὰς ἡθικὰς

κλιδας, και αυτα δια των θλιψεων τας αποβαλλομεν εις τον κοσμον αυτον. Αυτο φανερωσαν προς τον πλοσιον ο Πατρι-
αρχης Αβρααμ. Ελεγεν οτι Δ εδ Αδελφος υπηλκουσε με το
παρπαπνο τα κακα της δυστυχιας και αθηνειας, δια τουτο
εδω παρηγορεται δι' αυτα, που ελλοτε υπεφερε συνεαωσ
(Λουκ. 18, 25). Εκτωσ δε αυτης της αιτιας και ελλην παλιν
θα ευρωμεν. Ποιαν; Το οτι, συντελει να πολλαπλασιζονται
οι στεφανοσ και τα θραβεια. Επειδη δεσον αι θλιψεισ γινον-
ται εντονωτερα, τωσον και αι αιμοσβαι αυξανονται η μωλλον δεσ
εξ Ιουσ, ελλα πολλω περισωστρον. «Αιωτι δεν ειναι δεσ τα
δεσ πασχομεν και υποφερομεν κατδ την παροδωσν ζωην εν
συγκρισει προς την δωδαν, η οποια μελλει να αποκαλυφθω
δια να δωθω εις ημωσ» (Ρωμ. 8, 18).

Αφοσ λοιπον εχομεν τωσασ πολλασ αιτιασ, που δικαιο-
λογοσν τασ κακοσθειασ των αγιωσ, δεσ μη δυσανασκετωμεν.
Ε δταν ευρωκαμωμεθα εις πειρασμωσ, ουτε να απορωμεν δι'
αυτωσ, ουτε να ζαλιζωμεθα, ελλα και τασ φυκασ μωσ να παι-
δαγωγωμεν χριστιανωωσ με αυτα και εις τωσ ελλωσ να τα
διδωσκαμεν. Οταν λοιπον ιδωσ ανθρωπον να ζη με την αρε-
την, να φιλοσοφω χριστιανωωσ, να ειναι αρεστωσ εις τον
θεον και κατωπιν αναρωθωμεθα θωσανα να ιδρωσται, να μη
σκανδαλιζωσαι, αγαπητε. Και αν παλιν ιδωσ κάποιον να δεσκα-
λφται με πνευματικδ προγμωτα και να επιδωκωη να κάμη κάπι
υπερλειον και κατωπιν αποτυγχάνη εις τασ προσωθειασ του,
μη ζαλιζωσαι. Δωστω γνωριζω, οτι πολλοι αυτην την αποριαν
προβαλλομεν πολλασ φορεσ. Ο δεσινω, λεγομεν, ανεκωρσησεν
εις τα ξενα δια να φερω κρημωτα δια τωσ πτωχωσ της εκ-
κλησιασ του Μαρτυριου⁶ και σε ναυαγιον τα εκασεν δεσ. 15
Α "Αλλωσ παλιν εκανε το ιδιο και, αφοσ επεσεν εις τα κερια
των λιπωσν, τα εκασεν δεσ και μωλιε εσωσσε την ζωην του.
Τι λοιπον θα απαντωμεν; Δια κανενα απ' αυτα δεν προπει
να αδημονωμεν και απορωμεν. Δωστω αν και εναυαγησεν, δεσ
τελειον τον καρπον της αρετησ, επειδη εκαμεν δεσ ημπορω-
σεν, ητω εμωξωσσε τα κρημωτα, τα εθεσεν εις ασφαλεσ μερωσ,
τα επηρεν, δταν ανεκωρσησ και αρωσσε το ταξιδι. Το δε ναυα-
γιον δεν ητω αποτελεωμω της θελησασ του. Αλλα διατι ε-
πετρωγε τοωτο ο θεωσ; Δια να κάμη τοωτον, τελειον εις την
αρετην. Να, λεγει, ελλα οι πτωχοι εκασαν τα κρημωτα και
θα υποφερομεν. Β Δεν φροντωεισ εσδ δια τωσ πτωχωσ τω-
σων, δεσον ο θεωσ, που τωσ εδημωωργησε. Εαν δε εκασαν
αυτα τα κρημωτα, ειναι εις θεσιν να τωσ εξασφαλιση ο θεωσ

6. Μαρτυριον εκαλετω Ναβη εν Ιερουσαλημωσ τιμωμενωσ απ' ονωματε
τουσ Σωτηρασ, εν ανηγιωμεν ο Μ. Κωνσταντινωσ. (Βιβλιωσ, ετωσ Μ. Κων-
σταντινωσ 4, 10. Ρ. Γ. 20, 1088).

δι' ελλωσ τρωπου περισωστρον μεσω προς εσνον συντηρησιν.

10. Ας μη ζητωμεν λωπωσν να αποδωσωμεν εσθωσασ εις
τον θεον δι' δεσ γινονται, ελλα δεσ τον δωδωμεν δι' δεσ,
ουτω δεσ καρωσ λεγον επιρωπει ταυτα να γινωται. Εις την
προκειμενην δε περιπτωσιν, ενω δεν παρωδωλει εκεινωσ,
που θα ανεκουφωσντο εκ των κρημωτων εκεινων, διωτι δε' ελ-
λωσ τρωπου τωσ εξασφαλιζει την διασωτηρησν, συγκρωσασ και
εκεινωσ, που εναυαγησε, τον κανει τελειωστρον εις την αρε-
την και του διδωει περισωστρον μωσθον, επειδη το να ευκορι-
στωση κανεισ τον θεον, ενω επεσσε σε τωσασ δυσωρεστα προ-
γμωτα, ειναι πολω ανωτεροσ απο το να δωσω ελεπωσινωσν.
C Δωστω δεσ μονον δεσ θα δωσωμεν δι' ελεπωσινωσν, ελλα και
δεσ θα μωσ αφαιρωσεν ελλωσ, αν την αφαιρωσιν θα υποφε-
ρωμεν με γεννωιωμωσινωσν, και αυτα πολλων μωσθων απο τον
θεον φερωμεν. Και δια να πεισθωσ, οτι τοωτο ειναι ανωτεροσ
εκεινωσ, θα σοσ το αποδειξει με δεσ συνθεση εις τον Ιωδ.
Εκεινωσ, δταν ητω πλωσιωσ, το σπιτι του το εικεν ανωι-
κτων εις τωσ πτωχωσ και εδωδεν εις αυτωσ δεσ δεσ εικεν
εις αυτω. Με το ανοιγμω δεσασ αυτω τουσ σπιτωσ δεν ητω το-
σων λαμπωσ, δεσον ητω, δταν ηκουσεν, οτι το σπιτι του κα-
τεπεσε και δεν εδυσανασχετησε. Δ Δεν ητω τωσων λαμπωσ,
δεσ με τα μαλλια των προβατων του ενεδωκε τωσ γυμνωσ,
δεσον ητω λαμπωσ και ενδοξωσ, δταν ενω εμωσεν οτι φωτιδ
επεσεν απο τον ουρανων και τα κοπαδια του κατεστρομεν
(Ιωδ 1, 16) εδωξωσ τον θεον. Τοτε που εικεν δεσ τα αγα-
θα ητω φιλωνθρωπωσ, τωρα εηγεσ φιλωσοφωσ. Τοτε ελεωσσε
τωσ πτωχωσ, τωρα ευκαριστωσ τον Δεσπωτην και δεν
επτε προς τον εαυτον του, διατι τακα να σωρθω τουτο; Τα
κοπαδια των προβατων μου, απο τα οποια ετρωφοντο αναρ-
ημωτοι πτωχοι, κατεστροφωσεν. Και αν ενω δεν ημην δεσωσ
να εκω τωσων μεγαλων περωσισαν, τωλωλαστρον δι' εκει-
νωσ, που αφελωσντο εξ αυτησ, επηρεπεν ο θεωσ να λυπη-
θωη να την καλωση. Και δεσασ τιπωτε εξ αυτων δεν επεν, ουτε
καν διενωσθη, διωτι εγνωριζεν οτι ο θεωσ δεσ προς το συμ-
φερον του ανθρωπωσ το οικονομει.

Ε Και δια να μωσθεσ οτι η πληγη την οποιασ δεσωκεν
εις τον δωδωλοσν ητω μεγαλωτερα, δταν εκασσε την περιω-
σινωσ, με το να ευκαριστωση τον θεον, απο την πληγην που
του εδωδεν, δταν ελεωσσε, λωβε υπ' ομωσν σου οτι, δταν ητω
πλωσιωσ και ελεωσσε, ημωσροσεν ο δωδωλοσ να ευρωη κά-
ποιον δικαιολωγιωσν, εστωσ και εν αυτη ητω φρωδωσ, δεσωσ κάπι
ητω, ειπωσν, «ημωσ δεσωρεαν ο Ιωδ σε σθεβαι.» (Ιωδ 1,
9). Οταν δεσασ τον εξεργωμωσσε κυρωλετικωωσ απ' δεσ, και
παρ' δεσ αυτω ο Ιωδ διετηρησε την ιδιασ προς τον θεον

ἀγάπην, τότε έκλεισε τὸ ἀδιάντροπον στόμα του καὶ τίποτε πλέον δὲν ἠμύρεσε νὰ εἶπῃ, διότι τώρα ἦτο πᾶς λαμπρὸς ὁ δίκαιος ἀπὸ πρῶτα. 16 Α Τὸ νὰ ὑπομένη κανεὶς μετ' γενναίω-
φυκίαν τὴν καταστροφὴν ἄλλης τῆς περιουσίας καὶ νὰ εὐχα-
ριστῆ τὸν Θεόν, εἶναι πολὺ ἀνώτερον ἀπὸ τὸ νὰ ἐκπλῶ-
τον καὶ ἐλεῆ, ὅπως ἐράνη καὶ εἰς τὸ παράδειγμα τοῦ Ἰωβ.
Ὅταν ἦτο πλοῦσιος ἐδεικνε μεγάλην ἀγάπην πρὸς τοὺς συ-
νανθρώπους του, διὰν ἔκαστε τὴν περιουσίαν, ἐδεικνε μεγάλ-
ην ἀγάπην πρὸς τὸν Δεσπότην. Δὲν παρατείνε τὴν ὄμωλον
διὰ τὸ ζήτημα τοῦτο χωρὶς λόγον, ἀλλὰ διότι παρετηρήθη τὸ
φαινόμενον, πολλοὶ ἄνθρωποι, πολλὰς φορές, ἐνῷ κάνουν ἐ-
λεημοσύνας, διατρέφουν χήρας, νὰ τοὺς φερῶσιν ἄλλοι
ἐλπν τὴν περιουσίαν. Ἄλλοι πάλιν νὰ τὴν κάσουν, λόγω πυρ-
καϊῆς, ἄλλοι λόγω ναυαγίου, ἄλλοι λόγω σφοκρανῶν καὶ συ-
κοφανῶν ἐπιτροπῶν, καὶ κατόπιν τούτων ἐλεημοσύνων, τὰς
οποίας πρῶτα ἔκανον, ἐφθασαν εἰς πολὺ μεγάλην πτωχείαν
καὶ ἀδυναμίαν καὶ ἀσθένειαν καὶ κανεὶς δὲν τοὺς ἔδωκεν οὐτε
καρμικρὰν βοήθειαν. Β Διὰ νὰ μὴ λέγομεν λοιπὸν, ἐκεῖνο
ποὺ λέγουσιν πολλοὶ, τὸ «κανεὶς δὲν γνωρίζει τίποτε, εἶναι ἀρ-
κετὰ εἰς ὅσα εἶπομεν νὰ ἀπομακρύνουν τὸν θόρυθον τοῦτον.
Ὁ δεῖνα, λέγει κάποιος, ἂν καὶ ἔκανε τόσας ἐλεημοσύνας, τὰ
ἔκασεν ἅλα. Καὶ τί σημαίνει τοῦτο, τὰ ἔκασεν ἅλα; Ἄν διὰ τὴν
ἀπώλειαν ταύτην εὐχαριστῆ τὸν Θεόν, πολὺ μεγαλυτέραν θὰ
προσελκύσῃ τοῦ Θεοῦ τὴν ἀγάπην καὶ οὐκ ἀδυναμίαν, ὅπως ὁ
Ἰωβ, ἀλλὰ ἑκατοντάπλασιον εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν. Ἐδὼ
δὲ ἐδῶ κοκορεῖ ἕνας, ἂν τὴν κακοπάθειαν ταύτην τὴν ὑπο-
μένη μετ' γενναίωφυκίαν, τοῦτο κάνει μεγαλυτέραν τὴν ἀμοι-
βὴν αὐτοῦ εἰς τοὺς οὐρανοὺς. C Διότι, ἐπειδὴ ἐκάλυπεν αὐ-
τὸν ὁ Θεὸς εἰς περισσώτερα καὶ μεγαλυτέρα ἀγωνίσματα, τὸν
ἀφῆκε νὰ πῶσῃ ἀπὸ τῶν πλοῦτων εἰς τὴν πτωχείαν. Πολλὰς
φορὰς ἔτυχε νὰ γίνῃ πυρκαϊὰ καὶ αὐτὸ ἔκαυσε τὸ σπῆτι καὶ
οὐ κατέστρεψεν ἄλλην τὴν περιουσίαν; Θυμῆρου ὅσα συ-
νέβησαν εἰς τὸν Ἰωβ καὶ ὄδωσαν τὸν Θεόν, ἃ ὅποιοι ἠμπο-
ροῦσε νὰ ἐμποδίσῃ τὴν πυρκαϊάν καὶ δὲν τὸ ἔκαμε καὶ θὰ πά-
ρηξ διὰ τὴν δοξολογίαν τούτων μοθῶν ὅσον θὰ ἐπαίρνης, ἂν
ἅλα ἐκεῖνα τὰ ἔθετες εἰς τὰ χέρια τῶν πτωχῶν. Ἀλλὰ περὶς
τὴν ζωὴν μετ' πτωχείαν, πείναν καὶ ἀναριθμήτους κινδύνους;
Θυμῆρου τὸν Ἀδάρον τῆς παραβολῆς, ὃ ὅποιοι ἠγωνίζετο ἐ-
ναντίον ἀσθενείας καὶ πτωχείας καὶ ἐρημίας συγγενῶν καὶ

7. Ἀληθεὴ κανεὶς δὲν γνωρίζει διὰ τί κάνει αὐτὰ ὁ Θεός; ἦτοι νὰ μὴ
εἴμεθα ὡς θὰ εἴλεγμεν σήμερον ἀπεκτιστοί. Ποιοὶ δὲν τι ἀναφέρει καὶ ὁ
ἐπιπέτης εἰς τὴν Ἰσχυρίαν ἐν Ταβρῶν στ. 488. «Πάντα γὰρ τὰ τῶν
θεῶν εἰς ἀφανῆς ἔρχεται, καὶ οὐδὲν αὐτῶν οὐδὲν κενόν. Ἢ γὰρ τὰχὴ παρήγαγεν
εἰς τὰ δοκμαίετα. Αὐτὸ φαίνεται: εἰς ἐκαστὴν εἰς ὁ Ἰωβόστομος.

ἀναριθμήτων ἄλλων τοιοῦτων κακῶν καὶ μάλιστα κατόπιν τό-
σης ἀρετῆς. Θυμῆρου τοὺς Ἀποστόλους, B οἱ ὅποιοι περνοῦσαν
τὴν ζωὴν των μετ' πείναν, ὄψαν καὶ γυνόντητα, τοὺς Προ-
φήτας, τοὺς Πατρίάρχας, τοὺς δικαίους καὶ θὰ ἴδῃς ὅτι ὅλοι
αὐτοὶ δὲν ἀνῆκαν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τοῦ πλοῦτου καὶ τῆς
ἀνάσεως, ἀλλὰ εἰς τοὺς ἀνθρώπους τοὺς πτωχοὺς, τοὺς θλι-
δομένους καὶ στενοκαρμημένους.

11. Αὐτὰ νὰ συλλογίζεσαι καὶ νὰ εὐχαριστῆς τὸν Θεόν,
διότι σὲ κατέταξεν εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν θλιβομένων οὐκ
ἐκ μίσους, ἀλλὰ ἐκ σφοδρᾶς ἀγάπης, διὰ καὶ ἐκεῖνους (τοὺς
ἀγίους) δὲν θὰ τοὺς ἔβηνε νὰ ὑποφέρουν τόσα. E ἂν δὲν
τοὺς ἀγοῦσε καὶ μάλιστα πάρα πολὺ. Ἐπέτρεπε νὰ ὑφί-
στανται τόσα κακὰ διὰ νὰ τοὺς κάμῃ μετὰ τὰς δοκμασίας ταύ-
τας πᾶς λαμπρὸς. Καρμὶ ἀρετῆς δὲν εἶναι ἰσὴ μετὰ τὴν εὐχα-
ριστίαν πρὸς τὸν Θεόν, ὅπως ἐκρίβως καὶ καρμὶ δὲν εἶναι
χειροτέρα τῆς θλασφημίας. 17 Α Ἄς μὴ ἀπορώμεν, διότι,
ἐνῷ ἀσκολοῦμεθα μετ' πνευματικὰ πράγματα, ὑποφέρομεν πολ-
λὰ βόσανα. Αὐτὸ εἶναι φυσικόν. Διότι καθὼς οἱ ἄρστοι δὲν
γρυσθῶν τοὺς τοίκους ἐκεῖ, ποὺ εἶναι κάρτος καὶ δικαία καὶ
καλόμα, ἦτοι εὐτελεῖ πράγματα, ἀλλὰ ἐκεῖ, ποὺ εἶναι κρυφὸς
καὶ ἀργυρὸς καὶ συνεχῶς μένον ἄγρυπνος, ἔτσι ἐνεργεῖ καὶ
ὁ διάβολος, ἐπιπθέμενος κυρίως ἐναντίον ἐκείνων, ποὺ ἐρ-
γάζονται πνευματικῶς. Ὅπου εἶναι ἀρετῆ, ἐκεῖ εἶναι πολ-
λοὶ σφοκρανῶν. Ὅπου ὑπάρχει ἐλεημοσύνη, ἐκεῖ εἶναι
φθόνος. Παρ' ἅλα ταῦτα ὅμως, ἔχομεν ἕνα ὄπλον λίαν ἀποτε-
λεσματικόν, τὸ ὅποῖον εἶναι ἰκανὸν νὰ ἐξουδετερώσῃ ἅλα αὐ-
τὰ τὰ μηχανήματα τοῦ διαβόλου. Καὶ αὐτὸ εἶναι νὰ εὐχαρι-
στῶμεν δι' ἅλα αὐτὰ τὸν Θεόν. Β Ὁ Ἄβελ, λέγε μου, δὲν
ἐφρονεῖσθῃ ἀπὸ τὰ ἀδελφικὰ χέρια, διότι προσέφερε θυσίαν
εἰς τὸν Θεόν τὰ πρωτότοκα τῶν προβάτων αὐτοῦ; Ἄλλ' ὅμως
ἐπέτρεπε τοῦτο ὁ Θεός, ὅχι διότι ἠμποῦσεν ἐκεῖνον, ποὺ τὸν
ἐτίμησε διὰ τῆς θυσίας, ἀλλὰ διότι τὸν ἀγαπᾶσε πολὺ, ἦθε-
λε μαζί μετ' ὁμοῦ τῆς θυσίας ἐκεῖνης θυσίας, νὰ τοῦ
δῶσῃ καὶ τὸν μοθῶν τοῦ μαρτυρίου.

Ὁ Μαύσος ἠθέλησε νὰ βοηθήσῃ κάποιον ἀδικούμενον
καὶ ὡς ἀποτέλεσμα εἶχε νὰ διατρέξῃ τὸν ἑκατον κινδύνων
καὶ νὰ ἐκπατρισθῇ καὶ ἐπέτρεψεν ὁ Θεός τοῦτο, διὰ νὰ μάθῃς
τῶν ἁγίων τὴν ὑπομονήν. Διότι ἐὰν ἠσκολοῦμεθα μετὰ τὰ πνευ-
ματικὰ πράγματα, γνωρίζοντες ἐκ τῶν προτέρων, ὅτι δὲν θὰ
πῶσομεν κανένα κακόν, C δὲν θὰ θραυνοῦμεθα ὅτι κάνομεν
κάτι τὸ σπουδαῖον, ἐπειδὴ ἡ ἀσκολία μετὰ τὰ πνευματικὰ θὰ
ἦτο τότε σπουδαῖα ἐγγύτης τῆς ἀσφαλείας ἀπὸ κάθε κακῶν.
Τώρα ὅμως ἀπ' αὐτὸ κυρίως εἶναι ὀλιθυμῶσται οἱ ἄνθρω-
ποι οὗτοι, διότι ἂν καὶ γνωρίζουν ἐκ τῶν προτέρων, ὅτι θὰ

ἀντιμετώπιζον κινδύνους και ζημίας και θανάτους και ἀναρρήματα κακά, ἐν τούτοις δὲν ἀπομακρύνονται ἀπὸ τὰ τοιαῦτα κατορθώματα, οὔτε γίνονται ἀμελέστεροι εἰς αὐτὰ ἀπὸ προσδοκίας φοβερῶν πραγμάτων. Τοιοῦτοι ἦσαν και οἱ τρεῖς παῖδες οἱ ὁποῖοι ἔλεγαν: εὐπάρχει εἰς τὸν οὐρανὸν Θεός, ὁ ὁποῖος δύναται νὰ μᾶς ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τῆν κείμων. Καὶ ἂν ἡμῶς δὲν κἀμῃ τοῦτο, μᾶθε βασιλεῦ, ὅτι τοῦς Θεοῦ σου δὲν λατρεύομεν και τὴν εἰκόνα, ποῦ ἐστῆσας, δὲν προσκυνοῦμεν» (Δαν. 3, 17—18). Καὶ σὺ λοιπὸν διὰν πρόκειται κάποτε νὰ ἐκτελέσῃς ἔργα, ποῦ ἀρέσουν εἰς τὸν Θεόν, ἔχε ὑπ' ὄψιν σου ὅτι θὰ συναντήσῃς πολλοὺς κινδύνους, πολλὰς ζημίας, πολλὰς δολοφονικὰς ἀποπειράς και νὰ μὴ παραξενεύῃσαι, οὔτε νὰ θορυβῆσαι, διὰν αὐτὰ τὰ ἀντιμετωπίσῃς. Διὸς καθὼς λέγει και ἡ Γραφή: **Δ** «Παῖδι μου, ἐὰν θέλῃς νὰ ὑπαρτῆς τὸν Κύριον, εἰσάμασον τὴν ψυχὴν σου νὰ ὑπομείνῃ πειρασμὸν» (Ἐσθλ. 2, 1). Κανεῖς λοιπὸν δὲν περιμένει νὰ λάβῃ βραβεῖον χωρὶς νὰ ὑποστῇ τραύματα, διὰν ἀποφασίσῃ νὰ κατέλθῃ εἰς ἀγῶνα πυρῆς. Καὶ σὺ λοιπὸν, ἀγαπητέ, ἀφοῦ ἐδέχῃς νὰ κατέλθῃς εἰς ἀγῶνα παγκρατίου⁸ μετὸν διάβολον, μὴ ἐπαδικῆς νὰ περνᾷς δίον ἀνετον και χωρὶς κινδύνους, διὸς ὁ Θεὸς δὲν ὑπεσκέθῃ νὰ σοῦ δώσῃ εἰς αὐτὴν τὴν ζωὴν τὰς ἀμοιβὰς τῶν ἀγῶνων, ἀλλὰ εἰς τὸν ἄλλον κόσμον ἀποδέδει ὅλα τὰ λαμπρὰ βραβεῖα. Ὅταν λοιπὸν ἦ σὺ ὁ Ἰδιος, ἀφοῦ κἀμῃς κάποιον καλόν, ἀπολόθῃς τὸ ἀντίθετον, ἦτοι ἀκαριστίαν, ἢ ἄλλον ἴδῃς νὰ ὑφίσταται τὸ ἴδιον, νὰ εὐχαριστῆσαι και νὰ καίρῃς, διὸς ἡ ἀκαριστία αὐτῆ θὰ σοῦ γίνῃ αἰτία μεγαλυτέρας ἀμοιβῆς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. **Ε**

Διὰ τοῦτο νὰ μὴ χάσῃς τὴν προθυμίαν, μήτε νὰ γίνῃς ὀκνηρότερος, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ καταπιάνεσαι μετὰ τὰ καλὰ τὰ ἔργα μετὰ μεγαλυτέραν προθυμίαν, ἔχων ὑπ' ὄψιν τὸ παράδειγμα τῶν Ἀποστόλων, οἱ ὁποῖοι, διὰν ἐκήρυττον, ἐνῶ ἐριστηγίνοντο, ἐκτυπῶντο μετὰ λίθους, συνεχῶς ἐφυλακίζοντο, ὅχι μόνον μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν ἐκ τῶν κινδύνων, ἀλλὰ και ἐνῶ ἀκόμῃ εὐρίσκοντο μέσῳ εἰς αὐτοὺς μετὰ μεγαλυτέρας προθυμίας ἐκήρυττον τὸν λόγον τῆς ἀληθείας. Καὶ ἦτο δυνατόν νὰ ἰδῇ κανεῖς τὸν Παῦλον και εἰς αὐτὴν ἀκόμῃ τὴν φυλακὴν, μετὰ τὰς ἀλυσίδας στὰ χέρια, νὰ κατηκῆ και μεταδόθῃ τὰς θείας ἀληθείας, και νὰ κἀμῃ τὸ ἴδιον, εὐρισκόμενος εἰς τὸ δικαστήριον και σὲ ναυάγιον και τραχηλίαν και ἐν μέσῳ ἀναριθμητῶν κινδύνων. **14 A** Καὶ σὺ τὸν ζῆλον αὐτῶν τῶν ἀγίων νὰ μιμηθῆς

8. Τὰ παγκράτιον ἦτο ὁ δυσκολότερος τῶν ἀγῶνων εἰς τοὺς ἀρχαίους Ἑλληνας, διὸς ἦτο ἀγὼν πᾶσις και πυρῆς συγχρότως. Διὰ τοῦ ὄρου τοῦτου ἠθέλησεν ὁ ἅγιος Πατὴρ νὰ παραστήσῃ τὸν ὁσκόλον ἀγῶνα τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τῆς ἀμαρτίας, ποῦ: διαρκεῖ κατ' ὄλην αὐτοῦ τὴν ζωὴν.

και νὰ μὴ ἀπομακρύνεσαι, ὅσον σοῦ εἶναι δυνατόν, ἀπὸ τῆν ἐκτέλεσιν τῶν ἀγαθῶν ἔργων και νὰ μὴ κἀμῃς τὸ ἄσπερον σου ἔστω και ἂν βλέπῃς τὸν διάβολον νὰ σοῦ παρεμβάλλῃ ἀναρρήματα ἐμπόδια. Σὺ μὲν μεταφέρῃς χροῖματα, ἴσως νὰ ὑπέστης ναυάγιον. Ὁ Παῦλος ἡμῶς μεταφέρων ὅλα χροῖματα, ἀλλὰ αὐτὸ ποῦ ἦτο πολυτιμότερον ὄλων τῶν χρημάτων, ὁλοκαθ' ὅλην τὴν θεῖον λόγον, μετέβαιεν εἰς τὴν Ῥώμην και ὑπέστη ναυάγιον και ἀναρρήματα κακά. Καὶ τοῦτο ὁ ἴδιος τὸ εἶπε διὰ τῶν ἐξῆς: «Πολλὰς φορές ἠβελήσαμεν νὰ ἐλθῶμεν σὲ σᾶς και μᾶς ἠμπόδιον ὁ σατανᾶς» (Α' Θεο. 2, 8). Καὶ ἡμῶς ἐπέτρεψεν ὁ Θεὸς τοῦτο, διὰ νὰ φανερώσῃ τὴν ὑπερβολικὴν του δύναμιν, διὸς θὰ ἐφάνετο ὅτι παρ' ὅλα τὰ τεχνάσματα και ἐμπόδια τοῦ διαβόλου δὲν ἠλατπᾶνετο, **B** οὔτε διεκόπτετο τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου. Διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος εὐχαριστοῦσε τὸν Θεόν δι' ὅλα τὰ δυσάρεστα εἰς τὸ ἔργον του, γνωρίζων, ὅτι διὰ τούτων ὁ Θεὸς τὸν ἔκανε περισσότερο δόκιμον, και ἦτο παντοῦ και πάντοτε προθυμώτατος μὴ καμπύμενος ἀπὸ κανένα ἐμπόδιον. Ὅσας λοιπὸν φορές ἀποτόκωμεν, ἄλλας τόσας φορές δε ἀρχίζομεν πάλιν τὰ πνευματικὰ ἔργα και ἔς μὴ λέγομεν, διὰτι ἐπέτρεψεν ὁ Θεὸς αὐτὰ τὰ ἐμπόδια. Τὰ ἐπέτρεψε διὰ νὰ φανῇ σὲ πολλοὺς ἀνθρώπους ἡ προθυμία σου και ἡ στοργὴ πρὸς αὐτόν. Ἐπειδὴ τοῦτο κυρίως εἶναι ἐνδεικτικὸν τῆς ἀγάπης, τὸ νὰ μὴ ἀπομακρύνεται ἀπὸ ἐκεῖνα, ποῦ ἀρέσουν εἰς τὸν ἀγαπώμενον. Διὸς ἐκεῖνος μὲν ποῦ εἶναι φυσικῶς κοιμημένος και τεμνέλης, μετὰ τὸ πρῶτον ἐμπόδιον θὰ ὑποκαρῆσῃ ἀμέσως, **C** ἐνῶ ὁ ὀρμητικὸς και δραστήριος, παρ' ὅλα τὰ συνεκῆ και ἀναρρήματα ἐμπόδια, ἐπιμένει πάντοτε μετὰ μεγαλυτέραν προθυμίαν εἰς τὴν ἐργασίαν τῶν θεῖων ἔργων, προσφέρων ὅλα ὅσα δύναται και εὐχαριστῶν δι' ὅλα τὸν Θεόν. Αὐτὸ και ἡμεῖς πρέπει νὰ κάμωμεν.

Ἡ εὐχαριστία εἶναι μέγας θησαυρὸς, μέγας πλοῦτος, ἀναφαίρετον ἀγαθόν, ἰσχυρὸν ὄπιλον, ποῦ συντελεῖ εἰς τὴν αὐξησιν τῶν ἀγαθῶν ἔργων, ὅσως ἢ βλασφημία, ἢ ὁποῖα ἐπιτείνει τὴν ζημίαν και μᾶς κάνει νὰ χάσωμεν περισσότερα τῶν ὄσων ἐχάσωμεν. Ἐχάσας λοιπὸν χροῖματα: ἂν μὲν εὐχαριστήσῃς τὸν Θεόν, ἀφέλῃσας τὴν ψυχὴν σου, ἀπέκτησας μεγαλυτέρον πλοῦτον, ἐπειδὴ προσεβλῆσας τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ. Ἄν ἡμῶς βλασφημήσῃς, ἐκτός τῆς ζημίας ἐκείνων, ποῦ ἔχασας, τὰ ὁποῖα διὰ τῆς βλασφημίας δὲν ἀνοκτῶνται κανεῖς ἐπὶ πλῆθον και τὴν σωτηρίαν σου, **D** και οὔτε ἐκεῖνα ἀνακτᾷς, και ἔτσι καταστρέφεις τὴν ψυχὴν σου.

Ἐπειδὴ τώρα σᾶς ὁμίλησα περὶ βλασφημίας θέλω ἀπὸ ὄλου σου νὰ ζητήσω, ἀντὶ τῆς ὁμιλίας και διαλέξεως ταύτης, μίαν χάριν και αὐτὴ εἶναι νὰ σωφρονήσῃτε, πρὸς χάριν μου,

τους ανθρώπους της πόλεως ταύτης, που βλασημοῦν. Ὃταν λοιπὸν ἀκούσης κάποιον εἰς τὸν δρόμον ἢ εἰς τὸ μέσον τῆς ὁδοῦς νὰ βλασημῇ τὸν Θεόν, πλησίασε καὶ μάλωσέ τον καί, ἂν παρῶσθι ἀνάγκη νὰ τὸν δείρῃς, μὴ διατάσης. Δώσε του ῥάπισμα εἰς τὸ πρόσωπον, σύντριπέ του τὸ στήμα καὶ ἀγίασε τὸ χεῖρ σου διὰ τῆς πληγῆς, ποῦ θὰ τοῦ δώσης. Ἐάν δὲ σὲ καταγγεῖλωσι μερκεὶ καὶ σὲ σέρουν εἰς τὸ δικαστήριον, νὰ υπάγῃς **Ε** καὶ ἂν ἀπὸ τὸ δικαστικὸν ὄμμα ὁ δικαστὴς σοῦ ζητήσῃ εὐθύνας δι' αὐτὸ, νὰ εὐχῆς μὲ θάρρος, ὅτι ἐβλασημήσατο τὸν βασιλέα τῶν ἀγγέλων. Ἐάν αὐτοί, ποῦ βλασημοῦν τὸν ἐπίγειον βασιλέα, πρέπει νὰ τιμωροῦνται, καλὸν περισσότερον αὐτοὶ ποῦ ὑβρίζουν ἐκεῖνον.

Τὸ ἐγκλημα τοῦτο εἶναι κοινὸν καὶ τὸ ὀδύνημα δημόσιον καὶ δι' αὐτὸ εἶναι δικαίωμα καθενὸς, ποῦ θέλει, νὰ τοὺς τιμωρῇ.⁹ Ἄς μῶθουν Ἰουδαῖοι καὶ εἰδωλολάτραι ὅτι οἱ Χριστιανοὶ εἶναι σωτήρες τῆς πόλεως καὶ κτηθεμένοι καὶ προστάται καὶ διδάσκαλοι αὐτῆς. **19** **Α** Τὸ ἴδιον νὰ μῶθουν καὶ οἱ διεφθαρμένοι καὶ διεστραμμένοι καὶ τὸ ὅτι πρέπει νὰ φοβοῦνται τοὺς δούλους τοῦ Θεοῦ, ὅπου, ἂν κάποτε ἀποφασίσουν νὰ ἐκτομίσουν τοιοῦτους λόγους, νὰ ἐλέηθῃ ὁ ἕνας τὸν ἄλλον παντοῦ, καὶ νὰ τρέμωσι καὶ τὸς σκάς ἀκόμη, καὶ νὰ ἀγωνισθῶν μήπως ὁ χριστιανὸς τοὺς ἀκούσῃ καὶ πλησιάσας αὐτοὺς τοὺς πτωρῆσι αὐστηρῶς. Δὲν ἤκουσες τί ἔκαμεν ὁ Ἰωάννης; Εἶδε βασιλέα ἀνθρώπων νὰ ἀνατρέψῃ τοὺς περὶ γάμου νόμους καὶ μὲ παρηγοίαν εἰς τὸ μέσον τῆς ὁδοῦς τοῦ εἶπε: «Δὲν σοῦ ἐπιτρέπεται νὰ ἐκῆς ὡς σὺ ἔγινον τὴν γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ σου Φιλίππου» (Ματθ. 6, 18). Ἐγὼ ἤμεις δὲν σὲ ὠδήγησα ἐνώπιον βασιλέως, ὅπου ἐνώπιον δικαστοῦ, ὅπου διὰ παρανόμου γάμου ἢ ἐξέθριον τῶν συναθροίσκων σου, ἀλλὰ διὰ θεριστικῶν συμπεριφορῶν εἰς τὸν Δεσπότην ἔγωγ τὴν ἀξίωσιν νὰ σικρονήσῃς τὸν συνάνθρωπόν σου. **Β** Ἀρὰ γε, ἔάν σοῦ ἔλεγον, ὅτι τοὺς βασιλεῖς ἢ τοὺς δικαστὰς, θύαν παρανομοῦν νὰ πτωρῆς καὶ διορθῶν, δὲν θὰ ἔλεγες ὅτι πάσχει ἀπὸ τρέλλαν; Καὶ ἤμεις αὐτὸ ἔκαμεν ὁ Ἰωάννης καὶ ἔτσι ἐφάνη ὅτι καὶ αὐτὸ δὲν εἶναι ἔξω τῶν καθηκόντων μας. Τώρα δὲ δὲν σοῦ ζητῶ νὰ διορθῶς βασιλεῖς καὶ δικαστὰς, ἀλλὰ τοῦλάχιστον τὸν ἠμόδουλον καὶ ἠμότιμόν σου καὶ ἂν παρῶσθι ἀνάγκη, σικρονί-

9. Οἱ λόγοι τοῦ ἁγίου Πατρὸς δὲν πρέπει νὰ ἐκληθεῖσθε κατὰ λέξιν καὶ νομισθῆ, ὅτι ἐπιτρέπεται ὑπὸ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἡ ἀποδοκιμὰ καὶ χειροδοκιμὰ. Ὁ χριστιανὸς δὲν νὰ ἔχη μὲν μαχητικὸν πνεῦμα ὑπὲρ τῶν χριστιανικῶν ἀρετῶν, ἀλλὰ νὰ μὴ κατατρέχεται εἰς διακλητικισμὸν: «ὁπίλων θὰ ἔορῃ οὐδ' ἂν μάχασθαι, ἀλλ' ἤσκειν εἰς πόντος, εἰδικτικόν, ἀνεψίμακον, ἂν πράττειται παιδεύοντα τοὺς ἀντιπαλαίματους» (Β' Τιμ. 2, 24-25). Ἐὰν δὲ λέγῃ ἀλλοτρεῶς ὁ ἁγιὸς Πατὴρ «ἐναὶς μετὰ πρῶτης καθήσεως, ἄλλοι ἢ μετὰ φροσύνης ἀντρέψαν».

ζων τὸν ἀδελφόν σου νὰ ἀποθάνῃς, νὰ μὴ διατάσης νὰ τὸ κάμῃς, διότι ἔτσι θὰ γίνῃς μάρτυς τοῦ καθήκοντος, ὅπως καὶ ὁ Ἰωάννης, ὁ ὅποιος δὲν ἐθυσίασθῃ, διότι ἠρνήσθῃ νὰ θυσίασῃ εἰς τὰ ἔκβωλα, ἢ νὰ τὸ προσκυνήσῃ, ἀλλὰ κέρην τῶν ἱερῶν νόμων, ποῦ ὑβρίζοντο. Καὶ σὺ λοιπὸν ἔτσι πρέπει νὰ ἀγωνίσεσαι μετὰ θανάτου ὑπὲρ τῆς ἀληθείας καὶ ὁ Κύριος θὰ πολεμήσῃ διὰ σέ.

Μὴ μοῦ εἴπῃς τὸν ψυχρὸν τοῦτον λόγον, **Γ** τί μὲ ἐνδιαφέρει; δὲν ἔγωγ καμμίαν σκέσιν μὲ αὐτόν. Μόνον μὲ τὸν διάβολον δὲν ἔχομεν κομμίαν σκέσιν, μὲ τοὺς ἀδελφοὺς μας ἔχομεν πολλὰ τὰ κοινὰ. Διότι ἔχομεν τὴν ἴδιαν μὲ ἡμῶς φύσιν, τὴν ἴδιαν γῆν κατοικοῦν, μὲ τὰς ἰδίας τροφὰς τρέφονται, τὸν ἴδιον Δεσπότην ἔχομεν, τοὺς ἰδίους ἔλαδον νόμους καὶ προσκίζονται νὰ ἀπολαύσουν τὸ ἴδιον μὲ ἡμῶς ἀγαθὰ. Μὴ λοιπὸν λέγωμεν, ὅτι τίποτε τὸ κοινὸν δὲν ἔχομεν μὲ αὐτούς, διότι τοῦτο εἶναι σατανικὴ φωνὴ καὶ φανερώσει διαβολικὴν ἀπαιθροσίαν. Ἄς μὴ λέγωμεν λοιπὸν αὐτὰ, ἀλλὰ ἄς δεξώμεν πρὸς αὐτοὺς ἐνδιαφέρον, ποῦ ἀμύζει εἰς ἀδελφοὺς.

Ἐγὼ δὲ τοῦτο μὲ ἴδιον ἀκρίβειαν σὺς διαβεβαῖω, **Δ** καὶ σὺς ἐγγνώμαι περὶ τῆς ἐπιτυχίας, ὅτι, ἔάν ἴδοι ὅσοι εἰσεῖ ἐδῶ, ἠθέλατε νὰ διαμοιράσετε τὴν πόλιν εἰς τομεῖς καὶ νὰ ἐνδιαφερθῆτε διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν πολιτῶν, γρηγορὰ δὴ ἡ πόλις, πρὸς εὐχαριστήριον μας, θὰ διορθῶθῃ, καίτοι ἐδῶ ὑπάρχει τὸ ἐλάχιστον μέρος τῆς πόλεως κατὰ τὸ πλῆθος, τὸ σημαντικώτερον ὅμως κατὰ τὴν εὐσέβειαν. Ἄς διαμοιράσωμεν λοιπὸν τὴν σωτηρίαν τῶν ἀδελφῶν μας. Εἶγαι ἱκανὸς ἕνας ἄνθρωπος, ὅταν εἶναι γεράτος ἀπὸ φλογερὸν ζῆλον, νὰ διορθῶσῃ ἀλόκληρον λαόν. Ὃταν δὲ δὲν εἶναι ἕνας ὅπου δύο καὶ τρεῖς, ἀλλὰ τόσον πολὺ τὸ πλῆθος, ποῦ ἡμπορεῖ νὰ ἀσκληθῆ μὲ τὴν φροντίδα τῶν παρημελημένων πνευματικῶς, τότε ἀντιλαμβάνομαι, ὅτι ἔσι ἀπὸ ἄλλην αἰτίαν, ὅπου ἀπὸ ἀδυναμίαν αὐτῶν, ἀλλὰ ἔνεκα τῆς ἰδικῆς μας ἀδιαφορίας **Ε** οἱ περισσότεροι τῶν χριστιανῶν καταβάλλονται καὶ καταστρέφονται πνευματικῶς. Διότι δὲν εἶναι ἴσπονον, ὅταν ἴδωμεν εἰς τὴν ἀγορᾶν συμπλοκῶν ἀνθρώπων νὰ τρέχωμεν νὰ συμπληρώσωμεν τοὺς διαπληκτικισμένους; καὶ διατὶ νὰ ἀναφέρω συμπλοκῶν ἀνθρώπων; Ἐάν ἴδωμεν κάποιον θύον νὰ ἐκῆ πῆσθ, σπεύδομεν ἴδοι μαζί νὰ τὸν βοηθήσωμεν νὰ σικρωθῇ, καὶ διὰ τοὺς ἀδελφοὺς μας, ποῦ καταστρέφονται ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας, ἀδιαφοροῦμεν;

Μὲ θύον ὁμοιάζει ὁ βλάσφημος, ποῦ ἔπεισε, διότι δὲν ἡμποροῦσε νὰ φέρῃ τὸ φορτίον τοῦ θυμοῦ του. Πλησίασε καὶ σῆμασέ τον καὶ μὲ λόγια καὶ ἔργα, μὲ ἐπιείκεια καὶ σφοδρότητα δώσε του τὸ φάρμακον τῆς θεραπείας. Ἄν ἔτσι τακτοποιώμεν τὰ ζητήματά μας **20** **Α** καὶ φροντίζωμεν διὰ τὴν σωτη-

ρίαν του πλησίον, γρήγορα και εις αυτούς άκόμη, που θά δι-
 ορθώσουν διά τών ενεργειών μας τόν έαυτόν τους, θά ελθεθα
 ποθητοί και άξιαγάπητοι και τό σπουδαιότερον όλων θά άπο-
 λαύσωμεν τά αγαθά, που μάς έκουν έτοιμασθή εις τών ούρα-
 νών, τών οποίων ελθε όλαι νά επιτύχωμεν, διά τής χάριτος και
 φιλανθρωπίας του Κυρίου ημών 'Ιησού Χριστού, διά του οποί-
 ου και μετά του οποίου, εις τόν Πατέρα συγκρόνως και τό ά-
 γιον Πνεύμα άς είναι δόξα, κράτος και τιμή τώρα και πάντο-
 τε και εις τούς αιώνας τών αιώνων. Άμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΔΕΥΤΕΡΑ Β

ΛΕΙΨΘΕΙΑ ΕΝ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΛΕΓΟΜΕΝΗΝ ΠΑΡΑΙΑΝ ΕΚΚΛΗ-
 ΣΙΑΝ, ΟΤΕ ΗΤΟ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΣ, ΠΡΕΙ ΤΗΣ ΓΕΝΟΜΕΝΗΣ ΣΥΜΦΟΡΑΣ
 ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΟΛΙΝ ΑΙΑ ΤΗΝ ΑΤΑΞΙΑΝ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ ΤΩΝ ΑΝ-
 ΔΡΙΑΝΤΩΝ ΤΟΥ ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ ΤΟΥ ΕΓΣΕΒΟΥΣ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΟΥ ΒΑΣΙ-
 ΛΕΩΣ ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΟ ΡΗΤΟΝ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ: «ΕΙΣ ΤΟΚΕ ΠΑΘΟΥΣΙΣ,
 ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΑΡΟΥΣΑΝ ΣΩΗΝ, ΠΑΡΑΤΡΕΛΕ ΝΑ ΜΗ ΥΨΗΛΟΦΡΟΝΟΥΝ»
 (Α' Τιμ. 6, 17), ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΠΑΡΕΟΝΕΣΙΑΣ.

Ι. Τι νά εβω και τί νά όμιλήσω; Δάκρυα άρρόζουν εις
 τας σημερινάς περιστάσεις όσα λόγια θρήνοι, όχι όμιλία; C
 προσευκαί όχι δημιογία, διότι τόσοσ μεγάλα είναι όσα ά-
 πετολήθησαν, τόσοσ θεράπειτος ή πληγή, τόσοσ μεγάλο
 τό τραύμα, άνώτερον πάσης θεραπείας και έκει άνάγκη τής
 άνωθεν παρά του Θεού βοηθείας. Εις όμοίαν κατάστασιν εί-
 ρισκόμενος και ό 'Ιωβ, όταν έκασεν όλην τήν περιουσίαν
 του, εκάθητο επί τής κάπρου. Μάθόντες ίούτο οι φίλοι του
 ήλθον εις αυτόν και ίδόντες αυτόν από μακριά, έκασον, ά-
 πό λόπην των, τά φορέματά των, έρωσαν σιτάκην εις τήν
 κεφαλήν των και έθρήνησαν δυνατά.

Αυτό έπρεπε νά κάμουν και αι γύρωσ πάεις, νά έλθουν
 εις τήν πόλιν μας και νά θρηνήσουν με πολλήν συμπάθειαν
 δι' όσα έγιναν. Έκείνος (ό 'Ιωβ) εκάθητο επάνω εις τήν κά-
 προν τότε, αυτη κάθηται επάνω σε μεγάλη παγίδα τώρα. Δι-
 ότι, όπως τότε ό διάβολος εις τά κοπάδια των προβάτων και
 βοδιών και εις όλην τήν περιουσίαν του δικαίου έπέδησε και
 τάν κατέστρεψεν, έτσι και τώρα εις όλην τήν πόλιν έρωμσε
 με μανίαν. Άλλά τούτο τότε και τώρα ό Θεός τό επέτρεψε.
 Τότε μεν δια νά κάμη τόν δικαίον, λόγω των πολλών πειρα-
 σμών, λοιπότερον, τώρα δε δια νά κάμη ημάς, λόγω τής
 υπερβολικής θλίψεως σμυρνοσετέρους. Εμπιρέψατέ μου νά
 θρηνήσω τας σημερινάς περιστάσεις. Έκωμψώμεν επί έπτά
 ήμέρας, όπως και οι φίλοι του 'Ιωβ. Επατρέψατέ μου σήμε-
 ρον νά άνοιξω τό στόμα μου και νά κλαύσω τήν κοινήν αυ-
 τήν συμφοράν.

Πόσος μάς έδόσκαθεν, άγαπητοί. Πόσος μάς εφθόνησε;
 Ε' Από ποσ' προήλαθεν αυτη ή μεταβολή; Καμία πόλις δεν

ήτο λαμπρότερα από την ιδιότητά μας και τώρα καμμία δὲν εἶναι περισσότερο ἀξιολόγητος ἀπ' αὐτήν. Λοὺς τόσοσιν ἡσυχίας καὶ νομοταγῆς, ὡς ἦτοσ περὶ βῆνος καὶ ἔξημεραμένους, πάντοτε ὑπακούουσιν εἰς τὰς διαταγὰς τῶν ἀρχόντων. Ἐσφινικά, τόσοσιν ἀπεσκόρπισσε τώρα, πρὸς λύπην μας, ὥστε ἔκαμε τόσοσ κακά, ποὺ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ τὰ εἰπῆ κανεὶς. Ἐσφινικά καὶ ὀδύροισι τώρα ἔσι διὰ τὸ μέγεθος τῆς τιμωρίας, ποὺ μὰς περιμένει, ἀλλὰ διὰ τὴν ὑπερβολικὴν τρέλλαν, ποὺ μὰς κατέλαθε. Δίστι καὶ ἂν ὑποθέσασμεν ὅτι ὁ βασιλεὺς δὲν θὰ ἐρεθίσῃ καὶ ὀργισθῆ καὶ οὐτε θὰ μὰς τιμωρήσῃ. ²¹ Ἀ πὺς θὰ ὀπερῶμεν, ἐπιστῆ μου, τὴν ἐντροπήν, δι' ὅσα ἔκαμαμεν; Ὁ θρῆνος μοῖ διακόπτει τὸν λόγον τῆς διδασκαλίας. Μόλις ἤμπερὸς νὰ ἀνοξῶ σῶμα καὶ χεῖλη, νὰ κινήσω γλῶσσαν καὶ νὰ ἔκαστοισι λόγουσ. Ὡς καλινὸς ἢ πολλὴ λύπη στρέφει εἰς τὰ ὀπίσω τὴν γλῶσσαν καὶ μοῖ ἐμποδίζει τὸν λόγον. Πρωτότερα τίποτε δὲν ἦτο ὕψωτερον ἀπὸ τὴν πόλιν μας καὶ τώρα τίποτε δὲν εἶναι ἀποκρουστικότερον. Ὅπως αἱ μέλισσαι βομβοῦν γύρω εἰς τὸ κερὶ, ἔτσι περιήρχαντο καὶ οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως καθ' ἑκάστην ἡμέραν τὴν ἀγορὰν καὶ ὄλοισ πρωτότερα διὰ τὸ τόσοσ πλῆθος μὰς ἐμακάριζαν.

Ἀλλὰ ἰδοὺ ἔσι τώρα τὸ κερὶ τοῦτο ἐγινεν ἐρημος. **Β** Δίστι ὅπως τὰς μέλισσας ἔκεινας τὰς διασκορπίζει ὁ κρινὸς, ἔτσι καὶ τὰς μέλισσας αὐτὰς ὁ φόβος τὰς ἀπεμάκρυνε. Ἐκεῖνο δέ, ποὺ ὁ προφήτης θρηγῶν διὰ τὴν Ἱερουσαλήμ ἔλεγε, τοῦτο καὶ ἡμεῖς εἰς κατάλληλον ἐπιστῆν θὰ εἰπωμεν τώρα: «Ἡ πόλις μας ὀμοιάζει μὲ τερέβινθον ποὺ τῆς ἔπεισαν τὰ φύλλα καὶ μὲ κῆπον ποὺ δὲν ἔχει νερὸ» (Ἠσ. ἱ, 30). Δίστι ὅπως ὁ κῆπος, ὅταν παύσῃ τὸ πότισμα αὐτοῦ, ἐμφανίζει τὰ δένδρα χωρὶς φύλλα καὶ γυμνὰ ἀπὸ καρποῦς, ἔτσι παρουσιάζεται τώρα καὶ ἡ πόλις μας. Δίστι ἀφοῦ τὴν ἐγκατέλιπεν ἡ ἀνωθεν βοήθεια, Ἐ ἱσταται ἐρημος καὶ γυμνὴ ἀπὸ ὄλους σκεδὸν τοὺς κατοίκους τῆς. Τίποτε δὲν εἶναι γλυκύτερον ἀπὸ τὴν πατρίδα καὶ τίποτε δὲν ἔχει γίνεϊ μακρότερον αὐτῆς τώρα. Ὅλοισ τὸν τόπον ὅπου ἐγεννήθησαν ἀποφύγουσιν ὡς παγίδα, ἐγκαταλείπουσιν, ὡς νὰ εἶναι θάραθρον καταστροφῆς, φεύγουσιν μακρὰν αὐτῆς ὡς νὰ εἶναι φωτιά. Καὶ καθὼς ὅταν ἐκτραγῆ εἰς κάποιαν οἰκίαν πυρκαϊά, δὲν ἀπομακρύνονται βιαστικὰ μόνον ὄσοι κατοικοῦν ἐντός αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ οἱ γείτονες, προσπαθοῦντες νὰ διασώσωσι γυμνὸν τὸ σῶμα, ἔτσι καὶ τώρα, ἐπειδὴ ἀναμένεται νὰ ἔλθῃ, ὅσν φωτιά, ἢ ὀργὴ τοῦ βασιλέως ἐκ τῶν ὄνω, προτοῦ νὰ ἔλθῃ αὐτὴ βαδίζουσα εἰς τὸν δρόμον, καθένας τρέκει νὰ προλάβῃ νὰ φύγῃ καὶ νὰ διασώσῃ ἑστω καὶ γυμνὸν τὸ σῶμα. Ἐτσι ἡ συμφορὰ ἐγινεν εἰς ἡμὰς τώρα αἰνίγμα. **Β** Χωρὶς νὰ ὑπάρχουσιν

ἐκθροῖ, εἶναι φυγὴ χωρὶς μάστιγ, μετακόμισι. Χωρὶς ἔλωσιν ἀκμαλισία. Δὲν εἶδομεν βαρβαρικὸν πῦρ, ὄστε θῆναι ἐκθροῖν καὶ πύκαμεν ἔσι καὶ οἱ ὀδοσουλαιθέντες. Ὅλοισ τώρα τὰς συμφορὰς μας μαυθάνουσ, διότι ὀδοδεκόμενοι τοὺς ἰδικούς μας πρόσφυγας, μαυθάνουσ παρ' αὐτῶν τὴν πληγὴν τῆς πόλεως.

2. Ἀλλὰ δὲν ἐντρέπομαι διὰ τοῦτο, ὄστε κοκκινίω. Ἐς μάθουσ ὄλοισ τὰ παθήματα τῆς πόλεως διὰ νὰ λυπηθοῦν μαζὲ μὲ τὴν μητέρα, καὶ ὄλοισ ἀπὸ ἔλπην τὴν γῆν, μὲ μιὰ καρδιά νὰ ἀπειθῶνθοῦσιν πρὸς τὸν Θεὸν **Ε** καὶ τὸν παρακαλέσωσιν ὀπερ τῆς στερηρίας τῆς κοινῆς ἡμῶν μητέρας καὶ τροφῶ.

Ἐσεισθῆ ἀπὸ σεισμὸν προηγουμένως ἢ πόλις μας, ἀλλὰ τώρα σεῖονται ἐκ φόβου αὐταὶ αἱ ψυχαὶ τῶν κατοίκων τῆς. Τότε σεῖονται τὰ θεμέλια τῶν οὐραγμάτων, τώρα κλονίζονται τὰ θεμέλια τῆς καρδίας ἑκάστου, καὶ ὄλοισ καθημερινῶς ἀντικρίζουσιν τὸν θάνατον καὶ ζῶμεν μὲ συνεχῆ φόβον, ὀρυστάμενοι τὴν τιμωρίαν τοῦ Κρίν καὶ ἐυρισκόμενοι εἰς χειρότερον κατῆστασιν ἀπὸ τοὺς φυλακισμένους καὶ εἰς πολιορκίαν νέαν καὶ πρωτοφανῆ, πολλὴ χειρότερον τῆς συνήθουμένης. Δίστι οἱ ὑπὸ ἐκθροῖν πολιορκούμενοι ²² Ἀ ἀποκλείονται μόνον μέσα εἰς τὰ τεῖχη τῶν, εἰς ἡμὰς ὅμως καὶ ἢ ἀγορὰ ἔχει γίνεϊ ὄβητος καὶ ἔκαστος ἔχει ἀποκλεισθῆ μέσα εἰς τοὺς οἴκους τῆς οἰκίας του. Καὶ καθὼς εἰς τοὺς πολιορκούμενους εἶναι ἐπιδίνουσιν νὰ περάσωσιν τὰ τεῖχη, δίστι ἔτσι καὶ γύρω εἰς αὐτὰ εἶναι οἱ ἐκθροῖ, ἔτσι καὶ εἰς πολλοὺς ἐκ τῶν κατοίκων τῆς πόλεως δὲν εἶναι ἀσφαλὲς νὰ ἐξέλθοῦσιν τῆς οἰκίας τῶν, ὄστε νὰ ἐμφανισθοῦσιν εἰς τὸ μέσον τῆς πόλεως ἔνεκα ἔκεινων, ποὺ καρφυλακτοῦσιν παντοῦ νὰ εἰδρουν ἀβύσσους καὶ ἐνότους καὶ συλλαμβάνοντες αὐτοὺς μέσα ἀπὸ τὴν ἀγορὰν, αὐτῶς καὶ ὡς ἔτυχε, τοὺς ὄρουσιν εἰς τὸ δικαστήριον.

Διὰ τοῦτο ἐλεύθεροισ πολίται μαζὲ μὲ τοὺς ὀυπρέτας τῶν, ὡς νὰ εἶναι δεμένοι, **Β** κάθηται μέσα εἰς τὰς οἰκίας τῶν καὶ φροντίζουσ μὲ μεγάλο ἐνδιαφέρον νὰ πληροφορηθοῦσιν ἀπ' ἑκείνους, ποὺ εἶναι εἰς θέσιν νὰ παρῶσιν ἀκριβεῖς πληροφορίες, ποῖος συνελήθη, ποῖος ἀπῆχθη, ποῖος ἐπιμνήθη σήμερον καὶ μὲ ποῖον τρόπον. Ἐτσι ζῶσι θῆον χειρότερον παντοῦ θανάτου, διότι ἀναγκάζονται καθημερινῶς νὰ θρηνοῦν διὰ ἔνας συμφορὰς καὶ νὰ τρέμουσ διὰ τὴν ἰδικὴν τῶν σωτηρίαν καὶ νὰ μὴ εἶναι εἰς καλύτεραν θέσιν ἀπὸ τοὺς νεκρούς, διότι πρὸ πολλοῦ ἔχουσιν ἀποθάνεϊ ἀπὸ τὸν φόβον τῶν. Ἐάν δὲ κανεὶς παραβλέπωσ τὴν ἀγωνίαν καὶ τὸν φόβον τοῦτον, ἢ βελεθῆ βελήσῃ νὰ ἐμφανισθῆ εἰς τὴν ἀγορὰν, ἀπὸ τὴν ἀκρινὴ ὄψιν τῆς, ἀναγκάζεται νὰ γυρίσῃ εἰς τὸ σπήτι του, διότι βλέπει κάπου, ἔνα καὶ δύο μόνον ἀνθρώπους, νὰ

βαδίζουσιν σκυφτά και με πολλήν κατήφειαν, C εκεί πού, πρό άλλων ημερών, τὸ πολὺ πλῆθος ἔκανε νὰ μὴ φαίνωνται τὰ ρεύματα τῶν ποταμῶν· ἀλλὰ τώρα πρὸς λύπην μας ἀπεμακρύνθησαν ὅλοι ἐκεῖνοι. Καὶ καθὼς εἰς μέρος κατάφυτον, ἔταν κοποῦν εἰς ἄλην τὴν ἑκαστὸν αὐτοῦ τὰ δένδρα, ἡ ὄψις του δὲν εἶναι εὐχάριτος, ἢ καθὼς ἡ ὄψις τῆς κεφαλῆς, ποὺ ἔχει πολλὰ φαλακράματα εἶναι δυσάρεστος, ἔτσι ἔχει γένει δυσάρεστον τὸ ἔδαφος τῆς πόλεως, ἐπειδὴ ἠλατιώθησαν οἱ ἄνθρωποι καὶ μόνον ὀλίγοι σποραδικῶς φαίνονται και διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ κάνει, αὐτοὺς ποὺ τὸ βλέπουν, νὰ θλίβονται πολὺ. Καὶ οὐ μόνον τὸ ἔδαφος, ἀλλὰ και αὐτὴ ἡ φύσις τοῦ ἀέρος και αὐτὸς ὁ κύκλος τῶν ἀκτίνων τοῦ ἡλίου, ποὺ φαίνεται τώρα, οὐ εἶναι σκισθηρῶς και μᾶλλον σκοτεινός, ὅσο διότι ἄλλοιζαν τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως, ἀλλὰ διότι τὰ μάτια μας ἐδόλωσαν D ἀπὸ τὴν πολλήν λύπην και δὲν ἠμποροῦν τώρα πλέον καθαρά και με τὴν ἰδίαν διόθεσιν νὰ δεκθοῦν τὸ ἠλιακὸν φῶς. Αὐτὴν τὴν ἔννοιαν ἔχουν και οἱ θρῆνοι τοῦ προφήτου, τοὺς ὁποίους ἔλεγε διὰ τῶν ἑξῆς: «Θὰ δόσῃ δι' αὐτοὺς ὁ ἥλιος τὴν μεσημέριαν και θὰ γίνῃ σκοτεινὴ ἡ ἡμέρα» (Ἄμωσ 8, 9). Διὰ τοῦτου δὲν ἤθελε νὰ εἴπῃ οὐτὸς ὁ ἥλιος κρύπτεται, οὐτε οὐτὸς ἡ ἡμέρα εξαφανίζεται, ἀλλὰ οὐτὸς ἔσται εὐρίσκονται εἰς λύπην οὐτε τὸ μεσημέρι δὲν βλέπουν, λόγῳ τοῦ σκοτισμοῦ τῆς λύπης, E ὅπως ἔχει συμβῆ και τώρα. «Ὅλα εἶναι γεμάτα ἀπὸ πολλήν κατήφειαν, ὥστε οὐκ εἶναι στρέψη κανεὶς τὰ βλέμματά του, εἴτε εἰς τὸ ἔδαφος εἴτε εἰς τοὺς τοίχους εἴτε εἰς τοὺς στύλους τῆς πόλεως εἴτε εἰς τὸν πλησίον του, νόκτα νομίζει οὐτὸς βλέπει και σκοτὸς θαθό.

Παντοῦ βασιλεύει σιωπὴ γεμάτη ἀπὸ φρίκην και ἔρημιαν. Ὁ εὐχάριστος ἐκεῖνος θρυβὸς τοῦ πλῆθους ἔχει παύσει. Τοιαύτη δὲ ἡσυχία κατέκει πέρα τὴν πόλιν, ὡς ἐάν ἡ γῆ κατέπε ὅλους τοὺς κατοίκους αὐτῆς. Ὅλοι εἶναι ἄφωνοι ὡς οἱ λίθοι, διότι ἡ συμφορὰ ὡς γλυκοσοδότης τοὺς πιεζει και τοὺς ἐπιβάλλει τὴν ἡσυχίαν, ὅσην θὰ ἔδωκε κανεὶς ἐάν ἐγένετο ἐπαδρομὴ ἐσθρῶν και καταστροφὴ ὕλων διὰ πυρὸς και σιδήρου. Εἶναι εὐκαιρία νὰ εἴπωμεν· «εἰδοποιήσατε τὰς θρηνοῦσας νὰ ἔλθουν» 29 A και τὰς σοφὰς νὰ ὁμιλήσουν» (Ἰερ. 9, 17). «Ἄς τρέψῃ νερὸ ἀπὸ τὰ μάτια σας και δάκρυα ἀπὸ τὰ βλέμματά σας. Οἱ λόγοι ἂν ἀρκίσουν κοπετὸν και τὰ βουνα ἄρῃνον. Ἄς προσκαλέσῃμεν ἄλην τὴν κτίσιν νὰ δεῖξῃ, συμπάθειαν εἰς τὰς θλίψεις μας. Πόλις τόσο μεγάλη και ἡ κεφαλὴ τῶν πόλεων τῆς Ανατολῆς κινδυνεύει νὰ γίνῃ ἄφαντος ἀπὸ τὸ μέσον τῆς Οὐκουμένης. Τώρα ἡ πολυτεκνος ἔχει γένει ἔξαφνα ἄτεκνος και κανεὶς δὲν ὑπάρχει νὰ τὴν

βοηθήσῃ. Διότι ὁ ὕβρισθεις" διὰ τῶν ἔργων μας δὲν ἔχει εἰς τὴν γῆν ἄλλον τῆς αὐτῆς ἀξίας και τιμῆς, ἐπειδὴ ὁ βασιλεὺς εἶναι ἡ κορυφὴ και ἡ κεφαλὴ ὅλων τῶν ἀνθρώπων τῆς γῆς.

Διὰ τοῦτο λοιπὸν ἂς καταφύγωμεν πρὸς τὸν οὐράνιον βασιλέα. Ἐκεῖνον ἂς καλέσωμεν πρὸς βοήθειαν. B Ἐάν δὲν δεῖξῃ εὐνοίαν πρὸς ἡμᾶς, δὲν μᾶς μένει κορυφὴ παρηγορῆ δι' ὅσα ἔχουν γένει.

3. Ἐπεθύμουν ἔδο νὰ τελεσιώσω τὴν ὁμιλίαν, διότι οἱ ψυκαὶ τῶν εὐρισκομένων εἰς μεγάλην θλίπην δὲν ἀρέσκονται νὰ ἀκούσιν μακροῦς λόγους. Καθὼς δέ, ἔταν ἕνα πικρὸν σύννεφο εὐρεθῆ ἔμπρὸς εἰς τὰς ἠλιακὰς ἀκτίνας, συντελεῖ, ὥστε νὰ γυρίσουν ὀπίσω ὅλοι, ἔτσι και τὸ σύννεφο τῆς λύπης, ἔταν σταθῆ ἔμπρὸς εἰς τὴν ψυχὴν μας, δὲν ἀφίνει εὐκολον διάδοσιν εἰς τὸν λόγον, ἀλλὰ τὸν πνίγει και με πολλήν θίαν τὸν κρατεῖ μέσα. Καὶ τοῦτο δὲν παρατηρεῖται μόνον εἰς τοὺς ὁμιλοῦντας, ἀλλὰ και εἰς τοὺς ἀκροατάς. Διότι ὅπως δὲν ἀφίνει τὸν λόγον νὰ ἐξέλθῃ εὐκόλου ἀπὸ τὴν ψυχὴν τοῦ ὁμιλητοῦ, C ἔτσι δὲν ἠπνίρει, με τὴν δόνησιν ποὺ ἔχει, νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν διάνοιαν τῶν ἀκροατῶν. Αὐτὸ συνέβη και εἰς τοὺς Ἰσραηλῆτας κάποτε ποὺ εἰργάζοντο εἰς τὴν λάσπην κατοικουμένους πλῆθι. "Ὅταν ὁ Μωϋσῆς τοὺς ὤμιλησε πολλὰς φορές και τοὺς εἶπε μεγάλα πράγματα διὰ τὴν σωτηρίαν των ἀπὸ τοὺς Αἰγυπτίους, δὲν ἐδέκοντο νὰ τὸν ἀκούσουν, διότι ἡ πολλὴ λύπη ἠμποδίζε τὸν λόγον νὰ φθάσῃ εἰς τὴν διάνοιάν των και τοὺς ἔπνιζε τὴν ἀκοήν.

"Ἦθελον λοιπὸν και ἐγὼ, κατόπιαν τοῦτου, ἔδο νὰ σταματήσω τὸν λόγον. Ἐκὼ ὅμως ὑπ' ἄσπιν μου, ὅτι τὸ σύννεφο δὲν ἠμποδίζει πάντοτε τὴν διάδοσιν τῶν ἠλιακῶν ἀκτίνων, ἀλλὰ συμβαίνει πολλὰς φορές και τὸ ἀντίθετον, νὰ τὰς ἀφίη νὰ περνοῦν. Διότι ἔταν ὁ ἥλιος ἔση περισσοτέρων τῆς συνήθους θερμότητα και κτυπῆ συνεχῶς και τρίβῃ διὰ τῶν ἀκτίνων τὸ σύννεφον, τὸ σπάζει πολλὰς εἰς τὸ μέσον και ἀφοῦ κίση ἄρθρον φῶς, D γίνεται πολὺ εὐχάριστος εἰς ἔκείνους ποὺ τὸν βλέπουν.

Αὐτὸ και ἐγὼ περιμένω σήμερον νὰ συμβῆ οὐ σῶς. Ὅταν ὁ λόγος θὰ ὁμιλήσῃ εἰς τὰς ψυχὰς σας και θὰ ἐπιμείνῃ περισσότερο, ἐλπίζω νὰ σπῆσῃ τὸ σύννεφο τῆς λύπης και ἡ διάνοιά σας νὰ φωτισθῆ και πάλιν με τὴν συναθρομένην ὁδασκαλίαν.

Ἀλλὰ, διὰ νὰ γίνῃ τοῦτο, δώσατέ μου τὴν ψυχὴν σας, ἴην ἀκαθὴν σας, ἐπ' ὀλίγον, πινύζατε μακριὰ τὴν λύπην. Ἄς

10. Ἐννοεῖ τὸν Αὐτοκράτορα Θεοδοσίον τὸν Μέγαν.

ἐπανελάβομεν εἰς τὴν συνθήκην μας, ποῦ εἰκομεν προηγουμένως καὶ ὅπως ἕως τώρα με εὐχαρίστησαν ἐδῶ ἐρχόμεθα, αὐτὸ καὶ τώρα ἄς κάμωμεν, ἀναθέτοντες ὅλα εἰς τὸν Θεόν. Ἐ αὐτὸ θὰ συντελέσῃ ὥστε ἡ συμφορὰ αὕτη νὰ μὴ ἔχη κακὸν ἀποτέλεσμα. Διότι ἂν θὰ μὴς ἴβῃ ὁ Θεὸς με προσελθὴν νὰ ἀκούσωμεν τοὺς λόγους του καὶ οἱ δόσκολοι αὐταὶ περιστάσεις νὰ μὴ φανοῦν ἀνώτεραι τῆς Χριστιανικῆς μας φιλοσοφίας, γρήγορα θὰ μὴς βοηθήσῃ, καὶ ἀπὸ τὴν σημερινὴν φουρτίσθαι θὰ προέλθῃ γαλήνη καὶ μεταβολὴ εὐχάριας.

Διότι ὁ Χριστιανὸς πρέπει νὰ διαφέρῃ ἀπὸ τοὺς ἀπίστους καὶ εἰς τὸ ἔξῃς σημείον, εἰς τὸ νὰ ὑπομένῃ ὅλα τὰ λυπηρὰ με ψυχικὴν γενναϊότητα καὶ λαμβάνων, τρόπον τινά, φτερά ἀπὸ τὴν ἐλπίδα τῶν μελλόντων αγαθῶν, 24 Α νὰ εἶναι ἀκατάβλητος ἀπὸ τὰς προσβολὰς τῶν ἀνθρωπίνων κακῶν. Ἐπιάνω εἰς τὸν θράκον στέκεται ὁ πιστὸς καὶ διὰ τοῦτο δὲν τὸν καταβάλλουν αἱ προσβολαὶ τῶν κυμάτων. Διότι καὶ ἂν ἀδόμη ὑψηλοῦν τὰ κήματα τῶν πειρασμῶν, δὲν φθάνουν οὐτε εἰς τὰ πόδια του, ἐπειδὴ οὗτος στέκεται ὑψηλότερα ἀπὸ ὅλην αὐτὴν τὴν προσβολήν.

Ἄς μὴ καταπέσωμεν λογίων, ἀγαπητοί. Δὲν φροντίζομεν ἡμεῖς διὰ τὴν σωτηρίαν μας τόσον, ὅσον φροντίζει ὁ Θεός, ποῦ μὴς ἐδημιούργησε. Δὲν ἐνδιαφερόμεθα ἡμεῖς, διὰ νὰ μὴ πάθωμεν κανένα κακόν, τόσον, ὅσον ἐνδιαφέρεται ἕκείνος, ποῦ μὴς ἐκάμισε τὴν ψυχὴν μας καὶ μὴς ἔδωκε κατόπιν τόσα αγαθά.

Με αὐτὰς τὰς ἐλπίδας ἄς ἀναπερώσωμεν τὸ φρόνημά μας, καὶ αὐτὰ ποῦ θὰ εἴπωμεν ἄς τὰ ἀκούσωμεν μετὰ τῆς συννησιμένης προσοχῆς.

Μακρὰν ὁμιλίαν Β ἔκαμα προηγουμένως πρὸς τὴν ἀγάπην σας" καὶ παρετήρησα ὅτι ὅλοι τὴν παρεκλούθησατε καὶ δὲν εἶβα κανένα νὰ ἀποκηρύξῃ προτοῦ τελειώσῃ. Σὰς εὐγνωμονῶ διὰ τὴν προθυμίαν σας ἐκείνην, ἣς ὑπῆρξε καὶ ἰμοιότη τῶν κόπων μου. Ἀλλὰ μοῦ με αὐτὴν καὶ ἕνα ἄλλον μισθὸν σὰς ἔζητησα τότε. "Τίως γνωρίζετε καὶ ἐνημευθεσθε τοῦτο. Ποῖος δὲ ἦτο ὁ μισθὸς ἐκείνος; Τοὺς ἀνὰ τὴν πόλιν θλασθήμους νὰ τιμωρήτε καὶ νὰ σαφρονίζετε, τοὺς ὑβρίζοντας τὸν Θεὸν καὶ ἐμφανιζομένους πρὸς αὐτόν, ὡς νὰ εἶναι μεθυσμένοι, νὰ ἐμποδίζετε νὰ κάνουν τοῦτο. Δὲν νομίζω ὅτι ταῦτα τότε τὰ εἶπον ἐξ ἰδεῶς μου ἐμπνεύσεως, ἀλλὰ ὁ Θεός, ποῦ προηγουρίζει τὰ μέλλοντα, ἔβαλεν εἰς τὴν διάνοισίν μου τοὺς λόγους τοὺτους, διὰ νὰ μὴς προστοτεύσῃ, διότι ἂν ἐπιμωρούσωμεν ἐκείνους ποῦ τοιμοῖν νὰ κάνουν τοιαῦτα ἔρ-

11. Ἐγνωστὴ τὴν προηγουμένην καὶ πρὸ τῶν γεγονότων λεχθεῖσαν.

γα, C δὲ θὰ συνδεδαινον εἰς τὴν πόλιν μας ὅσα συνθήσαν. Πόσον προτιμότερον θὰ ἦτο, σαφρονίζοντες καὶ τιμωρόντες αὐτούς, νὰ πάθωμεν κατὰ κακόν, ἂν τὸ ἐπέβαλλεν ἡ ἀνάγκη, πράγμα τὸ ὅποιον θὰ μὴς ἐξηγορέλλε καὶ μαρτυρικόν στέφανον, ἀπὸ τὸ νὰ φοβούμεθα τώρα, νὰ τρέμωμεν, νὰ κερηνύωμεν τὸν θάνατον ἕνεκα τῆς ἁμαρτίας ἐκείνων. Ἰδοὺ τὸ ἁμάρτημα ἔγινεν ἀπὸ ὀλίγους καὶ τὸ ἔγκλημα τώρα γίνεται κοινόν. Ἰδοὺ ἐξ αἰτίας ἐκείνων ὅλοι ἡμεῖς τώρα αἰσθανόμεθα φόβον καὶ πληρώσομεν ἡμεῖς, τιμωρούμενοι, τὰς ἁμαρτίας ἐκείνων. Ἐὰν δὲ ἠθέλομεν προλάβει νὰ ἐκδιώξωμεν αὐτοὺς ἀπὸ τὴν πόλιν, νὰ σαφρονίσωμεν, νὰ θεραπεύσωμεν τὸ ἄρρωστον μέλος, D δὲν θὰ ἐδοκιμάζομεν τώρα τὸν φόβον τοῦτον. Γνωρίζω βεβαίως ὅτι τὸ ἦθος τῆς πόλεως, ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων, εἶναι ἐκεῖνο ποῦ ἄρμυζει εἰς ἐλευθέρους ἀνθρώπους καὶ ὅτι μερικοὶ ἔξνοι καὶ ὅσα ἔθλιαλεγμένοι ἄνθρωποι, ἀκρεῖοι καὶ κακοποιοί, ποῦ ἔχουν ἀπελευθερώσει τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὴν σωτηρίαν τὴν ἐπίκλησιν, νὰ κἀμουν αὐτὰ ποῦ ἔκαμαν. Διὰ τοῦτο δὲν ἔπαυσα νὰ φωνάζω καὶ νὰ διαμαρτύρομαι, λέγων, ἄς τιμωρήσωμεν τὴν μαρίαν τῶν θλασθῶντων, ἄς σαφρονίσωμεν τὴν διάνοισίν των, ἄς φροντίσωμεν διὰ τὴν σωτηρίαν των. Καὶ ἂν παραστῇ ἀνάγκη διὰ τὴν πρᾶξιν μας ταύτην νὰ ἀποθάνωμεν, θὰ ἔκαμην μεγάλο κέρδος. Ἄς μὴ ἀδιαφοροῦμεν βλέποντες νὰ ὑβρίζεται ὁ κοινὸς Δεσπότης. Ἡ ἀδιαφορία αὕτη θὰ φέρῃ μεγάλο κακόν εἰς τὴν πόλιν.

4. Ὡπως οὖς τὰ προεῖπον, Ε ἔτσι καὶ ἔγιναν καὶ τιμωρούμεθα τώρα διὰ τὴν ἀμέλειάν μας ἐκείνην. Ὅταν ἔθλεπε νὰ ὑβρίζεται ὁ Θεὸς ἀμελοῦσας, Ἰδοὺ τώρα ἐπέτρεψε ἡ ἄσων ἔγιναν νὰ ὑβρισθῇ ὁ βασιλεὺς καὶ νὰ εὐρισκόμεθα ὅλοι εἰς τὸν ἑκατον κίνδυνον, ὥστε διὰ τοῦ φόβου, ποῦ αἰσθανόμεθα, νὰ τιμωρηθῶμεν διὰ τὴν ἀμέλειάν μας ἐκείνην. Ἀρὰ γε ἄδικα καὶ χωρὶς λόγον παρελέγον αὐτὰ καὶ ἐνοκλούσα τὴν ἀγάπην σας; Καὶ ὅμως καμμία ἀφέλεια δὲν προσήλθεν ἀπ' ὅσα εἶπα. Ἄς προέλθῃ ὅμως τώρα καὶ ἄφοῦ σαφρονισθῶμεν ἀπὸ τὴν παρούσαν συμφορὰν, ἄς σταματήσωμεν τὴν ἄτακτον αὐτὴν μαρίαν. 25 Α Ἄς φράξωμεν τὰ στόματά των. Ἄς τὰ κλείσωμεν ὡς νὰ εἶναι πηγά, ποῦ φέρουν τὸν θάνατον, ἄς τὰ μεταβάλωμεν εἰς τὸ ἀντίθετον καὶ ἐξάναντος θὰ σταματήσουν τὰ κακά, ποῦ ἔχουν καταλάβει τὴν πόλιν μας.

Δὲν εἶναι θεάτρον ἡ ἐκκλησία διὰ νὰ ἀκούωμεν τὸ κήρυγμα πρὸς εὐχαρίστησιν.¹² Ἄπ' ὧδῶ πρέπει νὰ φεύγωμεν

12. Λέγει ταῦτα, διότι εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο οἱ ἄποστολοι ἐξέτασαν εἰς θεοδοσίους ἐπιδοκιμασίας.

ἀφελθῆναι, νὰ ἀνακαιροῦμεν μὲ μεγάλο καὶ πολλὸ κέρδος. Διότι ἐὰν ἐραίμεθα ἐδῶ διὰ τὰ ψυχαγωγῆσθαι ἐπ' ἄλλῃ καὶ φεύγομεν χωρὶς νὰ ἀποκοιμώμεν ἀφέλειον ἀπὸ τοῦ ἐλέκτηρα, ἔδικα ἐράμεθα. Τί μὲ ἀφελθῶν τὰ χειροκροτήματα σας, αἱ θορυβάδες ἐπαδομασίαι σας καὶ οἱ ἔπαινοι; **Β** Ἐπαίνος ἰδικός μου εἶναι νὰ δεῖτε μὲ τὰ ἔργα σας ὅτι ἐφαρμόζετε τοὺς λόγους μου. Τότε ἐγὼ θὰ εἶμαι καὶ εὐτυχής, ὅτι ἐὰν ἐπαδομαζέτε ὅσα θὰ ἀκούσετε ἀπὸ ἐμέ, ἀλλὰ ὅταν μετὰ μεγάλης προθυμίας τὰ ἐφαρμόζετε.

Ὁ καθένας ἂς διορθῶν τὸν πλησίον του, διότι ἡ γραφή λέγει «νὰ οικοδομηθῆς εἰς τὴν ἀρετὴν ὁ καθένας σας τὸν καθένα» (Α' Θεο. 5, 11). Ἐὰν δὲν πράττωμεν τοῦτο, ἡ ἰδικτέρα ἐκάστου ἀμαρτία θὰ φέρῃ κοινήν καὶ ἀφόρητον βλάβην εἰς ἅπλη τὴν πόλιν. Ἰδοὺ, ἂν καὶ καθέλου δὲν εἴμεθα ἔνοχοι εἰς ὅσα ἔγιναν, ἐν τοῦτοις φοβούμεθα ὅτι ὀλιγώτερον ἀπὸ τοὺς δρόστας αὐτῶν καὶ φημίτομεν μῆπως ὁ θυρὸς τοῦ βασιλείου μᾶς καταλάσῃ ἄλλους. Καὶ δὲν εἶναι ἀρκετὸν εἰς τὴν ἀπολογίαν μας νὰ λέγωμεν: δὲν ἤμουν παρῶν, **Γ** δὲν ἐγνώριζα, δὲν ἔλαθον μέρος εἰς ὅσα ἔγιναν. Δι' αὐτὸ λοιπὸν ἀκράτως νὰ τιμωρηθῆς, λέγει, καὶ νὰ ὑποστῆς τὴν ἐσχάτην τιμωρίαν, διότι δὲν ἦσο παρῶν, οὔτε ἐμπόδιος, οὔτε συνεκράτητος τοὺς δρόστας τῆς κακοθείας, οὔτε ἐκανθύνουσας διὰ τὴν πρὸς τὸν βασιλεὺς ἀφειλομένην τιμὴν. Δὲν ἔλασες μέρος εἰς ὅσα ἀπετολμήθησαν; Σὲ ἔπαινά δι' αὐτὸ καὶ τὸ παραδέχομαι, ἀλλ' ἤμεις δὲν ἔπαυσε ἐμπόδια εἰς τοὺς δρόστας. Καὶ αὐτὸ εἶναι ἕξιον κατηγορίας.

Αὐτοὺς τοὺς λόγους καὶ ἀπὸ τὸν Θεὸν θὰ ἀκούομεν, ὅταν μὲ σιωπῆν ὑπεφύρωμεν τὰς πρὸς αὐτὸν ὕβρεις καὶ προσβολὰς ὑπὸ πᾶν καιῶν. Ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖνος ποῦ ἔκωσεν εἰς τὴν γῆν τὸ τάλαντον (Ματθ. 25, 18) δὲν κατηγορεῖτο διὰ ἰδικὸν του παράπτωμα τότε, **Δ** (διότι ὀλόκληρον τὴν παρακαταθήκην ἐπέστρεψε) ἀλλὰ διότι δὲν ᾔδειξε αὐτήν, διότι δὲν ᾔφελθῆσεν ἄλλους, διότι τὰ χρήματα δὲν τὰ ἔβαλεν εἰς τὴν Τράπεζαν, δηλαδὴ δὲν παρεκίνησεν εἰς τὸ καλόν, δὲν συνεβούλευσε, δὲν ἐπιώρρησε, δὲν διώρρησεν ὅσους ἐκ πᾶν πλησίον του ἔκανον κακὰς πράξεις. Διὰ τοῦτο χωρὶς τὴν παραμικρὰν ἐπιείκειαν ἐστέλλετο εἰς τὰς ἀφορήτους ἐκείνας καλᾶσαις.

Ἀλλὰ ὅτι αὐτὸ ποῦ δὲν ἐκάματε πρωτότερα, θὰ τὸ κάμετε τουλάχιστον τώρα, καὶ ὅτι θὰ ἐργασθῆτε πρὸς διορθῶσιν τοῦ πλησίον καὶ δὲν θὰ ἀνέκεσθε νὰ ὑδρῆται ὁ Θεός, ἔσω ἀκράδαντο περὶ τοῦτου πεποιθήσῃ. Διότι εἶναι ἱκανὰ τὰ γεγονότα, ὅσων καὶ ἂν δὲν ὑπῆρχε κανεὶς ποῦ νὰ προτρέπῃ, καὶ ἐκείνους ἀκόμη, ποῦ εἶναι πάρα πολλὸ ἀνάσθητοι πνευ-

ματικῶς, νὰ τοὺς πείθῃ νὰ καταποσθῶν μὲ τὴν σωτηρίαν των.

Ἐἴναι τώρα καιρὸς **Ε** νὰ σὲς παραθέσωμεν τὴν συνηθισμένην ἐκ τῶν λόγων τοῦ Παύλου τράπεζαν, ἀφοῦ λάβομεν εἰς τὰ χέρια καὶ παρουσιάσωμεν εἰς τὸ μέσον ὧλων σας τὸ σήμερον ἀναγνωσθῆν ῥητόν. Ποία λοιπὸν εἶναι ἡ σημασία τοῦ σήμερον ἀναγνωσθέντος ῥητοῦ; εἰς τοὺς πλοῦσιους εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν παρῶγγελλε νὰ μὴ ὑψηλοφρονοῦν» (Α' Τιμ. 6, 17). Διὰ τὸ εἰπεῖς εἰς τοὺς πλοῦσιους εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν ἐπανέρωσεν, ὅτι εἶναι καὶ ἄλλος πλοῦσιος, εἰς τὴν μέλλουσαν ἡμῶν ζωὴν. Τοιοῦτος ἦτο ὁ Ἀδάμαρ τῆς παραβολῆς, ὁ ὁποῖος εἰς μὲν τὴν παρούσαν ζωὴν ἦτο πτωχός, εἰς δὲ τὴν μέλλουσαν πλοῦσιος καὶ ὁ πλοῦτος του ἐκεῖ ἀπετελεῖτο ὅσα ἀπὸ χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν καὶ ἄλλῃν ὕλην φροσῶν μὲ αὐτὰ, φθαρτῆν καὶ πρόκαιρον, ἀλλὰ ἀπὸ τὰ ἀπόρητα ἐκεῖνα ἀγοσθᾶ **Σ** εἰς ὅσα μᾶτι δὲν εἶχε καὶ αὐτὸ δὲν ἔκουσε καὶ ἀνθρώπινοσ νοῦς δὲν ἀπαντάσθη (Α' Κορ. 2, 9).

Διότι τοῦτο εἶναι πραγματικὰ πλοῦτος καὶ εὐπορία, ὅταν καὶ αἰώνια εἶναι τὰ ἀγαθὰ καὶ χαρμῖον δὲν ἐπιδέκονται μεταβολῆν. Τοιοῦτος δὲ πλοῦσιος δὲν ἦτο ὁ πλοῦσιος ἐκεῖνος, ποῦ περιεφρόνησε τὸν Ἀδάμαρον εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν καὶ δι' αὐτὸ ἔγινε πτωχότατος ὧλων εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν. Διότι μετὰ τὸν θάνατον δὲν ἤμύρωσε νὰ ἀπολασθῇ οὔτε κἄν μῶν σταγόνα νεροῦ, τὴν ὅσων ἔλατρησε. Εἰς τόσον μεγάλην πτωκειάν εἶχε καταπτῆσει.

Διὰ τοῦτο τοὺς ἀνόητους πλοῦσιους τῆς παρούσης ζωῆς διὰ νὰ μάθῃς, ὅτι συγκρόνως μὲ τὴν ζωὴν αὐτὴν κάνουν καὶ τὴν εὐπορίαν των, ἡ ὅσων εὐπορία δὲν προκαρεῖ περαιτέρω, **Β** οὔτε συνοδοῦει ἐκείνους, ποῦ τὴν ἔχουν, ἐὰν ἀνακαιροῦσιν ἐκ τοῦ κόσμου τοῦτου, ἀλλὰ παλλὰς φορὸς τοὺς ἐγκαταλείπει καὶ προτὸ ἀνακαιροῦσιν. Αὐτὸ ὑπονοῦσσε, ἔταν ἔλεγε: «οὔτε νὰ στηρίζουν τὰς ἐλπείας των εἰς πλοῦτον, τοῦ ὁποῖου ἡ κατοχὴ εἶναι ἀθεσθία καὶ ἀόλητος» (Α' Τιμ. 6, 17).

Διότι τίποτε δὲν εἶναι τόσον ἀπιστον πράγμα, ὅσον ὁ πλοῦτος, καθὼς παλλὰς σὲς εἶπον καὶ δὲν θὰ παύσῃ νὰ τὸ ἀναλαμβάνῃ. Διότι εἶναι δραπέτης ἀγνώμων, ὑπηρέτης μὴ παρέκων ἐμμοιστοσύνην, καὶ ἂν ἀκόμη τοῦ θέσης τὰ πόδια μὲ ἀνορήθημα δεσμὰ, αὐτὸς ἀνακαρεῖ σόρων μαζὶ καὶ τὰ δεσμὰ. Παλλὰς οἱ ἔχοντες αὐτὸν μὲ μακλὸς καὶ θῆρας τὸν ἀπέκλειον καὶ ἀνέθεσαν εἰς ὑπηρέτας νὰ τὸν φυλάττων ὡς φρουροί. Αὐτὸς ἤμεις ἐξαπατήσας τοὺς ὑπηρέτας, ἐδραπέτευσε μαζὶ μὲ τοὺς φρουροὺς, σόρων αὐτοὺς μαζὶ του ὡς

νά τους είχε δώσει με άλλοδα C και έτσι τίποτε δεν κατήρθωσαν με τὰ τόσα προφυλακτικά μέτρα. Τί ἤμπορεί νὰ γίνη πρὸ θύραθεν ἀπὸ τὸν πλοῦτον; τί δὲ πρὸ ἀξιολόγητον ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ἀσκολοῦνται πάρα πολὺ μὲ αὐτόν, θύαν, πρῶγμα τόσον σαθρὸν καὶ εὐκαλομετάβλητον, φροντίζουν μὲ μεγάλην ἐπιμέλειαν νὰ μαζεύουν καὶ δὲν προσέχουν τὸν Προφήτην, ποὺ λέγει: «ἀλλοίμονον εἰς αὐτοὺς ποὺ ἔχουν πεποιθήσιν εἰς τὴν κοινωσίαν των δούλων καὶ κωκυῖνται διὰ τὸν ἄγκον τοῦ πλοῦτου των» (Ψαλμ. 48, 7). Λέγε μου διατὶ ἀλλοίμονον; «διότι μαζεύει, λέγει, θησαυροὺς καὶ δὲν γνωρίζει διὰ ποῖον τοὺς μαζεύει» (Ψαλμ. 38, 7). Διότι ὁ μὲν κόπος, ποὺ καταβάλλει εἶναι φανερός, ἡ δὲ ἀπόλαυσις τῶν ἔργων ἄδηλος. Πολλὰς φορές κοπιᾶς καὶ ταλαιπωρεῖσαι διὰ τοὺς ἐσθροὺς σου. Παλλάκις, μετὰ τὸν θάνατόν σου, ἔρχεται ἡ κληρονομία τῶν ἀγαθῶν σου εἰς αὐτοὺς ποὺ σὲ ἠδίκησαν καὶ ἀναριθμήτους ἐπιβούλους σοῦ ἔκαμον καὶ εἶσι ἐκ σὲ μὲν παρέμειναν τὰ ἁμαρτήματα, D ποὺ ἔκαμες μαζεύων τὸν πλοῦτον, ἡ δὲ ἀπόλαυσις αὐτοῦ παγαίνει εἰς τοὺς ἄλλους.

3. Ἀλλὰ δεῖξαι νὰ ἐξετάσωμεν τὸ δεῖξαι ζήτημα: διὰ ποῖον λόγον δὲν εἶπε, διὰ τοὺς πλουσίους εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν παράγγελλε νὰ μὴ πλουτοῦν, νὰ γίνουν πτωχοί, νὰ ἀπογυμνωθοῦν ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντά των, ἀλλὰ, παράγγελλε νὰ μὴ ὑψηλοφρονοῦν. Εἶπε τοῦτο, διότι ἐγνώριζεν ὅτι ρίζα καὶ ῥοαὶς τοῦ πλοῦτου εἶναι ἡ ὑπερηφάνεια καὶ δεῖ, θύαν μᾶθῃ ἕνας νὰ ταπεινοφρονῇ, δὲν θὰ φροντίσῃ πολὺ διὰ τὸ πρῶγμα αὐτό. Διότι διὰ ποῖον λόγον, λέγε μου σὺ ὁ πλούσιος, περιφέρεις τοὺς πολλοὺς ὑπηρέτας, αὐτοὺς ποὺ εἶναι ὡς παράσιτα, τοὺς κόλακας, τὰς φαντακτεράς ἐπιδειξίαις; Ὅχι διότι εἶναι ἀνάγκη, ἀλλὰ ἀπὸ ὑπερηφάνειας μόνον, διὰ νὰ φωνῆς ἀπὸ ὅλα αὐτὰ ὅτι εἶσαι ἀνίτερος τῶν ἄλλων ἀνθρώπων. E Ἐξ ἄλλου δὲ γνωρίζεις ὅτι δὲν εἶναι ἁμάρτημα νὰ ἔχῃ ἕνας πλοῦτον, ἀρκεῖ νὰ τὸν μεταχειρῆται θύου πρέπει.

Διότι, θύως σὺ εἶπον, ὅτι δὲν εἶναι κακὸν πρῶγμα ὁ οἶνος ἀλλὰ ἡ μέθη, εἶσι καὶ ὁ πλοῦτος δὲν εἶναι κακὸν πρῶγμα, ἀλλὰ ἡ πλεονεξία, ἡ φιλαργυρία εἶναι κακὸν. Ἄλλο φιλάργυρος καὶ ἄλλο πλούσιος. Ὁ φιλάργυρος δὲν εἶναι πλούσιος ὁ φιλάργυρος ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ πολλά. Ἐκεῖνος δὲ, ποὺ ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ πολλά, δὲν εἶναι δυνατὸν ποτὲ νὰ γίνῃ εὐπρόσπορος. Ὁ φιλάργυρος εἶναι φύλακας, ὅχι ἐξουσιαστής τῶν χρημάτων, δοῦλος ὅχι κύριος αὐτῶν, διότι εὐκολώτερα ἤμπορεῖ νὰ δώσῃ ἕνα κομμάτι ἀπὸ τὰς σάρκας του, 27 A παρὰ μέρος τῶν χρημάτων, ποὺ ἔχει κρύψει σὲ τρόπα τῆς γῆς. Καὶ ὡς νὰ τὸν ἔχη διατάξει κανεὶς νὰ μὴ θίξῃ τίποτε ἀπ' αὐτὰ ποὺ

φυλάσσονται, τὰ φυλάττει μετὰ μεγάλης προσοχῆς, καὶ τὰ διατηρεῖ καὶ τὰ κατέχει, μένων μακριὰ ἀπὸ τὰ ἰδιότα του, ὡς νὰ εἶναι ἕνα. Καὶ πράγματι εἶναι ἕνα. Διότι θύου ἐπ' αὐτοῦ λόγου δὲν δέχεται νὰ πάρῃ ἀπ' αὐτὰ καὶ νὰ δώσῃ εἰς ἄλλους ἢ εἰς ἔκοντος ἀνάγκην, ἔστι καὶ ἂν ὑποστῇ ἀναριθμήτους τιμωρίας, πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ θεωρῇ αὐτὰ ἰδικά του; Πῶς ἤμπορεῖ νὰ ἔχη κυριότητα ἐπ' αὐτῶν, ἄφου δὲν ἔχει τὴν εὐφροδὸν κρῆσαν, οὔτε τὴν ἀπόλαυσιν αὐτῶν;

Ἐπὶ πλέον δὲ δὲν συνηθίζει ὁ Παῦλος νὰ ἀπαιτῇ ἀπὸ ἑλοῦς τὴν ἀκριθὴ συμμόρφωσιν πρὸς τὰς ἐντολάς αὐτοῦ, ἀλλὰ εἶναι συγκαταθηκτικὸς εἰς τὰς ἀδυναμίας τῶν ἀκροατῶν του, ὅπως ἦτο καὶ ὁ Χριστός. Διότι θύαν ὁ πλούσιος ἔκεινος τὸν ἐπιποίησε B καὶ συγκομίλησε μὲ αὐτὸν περὶ τῆς αἰωνίου ζωῆς, δὲν τοῦ εἶπε πῆγαινε καὶ πάλιν τὴν περιουσίαν σου, ἀλλὰ παραλείψας τοῦτο, περὶ ἄλλης ἐντολῆς τοῦ ἀμίλησε. Κατόπιν, ἐπειδὴ ἔκεινος τὸν προκάλεσε διὰ τῆς ἐρωτήσεως, τί ἀκόμη μοῦ λείπει; Καὶ τότε ἀκόμη δὲν εἶπε ἁπλῶς πάλιν τὴν περιουσίαν σου, ἀλλὰ, «ἐὰν θέλῃς νὰ εἶσαι τέλειος, πῆγαινε πάλιν τὴν περιουσίαν σου» (Ματθ. 19, 21) δηλαδὴ αὐτὸ τὸ ἄφηναι εἰς τὴν κρίσιν καὶ τὴν ἐλευθέραν θέλησιν σου, δὲν σοῦ τὸ ἐπιβάλλει ἀναγκαστικῶς. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον καὶ ὁ Παῦλος δὲν ἔκαμε καθόλου λόγον εἰς τοὺς πλουσίους περὶ πενίας, ἀλλὰ περὶ ταπεινοφροσύνης, διὰ τὴν ἀδυναμίαν τῶν ἀκροατῶν καὶ διότι ἐγνώριζεν ὅτι ἡ ταπεινοφροσύνη καὶ ἡ ἀπαλλαγὴ ἐκ τῆς ὑπερηφάνειας C θὰ συντελέσῃ ὥστε οὔτως γρήγορα νὰ ἀπαλλαγῶν ἀπὸ τὴν ὀρμὴν πρὸς τὸν πλοῦτον. Ἄφου δὲ συνεδόσευσε νὰ μὴ ὑψηλοφρονοῦν, ἐδίδαξε καὶ τὸν τρόπον κατὰ τὸν ὁποῖον θὰ τὸ ἐπιτύχουν. Πῶς δὲ εἶναι οὗτος; Ἐὰν ἤθελον καταλάβει ὅτι ἡ φύσις τοῦ πλοῦτου εἶναι ἀθεοβία καὶ ἄπιστος, διὰ τοῦτο προσέθεσε, ἤμῃς νὰ ἐλπίζωμεν εἰς τὴν ἐσθεοβασίαν τοῦ πλοῦτου» (Α' Τιμ. 6, 17).

Πλούσιος εἶναι ὅχι ἔκεινος ποὺ ἔχει ἀποκτήσει πολλά, ἀλλὰ ἔκεινος ποὺ δεῖδει πολλά. Πλούσιος ἦτο ὁ Ἀβραάμ, ἀλλὰ ὅχι φιλάργυρος, διότι δὲν παρατηροῦσε τὴν οἰκίαν τοῦ δεινός, οὔτε ἐνδιαφέρετο νὰ ἐξετάσῃ καὶ νὰ μάθῃ τὴν περιουσίαν τοῦ ἄλλου, ἀλλὰ ἐξερχόμενος τῆς κατοικίας του ἐζήτει μετὰ προσοχῆς νὰ μάθῃ μήπως ὑπάρχει κάποιος ἕνεος καὶ φτωχὸς διὰ νὰ ἐξελεῖψῃ τὴν πτωχείαν καὶ υποδεχθῇ τὸν δούλοπόν. Δὲν ἄλειπε μὲ κρυσοῦν τὴν ὀροφὴν τῆς κατοικίας του, D ἀλλὰ ἀφου ἔστησε τὴν καλύβην του πλησὸν εἰς τὴν βελανιδίαν ἐκείνην, ἔμενον εὐκαριστιμῶς μὲ τὴν οἰκίαν τῶν φώλων αὐτῆς. Τόσον δὲ λαμπρὰ ἦτο ἡ κατοικία του αὕτη, ὥστε καὶ ἄγγελοι ἐδέχθησαν νὰ παραμεινοῦν εἰς αὐτὴν πλησίον αὐτοῦ διότι δὲν ἐζήτοῦσαν οἰκίαν λαμπράν, ἀλλὰ ψαχὴς

ἀρετήν. Τὸν Ἀβραάμ λοιπὸν καὶ ἡμεῖς ἀγαπήτοί, ἃς μνησθῶμεν καὶ ἃς ἐξοδεύωμεν τὰ ὑπάρχοντά μας εἰς τοὺς ἔκοντας ἀνάγκην. Ταπεινὸν ἦτο τὸ κάλλυμα ἐκεῖνο τοῦ Ἀβραάμ, ἐν τοῖς τοῖς ὅμως ἦτο λαμπρότερον τῶν βασιλικῶν ἀνακτόρων.

Κανεὶς βασιλεὺς δὲν ὑπεδέχθη ποτὲ ἀγγέλους ἐκεῖνος ὅμως ποὺ ἐκάθιστο κάτω ἀπὸ τὴν θελανιδιὰ καὶ εἶκεν ἐκεῖ στήσει τὴν καλύθην του, ἠξιώθη τῆς τιμῆς ταύτης, Εἶ δὲ διὰ τὴν ἐπιμήθειαν διὰ τὴν πενικρότητα τῆς κατοικίας του, ἀλλὰ ἀπήλαυσε τὴν μεγάλην ταύτην δωρεάν, λόγῳ τῆς πολυτελείας τῆς ψυχῆς του καὶ τοῦ πλοῦτου τῶν ἀρετῶν ποὺ εἶχε μέσα τῆς. Καὶ ἡμεῖς λοιπὸν ἃς μὴ καλλωπίζωμεν τὰς οἰκίας μας, ἀλλὰ περισσότερο ἀπ' αὐτὰς ἃς καλλωπίζωμεν τὴν ψυχὴν μας. Διότι πῶς δὲν εἶναι ἀσχημὸν πρῶγμα, μὲ μάρμαρα νὰ ἐνδύωμεν τοὺς τοίχους τῶν οἰκῶν μας, χωρὶς νὰ ὑπάρῃ λόγος, τὸν δὲ Χριστὸν νὰ βλέπωμεν νὰ περιέρχεται γυμνός;

Τὶ σὲ ἀφελεῖ ἡ οἰκία ἀνθρώπου; 28 Ἀ μήπως θὰ τὴν πάρῃς μαζί σου, ὅταν θὰ φύγῃς ἀπ' αὐτὸν τὸν κόσμον; Δὲν θὰ τὴν πάρῃς, τὴν ψυχὴν σου ὅμως ὑπηρεμένως θὰ τὴν πάρῃς. Βλέπετε πόσον μέγαν κίνδυνον διατρέχομεν τώρα. Ἄς μᾶς βοηθήσουν τὰ σπῖτα, ἃς μᾶς ἀπαλλάξουν ἀπὸ τὸν κίνδυνον τοῦτον, ποὺ κρέμαται ἐπὶ τῶν κεφαλῶν μας. Τίποτε δὲν ἡμποροῦν νὰ κἀμουν. Ἀπόδειξις τοῦτου εἶθε σεις, ποὺ τὰ ἀφύετε ἔρημα καὶ τρέχετε εἰς τὰς ἐρήμους, διότι τὰ φοβεῖσθε, ὅπως τὰς παγίδας καὶ τὰ δίχτυα.

Ἄς βοηθήσουν τώρα τὰ κρήματα ἄλλα δὲν εἶναι εἰς θεῶν. Ἐὰν δὲ, προκειμένου περὶ ἀνθρωπίνης ὁδοῦς, εἶναι ἀνίσχυρα νὰ παράσχουν βοήθειαν, πολὺ περισσότερο θὰ συμβῆ τοῦτο εἰς τὸ θεῖον καὶ ἀδέκαστον δικαστήριον. Ἐὰν ἄνθρωπος εἶναι ὁ ἐροδίζομενος, καὶ ἐπειδὴ ἀγωνιᾷ ἐναντίον μας, Β καθόλου δὲν μᾶς ἀφελοῦν τὰ κρήματα εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν, πολὺ περισσότερο, ὅταν ὁ Θεὸς ὀργίζεται, ποὺ δὲν ἔχει ἀνάγκην κρημάτων, δὲν θὰ μᾶς βοηθήσουν καθόλου τὰ κρήματα.

Κτίζομεν οἰκίας διὰ νὰ κατοικήωμεν εἰς αὐτὰς καὶ οὐκ διὰ νὰ ἐπιδεικνυῖμεθα. Ὅ,τι εἶναι μεγαλύτερον ἀπὸ τὴν ἰκανοποίησιν τῶν ἀναγκῶν μας, εἶναι περιττὸν καὶ ἀκρηστον. Φόρεσε ὑποδήματα μεγαλύτερα ἀπὸ τὰ πόδια σου, ἀλλὰ δὲν θὰ τὰ ἐνεχθῆς, διότι θὰ σὲ ἐμποδίσουν εἰς τὸ βάδισμα. Αὐτὸ συμβαίνει καὶ ὅταν ἔχῃς οἰκίαν μεγαλύτεραν ἀπὸ ἃ,τι χρειάζεται σοῦ ἐμποδίζει τὸ βάδισμα πρὸς τὸν οὐρανόν.

Ἐπιθυμεῖς μεγάλας καὶ λαμπρὰς οἰκίας νὰ κτίζῃς; Δὲν σὲ ἐμποδίζει νὰ τὸ πράξῃς, ἀλλὰ οὐκ εἰς τὴν γῆν. Κτίζε οἰκίας εἰς τοὺς οὐρανοὺς, διὰ νὰ δυναθῆς νὰ ὑποδεχθῆς καὶ ἄλλους εἰς αὐτάς, οἰκίας ποὺ ποτὲ δὲν καταστρέφονται. C Διατί

ἔχεις τὴν μονίαν νὰ ἐπιδοκίμῃς ὅσα φεύγουν καὶ μένουν ἐδῶ; Τίποτε δὲν εἶναι περισσότερο ἴσκιον ἀπὸ τὸν πλοῦτον. Σήμερον εἶναι μαζί σου οὐδὲν γίνεται ἐκθρὸς σου καὶ συντελεῖ, ὥστε τὰ φθονερὰ μάτια νὰ εἶναι παντοῦ ἐναντίον σου. Εἶναι ἐκθρὸς ποὺ κατοκεῖ πάντοτε μαζί σου καὶ σὲ συντροφεῖ παντοῦ. Μάρτυρες τοῦτου εἶθε σεις ποὺ τὸν ἔχετε, καὶ μὲ κάθε τρόπον τὸν κρίπτετε καὶ τὸν χάνετε εἰς τὴν γῆν, διότι καὶ τώρα τὸν κινδύνον ποὺ ἔκομεν, τὸν κἀμνει ἀνυπόφορον. Βλέπετε, λοιπὸν ἃς οἱ μὲν πτωχοὶ εἶναι ἔλαφροὶ καὶ ἐλεῶθεροι, ὡς οἱ εὐζῆνοι, καὶ προητοιμασμένοι διὰ ἅλα ποὺ εἶναι δυνατόν νὰ συμβῶν, οἱ δὲ πλοῦτοι νὰ εἶναι σὲ μεγάλην δυσκολίαν, νὰ γυρίζουν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ καὶ νὰ ζητοῦν νὰ εὔρουν μέρος διὰ νὰ κώσουν τὰ κρήματα ἢ ἀνθρώπων εἰς τὸν ὄπισθον νὰ τὰ καταθέσουν πρὸς φύλαξιν. Διατί, ἀνθρώπου, ζητεῖς νὰ εὐρῇς ἀνθρώπων ὅπως εἶσαι σὲ; Ὁ Χριστὸς εἶναι ἕτοιμος νὰ σὲ ὑποδεχθῆ, νὰ διαφυλάξῃ ἃ,τι θὰ τοῦ ἐμπιστευθῆς καὶ οὐκ μόνον νὰ φυλάξῃ ἀλλὰ καὶ νὰ τὰ πλησασίῃ D καὶ σοῦ ἐπιτρέψῃ πολὺ περισσότερο ἀπὸ ὅσα ἔλαβε. Ἀπὸ τὰ κέρια τοῦ Χριστοῦ κανεὶς δὲν ἀρνάει, ἐπὶ πλέον δὲ μὲ τὴν φύλαξιν σὲ ἀπαλλάσῃ καὶ ἀπὸ τοὺς κινδύνους. Διότι οἱ μὲν ἄνθρωποι, αὐτοὶ ποὺ ἔλαβον τὰς παρακαταθήκας νομίζουν ἃς μᾶς προσφέρουν ὑπηρεσίαν, φυλλάσσοντες ἐκεῖνα ποὺ ἔλαβον, εἰς δὲ τὸν Χριστὸν συμβαίνει τὸ ἀντίθετον. Ὅταν δέκεται τὰς παρακαταθήκας σου, δὲν σοῦ προσφέρει, λέγει, ὑπηρεσίαν, ἀλλὰ τοῦ προσφέρει καὶ διὰ τὴν φύλαξιν δὲν σοῦ ζητεῖ μισθόν, ὅπως οἱ ἄνθρωποι, ἀλλὰ σοῦ δίδει μισθόν.

6. Ποίος λοιπὸν ὑπόλογος θὰ εἴμεθα ἔξω E καὶ ποίας συγγνώμης, ὅταν παραβλέποντες ἐκεῖνον ποὺ δύναται καὶ νὰ τὰ φυλάξῃ καλά, καὶ νὰ μᾶς ἀγνωρίσῃ διὰ τὴν φύλαξιν κἀριν, καὶ μισθὸς μεγάλους καὶ ἀκατανόητους νὰ μᾶς δώσῃ, εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ποὺ εἶναι ἀνίσχυροι πρὸς φύλαξιν καὶ νομίζουν, ἃς μᾶς προσφέρουν ἐκδοῦλευσιν, καὶ ἐπιστρέφουν μόνον ὅσα ἔλαβον, νὰ ἀναθέτωμεν τὴν διαφύλαξιν τῶν ὑπαρχόντων μας; Ξένος καὶ προσηρινὸς εἶσαι ἐδῶ; Ἐκεῖς ποτρεῖα τὸν οὐρανόν, μεταφέρει τὰ ἅλα ἐκεῖ, ἵνα, προτοῦ ἀπολύσεως αὐτῆν, ἀμειψθῆς καὶ ἐδῶ. 29 Ἀ Διότι ἐκεῖνος ποὺ τρέφεται μὲ καλάς ἐλπίδας καὶ ἔχει πεποθήσῃν διὰ τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ, ἀπ' ἐδῶ ἀκόμη ἀπέλαυσε τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Διότι τίποτε δὲν συντελεῖ τόσον εἰς τὸ νὰ διορθῶν καὶ ἀφελῆ τὴν ψυχὴν, ὅσον τὸ νὰ ἔχῃ κανεὶς καλάς ἐλπίδας περὶ τῆς μελλούσης ζωῆς, καὶ θὰ ἔχῃ, ἐὰν μεταθέσῃ ἐκεῖ τὸν πλοῦτον καὶ φροντίσῃ διὰ τὴν ψυχὴν του μὲ τὴν ἀρμόζουσαν ἡσυχίαν καὶ ἄνεσιν. Διότι αὐτοὶ ποὺ ἔ-

δεύουν δὴν τὴν φροντίδα καὶ δραστηριότητα εἰς τὸν καλλωπισμὸν τῆς οἰκίας τῶν, ἐπειδὴ ἀσκολοῦνται μὲ τὸν ἐξωτερικὸν πλοῦτον, παραμελοῦσι τὸν ἐσωτερικὸν καὶ ἀφίουν τὴν ψυχὴν τῶν νὰ εἶναι ὡς τόπος ἔρημος καὶ ἤσυχος καὶ σπᾶ γαμῆτο ἀράχνας. Ὅταν ὅμως παραμελήσαντες τὸν ἐσωτερικὸν πλοῦτον, Β ἀπερμηθῶσι μὲ δὴν τὴν δρεξίν αὐτῶν εἰς τὸν ἐσωτερικὸν πλοῦτον, καλλωπίζοντες τὴν ψυχὴν τῶν, τότε θὰ γίνῃ κατοικία τοῦ Χριστοῦ ἢ ψυχὴ τῶν τοιοῦτων ἀνθρώπων. Ὅταν δὲ εἰς τὴν ψυχὴν ἐνὸς κατοικῆ ὁ Χριστός, τί δύναται νὰ γίνῃ ποτὲ μακαριώτερον αὐτοῦ;

Θέλεις νὰ γίνῃς πλούσιος; Ἐκε φίλον τὸν Θεὸν καὶ θὰ εἶσαι ὁ πλουσιώτερος ὄλων. Θέλεις νὰ εἶσαι πλούσιος; Μὴ ἀψηλοφρονῆς. Τοῦτο (ἢ ταπεινοφροσύνη) δεῖ μόνον διὰ τὴν μέλλουσαν ζωὴν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν παρούσαν εἶναι ἀπρόλιπον, διότι τίποτε δὲν προσελκύει τόσον τὸν φθόνον τῶν ἀνθρώπων, ὅσον ὁ πλοῦσιος ἀνθρώπος. Ὅταν δὲ οὗτος εἶναι καὶ υπερήφανος, τότε εὐρίσκειται εἰς διπλοῦν κρημνὸν καὶ εἰς φοβερώτερον πόλεμον. Ἄν ὅμως γνωρίζῃς νὰ ταπεινοφρονῆς, ἐξαφανίζεις διὰ τῆς ταπεινοφροσύνης τὴν δύναμιν τοῦ φθόνου καὶ μὲ ἀσφάλειαν ἔχεις ὅσα καὶ ἂν ἔχῃς. C Τοιαύτη εἶναι ἡ φύσις τῆς ἀρετῆς: δὲν ὠφελεῖ ἡμᾶς μόνον διὰ τὴν μέλλουσαν ζωὴν ἀλλὰ καὶ διὰ αὐτὸν ἀκόμη τὸν κόσμον διδὲι τὰς ἀμοιβὰς. Ἄς μὴ υπερφανεῖσθε λοιπὸν διὰ τὸν πλοῦτον, οὗτε διὰ τίποτε ἄλλο. Διότι, ἐὰν ἐκεῖνος ποῦ υπερφανεῖται διὰ τὴν πλούτιον εἰς τὰ πνευματικά, γίνεται ἄφαντος καὶ καταστρέφεται, πολὺ περισσότερον καταστρέφεται, ὅποιος υπερφανεῖται διὰ τὰ ὕλικα πράγματα. Ἄς μάθωμεν λοιπὸν καλὰ τὴν φύσιν μας, ὅς ἀναλογισθῶμεν τὰ ὁμαρτήματά μας, ὅς μάθωμεν ποῖος εἴμεθα καὶ εἶναι ἀρετὸν τοῦτο, διὰ νὰ μᾶς κἀμὴ τελείους εἰς τὴν ταπεινοφροσύνην. Μὴ μοῦ λέγεις ὅτι τόσων καὶ τόσων ἐπὶν εἰσοδήματα ἔχω εἰς τὰς ἀποθήκας μου, ὅτι κατέχω ἀναρίθμητα τόλαντα χρυσοῦ καὶ κέρδη, ποῦ μοῦ ἔρχονται κάθε ἡμέραν.

Ὅσα καὶ ἂν εἴη, τίποτε δὲν λέγεις. D Πολλὰς φορές εἰς μίαν ὥραν καὶ εἰς σύντομον μεταβολὴν τῶν περιστάσεων, ὅλα αὐτὰ ἐξαφανίζονται γρήγορα ἀπὸ τὸ σπῆ, ὅπως ἡ εὐκαλοκίνητος σκόνη, τὴν ὅποιαν παίρνει ὁ ἀνεμος, ὅταν φυσῶ. Καὶ τοιαῦτα παραδείγματα ἔχει πολλὰ νὰ δεῖξῃ ἡ ζωὴ, εἶναι δὲ καὶ ἡ Γραφὴ γεμάτη ἀπὸ ὅσων μὲ αὐτὰ διδάγματα. Ὁ πλοῦσιος σήμερον εἶναι πτωχὸς αὔριον. Δι' αὐτὰ πολλὰς φορές ἐγγέλασα, ὅταν ἐδιόβαζα διαθήκας, ποῦ ἔλεγον, ὁ δεῖνα νὰ ἔχῃ τὴν κυριότητα τῶν ἀγρῶν ἢ τῆς οἰκίας, τὴν δὲ ἐπακαρτίαν ἄλλος, διότι ὅλοι τὴν ἐπακαρτίαν ἔκομεν, τὴν δὲ κυριότητα κανεῖς. Διότι καὶ ἂν ἀκόμη ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ πλοῦτος

θὰ εἶναι μαζί μας ἀμέλειος, καθ' ἄλλην τὴν ζωὴν μας, εἴτε θέλοντες εἴτε μὴ θέλοντες, κατὰ τὸν θάνατόν μας, θὰ τὸν παρακαρτήσωμεν εἰς ἄλλους, E ἔκοντες ὡς κέρδος μόνον τὴν ἐπακαρτίαν καὶ φεύγοντες ἀπὸ τὸν κόσμον γυμνοὶ καὶ ἔρημοι ἀπὸ τὴν κυριότητα αὐτοῦ. Ἐκ τούτου εἶναι φανερόν, ὅτι ἐκεῖνοι μόνον ἔχουν τὴν κυριότητα οἱ ὅποιοι περιφρόνησαν τὴν κρῆσιν καὶ ἀπόλαυσιν αὐτοῦ.

Διότι ἐκεῖνος, ποῦ ἐχωρίσθη ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντά του, καὶ τὰ ἔδωκεν εἰς τοὺς πτωχοὺς, ἔκαμε καλὴν κρῆσιν αὐτῶν καὶ ἔτσι ἐξηκολούθησε τὴν κυριότητα τούτων καὶ μετὰ τὸν θάνατον, εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν. Ἐκεῖ θὰ λάβῃ πίσω ὅλα ὅσα ἔδωκεν ἐδῶ καὶ περισσότερα ἀκόμη. ³⁰ A Διότι θὰ ἔχῃ ἀνάγκη τῆς προστασίας οὐτῶν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως, κατὰ τὴν ὅποιαν θὰ ζητούνται ἀπὸ ἡμῶν μας εἰδῶναι διὰ τὰ ἔργα μας. Ὅποτε, ἐὰν κανεῖς θέλῃ νὰ ἔχῃ καὶ τὴν κτῆσιν καὶ τὴν κρῆσιν καὶ τὴν κυριότητα τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῦ, ὅς ἀπαλλάσσεται ὡς ὅλα αὐτὰ τώρα, διότι ἂν δὲν κἀμὴ αὐτὸ, θὰ ἀποχωρισθῆ κατ' ἀνάγκην ἀπ' αὐτῶν κατὰ τὸν θάνατόν του, πολὺ μᾶλλον δὲ καὶ πρὸ τοῦ θανάτου μὲ πολλοὺς κινδύνους καὶ ἀναρίθμητα κακά.

Καὶ δὲν εἶναι μόνον τοῦτο τὸ κακόν, ὅτι δηλαδὴ γίνεται εἰς αὐτὸν ὀλοκληρωτικὴ μεταβολὴ ἀμέλειος, ἀλλὰ καὶ ὅτι ὁ πλοῦσιος εἶναι ἀπροετοίμαστος νὰ ὑποδείξῃ τὴν πτωχείαν, πρῶτον τὸ ὅποιον δὲν συμφέρει εἰς τὸν πτωχόν. Διότι οὗτος δὲν στηρίζει τὰς ἐλπίδας του εἰς τὸν κρυόν καὶ τὸν ἀγγυρον, ποῦ εἶναι ἄσχυρα ὕλικά, ἀλλὰ εἰς τὸν Θεόν, ὁ ὅποιος παρέχει ὅλα πλοῦσιος. B Ὅποτε περισσότερον ἀβέβαιος διὰ τὸ μέλλον εἶναι ὁ πλοῦσιος παρὰ ὁ πτωχός, ἢ καὶ ἐκεῖνος εὐρίσκειται συχνὰ εἰς μεταβολὰς. Τί δὲ σημαίνει τὸ: «ὅποιος μᾶς παρέχει πλοῦσιος καὶ ἄφθονα ὅλα διὰ νὰ τὰ ἀπολαβάνωμεν»: (A' Τιμ. θ, 17).

Ὅλα μὲ ἀφθονίαν τὰ ὀδοὶ ὁ Θεὸς ὅσα εἶναι ἀναγκαῖότερα ἀπὸ τὰ χρήματα, ὅπως τὸ νερὸ, τὸ πῦρ, τὸν ἥλιον καὶ ὅλα τὰ τοιαῦτα. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εἴπῃ κανεῖς ὅτι ὁ πλοῦσιος περισσότερον φῶς ἀπολαμβάνει, διαιγώτερον δὲ ὁ πτωχός, ἢ ὅτι περισσότερον ἀέρα ἀπὸ τὸν πτωχὸν ἀναπνεύει ὁ πλοῦσιος, ἀλλὰ ὅλα ἴσα καὶ κοινὰ εἶναι εἰς τὴν διάθεσιν ὄλων.

Διὰ ποῖον λοιπὸν λόγον τὰ σπουδαιότερα καὶ περισσότερον ἀπαραίτητα, διὰ τὴν συντήρησιν τῆς ζωῆς μας, κοινὰ τὰ ἔκαμεν ὁ Θεός, C τὰ δὲ ὅσα τόσον σπουδαία καὶ μικρὰς ἀξίας, δὲν τὰ ἔκαμε κοινὰ, δηλαδὴ τὰ χρήματα; Τοῦτο ἐγίνε διὰ νὰ ἠμποροῦμεν νὰ ζήσωμεν καὶ νὰ ἔσωμεν στάσιον ἀρετῆς. Διότι ἂν τὰ ἀπαραίτητα διὰ τὴν ζωὴν δὲν ἦσαν κοινὰ, ὅπως οἱ πλοῦ-

οισι, συνηθισμένοι, όπως είναι εις την πλεονεξίαν, να έπιταγον τους πτωχοὺς δι' αὐτά. Ἐάν τοῦτο τὸ κάνουν διὰ τὰ χρήματα, πολὺ περισσότερον θὰ ἔκαμον αὐτὸ δι' ἐκεῖνα. Ἐάν πάλιν καὶ τὰ χρήματα ἦσαν κοινά, δὲν θὰ ὑπῆρχε λόγος ἐλεημοσύνης καὶ τρόπος ἐκδηλώσεως φιλικῶν αἰσθημάτων.

7. Διὰ τὴν ζῶμεν λοιπὸν χωρὶς φόβον. Ὁ ἔκουν γίνεαι κοινὰ τὰ ἀσφαλείτητα διὰ τὴν ζωὴν. Πάλιν διὰ τὸ ἔκαμεν ἀφορμὴν ἀποθῶν καὶ πνευματικῆς εὐδοκίμοσεως, δὲν ἔκουν γίνεαι κοινὰ τὰ χρήματα. Ἔτσι μισοῦντες τὴν πλεονεξίαν καὶ τὴν ἀρετὴν ἐπαυκῶσαντες καὶ ἐλεοντες τοὺς ἔκουντας ἀνάγκην εὐρίσκομεν παρηγορίαν διὰ τὰ ἁμαρτήματά μας. Πλοῦσιον οὐ ἔκαμεν ὁ Θεός, διὰ τὸ σὺ κάνεις τὸν ἑαυτὸν σου πτωχόν. Πλοῦσιον οὐ ἔκαμε, διὰ τὸ βοηθεῖ δούος ἔκουν ἀνάγκην, διὰ τὸ ἐξαλεθρῆς τὰ ἁμαρτήματά σου διὰ τῆς πλοουσίας παροχής εἰς ἄλλους. Χρήματα σου ἔδωκεν, δὲα διὰ τὸ τὰ «ἐλεδύσε» πρὸς κατατροπὴν σου, ἀλλὰ διὰ τὸ τὰ σκορπίσῃς πρὸς σωτηρίαν σου. Ἐ διὰ τοῦτο καὶ τὴν κοριότητα αὐτῶν τὴν ἔκαμε ὀθεοσίαν καὶ ἀσπιτον, ὥστε νὰ παύσῃ ἡ ἔντονος μανία δι' αὐτά. Διότι ἂν τώρα, δούος ἔκουν τὰ χρήματα, καίτοι δὲν εἶναι θεοοίσι δὲ θὰ εἶναι διὰ παντὸς κόριοι αὐτῶν, διότι βλέπουν δὲ ἀπ' αὐτὰ προέρχονται πολλὰ ἐπιβουλαί, ἐν τούτοις κατακαίονται ἀπὸ τὸν πόθον αὐτῶν, ἐδὲν ὁ πλοῦτος εἴκε τὸ γνῶριση τῆς μονιμότητος καὶ σταθερότητος, τὴ μέσα δὲν θὰ μετεχειρίζοντο διὰ τὸν ἀποκτήσουν, ἀπὸ τὴ δὲν θὰ ἀπεμακρύνοντο, ἀπὸ ποίαν κίβραν, ἀπὸ ποία ὄφρανα, ἀπὸ ποίους πτωχοὺς.

Ἄς μὴ θεωροῦμεν λοιπὸν δὲν ὁ πλοῦτος εἶναι μεγάλον ἀγοθόν. 31 Ἀ Μεγάλο ἀγοθόν, πράγματι, εἶναι, δὲα τὸ νὰ ἔκη κανεῖς χρήματα ἀλλὰ φόβον Θεοῦ καὶ κόθε ἀρετὴν. Ἴδου τώρα, ἐδὲν ἦτο ἔνας ἐνάρετος μὲ πολλὴν παρηγοσίαν πρὸς τὸν Θεόν, ἔγω καὶ ἂν ἦτο πτωχότερος δὲαν, θὰ ἠμποροῦσε νὰ μὰς ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὰ παρόντα κακά. Ἦτο ἀρετὸν μόνον νὰ σπῶσῃ τὰ κέρρα του εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ νὰ παρακαλέσῃ τὸν Θεόν, διὰ τὸν νὰ περάσῃ αὐτὸ τὸ σύννεφον τοῦ κακοῦ Χρυοὺς ὑπάρκει πολλὺς εἰς τὰ ταμεῖα καὶ ἐν τούτοις εἶναι περισσότερον ἀκροατος ἀπὸ κάθε λάσπη καὶ ἄνισχυρος νὰ μὰς ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὰ κακά, ποὺ μὰς περιμένουν. Καὶ τοῦτο συμβαίνει δὲα μόνον εἰς αὐτὸν τὸν κίνδυνον, ποὺ διατρέσκομεν, ἀλλὰ καὶ εἰτε ἀσθένεια μὰς καταλάβῃ εἰτε θάνατος, εἰτε ἄλλο ἐκ τῶν τοιούτων. Εἰς αὐτὰ τὰ συμβάντα φαίνεται ἀνίσχυρος ἡ δύναμις τῶν κρημάτων καὶ ἀνίκανος νὰ παύσῃ ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν τῆς καρμὴν παρηγορίαν δι' ὅσα γίνονται. Κατὰ ἔνα σημεῖον φαίνεται, δὲν ὑπερέκει ὁ πλοῦτος ἀπὸ τὴν πτωκίαν, Β καὶ τοῦτο εἶναι δὲν δι' αὐτοῦ καθημερινῶς καλο-

περὶ κανεῖς καὶ εὐχαριστεῖται πάρα πολὺ κατὰ τὰ κοινὰ δειτνα. Αὐτὸ ἔμας ἠμπορεῖς νὰ ἴδῃς δὲν συμβαίνει καὶ εἰς τὰ τραπέζια τῶν πτωκῶν καὶ δὲν οὔτοι ἔπολαμίδωνουν μεγαλυτέραν εὐχαριστησὴν ἀπὸ δὲλους τοὺς πλοουσίους. Μὴ θαυμάσετε, μῆτε νὰ θεωρήσετε παρόξενον αὐτὸ ποὺ εἶπω, διότι ἐγὼ θὰ οὐς τὸ ἀποδείξω ἀπ' αὐτὰ τὰ ἔκα τὰ πράγματα.

Γνωρίζετε θεοοίσι δὲλοι καὶ συμφρονεῖτε μαζί μου, δὲν τὴν εὐχαριστησὴν εἰς τὰ τραπέζια δὲν τὴν δίδει συνήθως ἡ φύσις τῶν φαγητῶν, ἀλλὰ ἡ ὄρεξις τῶν συνδαιτυμόνων. Ἴδου τὴ λέγω μὲ τοῦτο. Ὅταν κανεῖς καθῆσι εἰς τὸ τραπέζι πενασμένος, ἔστω καὶ ἂν τὸ φαγητὸν εἶναι λιτόν, C θὰ τοῦ φαθ νοσιμότερον ἀπὸ κάθε προσράγι καὶ γλώσσισμα καὶ ὄρεπτικόν ἐκεῖνος ὄμως, ποὺ δὲν περιμένει νὰ αἰσθανῆθῃ προηγουμένως τὴν ἀνάγκην τοῦ φαγητοῦ, οὔτε περιμένει νὰ πενάσῃ πρῶτον, ὄπως συνήθως κάνουν οἱ πλοῦσιοι, καὶ κατόπιν νὰ καθῆσι εἰς τὸ τραπέζι νὰ φάγῃ, αὐτὸς ἔστω καὶ ἂν τοῦ ἔκουν ἔτοιμα τὰ καλύτερα φαγητά, δὲν θὰ αἰσθανῆθῃ καρμὴν εὐχαριστησὴν, διότι δὲν ἔκει ὄρεξιν. Ὅτι δὲ τοῦτο ἔκει εἶναι, καὶ σεις δὲλοι τὸ γνωρίζετε, καὶ ἡ Γραφή διὰ τῶν ἔξῃς τὸ λέγει: ἡ κορτασμένη ψυχὴ περιφρονεῖ τὸ μέλι εἰς δὲ τὴν πενασμένην καὶ τὰ πακρά φαίνονται γλυκά (Παρ. 27, 7). D Καὶ ἔμας τὴ ἠμπορεῖ νὰ γίνῃ, γλυκύτερον ἀπὸ τὸ μέλι; Ἐν τούτοις δὲν φαίνεται γλυκό, λέγει, εἰς τὸν κορτίαν. Τὴ δὲ εἶναι ὀρθότερον ἀπὸ τὰ πακρά; καὶ ὄμως φαίνονται γλυκά εἰς τοὺς πενασμένους. Ὅτι δὲ οἱ πτωκαὶ τράγουν, δταν τοὺς ἀναγκάσῃ ἡ μείνα, τὸ ἀντίθετον δὲ πράττουν οἱ πλοῦσιοι, εἶναι εἰς πάντα φανερόν, διὰ τοῦτο δὲν ἀπαλαμίδωνουν καὶ καθαράν εὐχαριστησὴν ἀπὸ τὰ φαγητά. Αὐτὸ ἠμπορεῖ νὰ τὸ ἴδῃ κανεῖς δὲα μόνον εἰς τὰ φαγητά, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ποτά. Καὶ ὄπως εἰς τὰ φαγητά ἡ μείνα, καὶ δὲα αὐτά, προξενεῖ εὐχαριστησὴν, ἔτσι καὶ ἐδὲν ἡ δῖφα συνήθως κάνει πάρα πολὺ εὐχαριστὸν τὸ ποτόν, ἔστω καὶ ἂν πίνῃ κανεῖς μόνον νερό. Τὸ ἔκουν ἔλεγε καὶ ὁ προφήτης διὰ τῶν ἔξῃς: Ἐ ἐξάρτασεν αὐτοὺς μὲ μέλι, ποὺ ἐξῆλθεν ἀπὸ θρόσσον» (Ψαλμ. 80, 17). Καίτοι οὐ κανεῖνα μέρος τῆς Γραφῆς δὲν ἐνεγνώσκουμεν δὲν ὁ Μωυσοῦς ἔβγαλεν ἀπὸ τὸν ὄρακον μέλι, ἀλλὰ παντοῦ ποταμοὺς καὶ κρῶα νερά. Τὴ σημαίνουν αὐτοὶ οἱ λόγοι; διότι δὲν πειδεται ἡ Γραφή. Ἐπειδὴ οἱ Ἰσραηλίται δειψασμένοι καὶ πολλὸν θασανισμένοι ἀπὸ τὰς στερήσεις, ἔπεσαν μὲ ὄρητὴν νὰ ποῦν κρῶα νερό, θέλων νὰ παύσῃ τὴν εὐχαριστησὴν ποὺ ἠσθάνοντο, ἀνῶμασε τὸ νερό μέλι, δὲα δίδει ἡ φύσις τοῦ νεροῦ μετεδῆλθῃ εἰς μέλι. 32 Ἀ ἀλλὰ ἐπὶ τὴ ὄρεξις αὐτῶν τὸ ἔκαμε γλυκύτερον ἀπὸ τὸ μέλι. Κατὰλαβες πῶς ἡ διάθεσις τῶν δειψασμένων συνήθως; καὶ τὸ ποτόν τὸ κάνει εὐχαριστὸν; Πολλὲς φορὲς λοιπὸν

πολλοί πτωχοὶ εὐρισκόμενοι εἰς ὀσθενείας καὶ ταλαιπωρίας καὶ φλεγόμενοι ἀπὸ τὴν δίψαν, μετὰ τὴν εὐχαρίστησιν, ποῦ εἴπομεν, ἔπινον τὸ νερό, οἱ δὲ πλούσιοι ἂν καὶ ἔπινον κροσσὸν γλυκὸ καὶ μυρωδύτο, πρώτης ποιότητος, δὲν ἠσθάνοντο τὴν ἴδιαν εὐχαρίστησιν.

8. Τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ εἰς τὸν ὕπνον. Διότι δὲν κάνει συνήθως τὸν ὕπνον ἴσων γλυκὸν καὶ εὐχάριστον τὸ μαλακὸ στρώμα, οὔτε τὸ κρεβάτι μετὰ τὰ ἀσχημένα κοσμήματα, οὔτε ἡ ἡσυχία τοῦ διαπαιτοῦ, οὔτε τίποτε ἄλλο ἀπ' αὐτά, **B** ὅσον ἡ κόφρασις, ὁ κόπος, τὸ νὰ αισθανώμεθα τὴν ἀνάγκην τοῦ ὕπνου καὶ ὅταν νυστάζωμεν νὰ κατακλινώμεθα. Καὶ αὐτὸ τὸ μαρτυρεῖ ἡ πείρα τῶν πραγμάτων καὶ ἡ βεβαίως τῆς Γραφῆς. Ὁ Σολομὸν ἠπλασθῆ, ποῦ ἔζησε μετὰ πολυτέλειαν, θέλων νὰ βεβαιώσῃ τοῦτο ἔλεγε: «Εἶναι γλυκὸς ὁ ὕπνος τοῦ δοῦλου εἴτε ὀλίγον, εἴτε πολλὸ φάγη» (Ἐκκ. 5, 11). Διὰ τὴν προσέθεσε τὸ εἶτε ὀλίγον, εἴτε πολλὸ φάγη; Καὶ τὰ δύο αὐτὰ προκαλοῦν συνήθως ὕπνιον, ἡ ἀνεπαρκὴς δηλαδὴ τροφή καὶ ἡ πολυφαγία, διότι ἡ μὲν πρώτη ἐξηλαίνει τὸ σῶμα καὶ σκληρύνει τὰ ὀστέα ὅστε δὲν τὰ ἀφίνει νὰ κλείσῃ, ἡ δὲ δευτέρα, διότι φέρει στενωκαρίαν καὶ δόσπνοιαν καὶ πολλὰ κακά, ποῦ ἀπαρτίζουν τὸν ὕπνον. **C** Ἄλλ' ὅμως τόσην ἀνακούφισιν ἀπὸ τοῦ κόπου αισθάνεται ὁ δούλος, ὅταν πέφτῃ εἰς τὸ κρεβάτι νὰ κοιμηθῇ, ὅστε, καὶ τὰ δύο αὐτὰ ἂν ὑπάρχουν, νὰ ἤμπορῇ νὰ κοιμηθῇ. Διότι, ἐπειδὴ ἔλην τὴν ἡμέραν τρέχουν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, διὰ τὴν ὑπηρετήσασιν τοὺς κυρίους τῶν καλῶν, ὡς ἐκ τούτου, κουράζονται καὶ ταλαιπωροῦνται ἀπερδοακῶς, μέχρι τοῦ σημείου νὰ μὴ ἤμπορῶν νὰ ἀναπνεύσασιν ἀπὸ τὴν κόφρασιν, ἀποκηρηνώνονται διὰ τοὺς ἴσους κόπους τῶν μετὰ τὴν εὐχαρίστησιν καὶ ἀνακούφισιν, ποῦ αισθάνονται εἰς τὸν ὕπνον. Καὶ αὐτὸ εἶναι ἔργον τῆς φιλοφροσύνης τοῦ Θεοῦ, διὰ τὴν νὰ μὴ ἀγοράζωνται οἱ εὐχάριστοι πραγματικαὶ καταστάσεις μετὰ κρήματα, ὅπως θὰ τὰς εἶδον μόνον οἱ πλούσιοι, ἀλλὰ μετὰ κόπον, πόνον, ἀνάγκην καὶ φιλοσοφικὴν σκέψιν. Ἀλλὰ οἱ πλούσιοι δὲν ἔχουν αὐτὸ τὸ καλόν, διότι πολλὰς φορές ὄλην τὴν νύκτα μένουσιν ἀγρυπνοὶ εἰς τὸ κρεβάτι **D** καὶ ἂν καὶ ἔπινοσιν διάφορα μέσα, διὰ νὰ κοιμηθῶσιν, δὲν κατορθώνουν νὰ ἀπολαύσασιν τὴν γλυκύτητα, ποῦ δίδει ὁ ὕπνος. Ὁ πτωκὸς ὅμως τὸ ἔχει, διότι μόλις τελειώσῃ τὴν καθημερινὴν τὴν ἔργασιν ἐπειδὴ ἔχει κουρασμένα τὰ μέλη τοῦ σώματός του, προτοῦ ἀκόμη νὰ πέσῃ εἰς τὸ κρεβάτι, μετὰ μίας πέφτει σὲ εὐχάριστον καὶ θαθὸν ὕπνον. Εἶναι καὶ τοῦτο δι' αὐτὸν ὅτι μικρὰ ἀμοιβὴ διὰ τοὺς δικαίους κόπους του.

Ὅταν λοιπὸν ὁ πτωκὸς μετὰ εὐχάριστα ἀπὸ τὸν πλούσιον

κοιμάται, τρέχει καὶ πίνει, τί ἄξιον πλέον τὰ πλοῦτη, ἑαυτοῦ δὲν ἔχουν καὶ αὐτὸ ἀκόμη τὸ προσόν, κατὰ τὸ ὅποιον φαίνονται ὅτι ὑπερέκουν τῆς πτωκείας;

Διὰ τοῦτο ἀπὸ τὴν ἀρχὴν συνέδεσον ἀκόριστα ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον μετὰ τὸν κόπον, ὅτι διὰ τὸν τῆς τιμωρῆς καὶ βασανίης ἀλλὰ διὰ τὸν παθαρῆς καὶ ἀσπρονίης δι' αὐτοῦ. **E** Ὅταν ὁ Ἀδάμ ἐξῆσε βίον χωρὶς κόπον, ἔλασε τὸν παράδεσον. Ὅταν ὅμως ὁ Ἀπόστολος ἐξῆσε ζωὴν γεμάτην ἀπὸ κόπους καὶ ταλαιπωρίας καὶ ἔλεγε περὶ ἡμῶν κόπον καὶ μόχθον» (Β' Κορ. 11, 27) «ἐργαζόμενος νύκτα καὶ ἡμέραν» (Α' Θεσ. 8, 9) ἐπήγεν εἰς τὸν παράδεσον καὶ ἀνέβη εἰς τὸν τρίτον οὐρανόν.

Ἄς μὴ θεωροῦμεν λοιπὸν ὡς κακὸν τὸν κόπον καὶ δε μὴ περιφρονῶμεν τὴν ἔργασιν. Αὕτη, προτοῦ ἀκόμη ἀπολαύσασιν τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, μᾶς δίδει καὶ εἰς τὸν κόσμον αὐτῶν ὡς μεγάλην ἀμοιβὴν τὴν εὐχαρίστησιν, ποῦ πηγάζει ἀπ' αὐτῆν. Καὶ ὅτι μόνον τοῦτο **23** Ἀλλὰ καὶ κάτι, ποῦ εἶναι πολὺ σπουδαιότερον ἀπὸ τὴν εὐχαρίστησιν, ὑγίαν ἀκλόνητον. Διότι εἰς μὲν τοὺς πλουσίους, ἐκτός τῆς ἀφίης, ποῦ αισθάνονται, τρέχουν πολλὰ κατὰ ὀσθενείας, οἱ δὲ πτωχοὶ εἶναι μακρὸν τῶν ἰατρῶν. Ἐὰν δὲ κάποτε ἀρρωτήσων γρήγορα γίνονται καλά, ἐπειδὴ εἶναι ἀπυπλάγητοι ἀπὸ τὴν μαλθακότηταν καὶ ἔχουν σώματα εὐρωστὰ καὶ σκληραγωγημένα.

Μεγάλο κτήμα εἶναι ἡ πτωκεία εἰς ἐκεῖνους, ποῦ τὴν ὑπομένουν μετὰ φιλοσοφικὴν διάθεσιν. Ἐπιστομὸς ἀναφαίρετος, στήριγμα ἰσχυρότατον, περιουσία ἰθακτικῶν, καταφύγον, ποῦ δὲν ἐπιβουλεύεται. Ἀλλὰ καταπιέζεται καὶ βασανίζεται, λέγει κάποιος, ὁ πτωκὸς ναί, ἀλλὰ περιοσότερον ἐπιβουλεύεται ὁ πλούσιος ἀπὸ τὸν πτωκόν. Περιφρονεῖται καὶ ὑβρίζεται ὁ πτωκὸς, ἀλλὰ φθονεῖται ὁ πλούσιος. **B**

Δὲν καταβάλλεται τόσον εὐκαλὰ ὁ πτωκὸς, ὅσον ὁ πλούσιος, διότι πέρα πολλὰς ἀφορμὰς παντοῦ παρέχει εἰς τὸν ἐκθάλλον καὶ τοὺς μακθηροὺς ἀνθρώπους καὶ ἐπειδὴ εἶναι ὁ δούλος ὄλων, διότι ἔχει γύρω του πολλὰ πράγματα. Ἐκείνος, ποῦ ἔχει ἀνάγκην πολλῶν πραγμάτων, ἀναγκάζεται νὰ κατακεῖται πολλοὺς καὶ μετὰ πολλὴν δουλοπρέπειαν νὰ τοὺς περιποιῆται. Ὁ πτωκὸς ὅμως ἂν εἶναι εἰς θέσιν νὰ φιλοσοφῇ χριστιανικῶς, οὔτε δι' αὐτὸν ἀκόμη τὸν διάβολον δὲν εἶναι δυνατόν νὰ νικηθῇ. Παράδειγμα ὁ Τίμθ, ὁ ὅποιος καὶ πρωτέρα ἦτο δυνατὸς καὶ ὅταν τὰ ἔλασεν ὄλη ἔγινε δυνατώτερος καὶ κατήγαγε λαμπρὰν κατὰ τοῦ διαβόλου νίκην. Ἐκτός δὲ τούτου, οὔτε νὰ ὑβρίζεται ὁ πτωκὸς εἶναι δυνατόν, ἂν γνηρῶς νὰ ἀντιμετωπῇ τὰς ὑβρεῖς φιλοσοφικῶς. **C** Ἐκεῖνο δηλαδὴ ποῦ εἶπα περὶ τῆς ἡδονῆς, ὅτι αὕτη δὲν προέρχεται ἀπὸ

τὴν πολυτέλειαν τῶν φαγητῶν, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν δεῖν καὶ διόθεον τῶν συνδαιτυμένων, αὐτὸ ἐπαναλαμβάνω καὶ διὰ τὰς ὕβρεις, οἱ αὐτὰ δὴ ἀπὸ τὴν διάθεσιν τῶν ὑβρίζοντων, ἀλλὰ τῶν ὑβριζομένων ὑφίστανται ἢ ἐκλείφονται. Ἴδου τί λέγω, διὰ τὸ φέρω ἕνα παράδειγμα. Σὲ ὕβρισε κάποιος πολὺ θακάκη, λέγων ἐναντίον σου δὴ λέγονται καὶ δὴ δὲν λέγονται; Ἄν γελῶσης μὲ δὴ λέγει, καὶ δὲν δόσης προσοκίην εἰς αὐτὰ, καὶ φανῆς ἀνώτερος τῆς ἐπιθέσεως, δὲν ὑβρίσῃς. Καὶ καθὼς ἂν εἴκομεν οὐρα σκληρὸν σὰν τὸν ἀδάμαντα, καὶ ἂν ἀπὸ παντοῦ μᾶς ἐκτυποῦσαν μὲ ἀναρτήματα βέλη, δὲν θὰ μᾶς ἔκαναν καρμὴν πληγῆν, διότι οἱ πληγαὶ δὲν γίνονται ἀπὸ τὰ χέρια, ποὺ ρίχνουν τὰ βέλη, ἀλλὰ ἀπὸ τὰ σφάρατα ποὺ κτυποῦνται, αὐτὰ συμβαίνει καὶ ἐδῶ, Δ δὴ ἀπὸ τὴν μανίαν τῶν ὑβριστῶν, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἀδυναμίαν τῶν ὑβριζομένων, οἱ ὕβρεις καὶ οἱ ἐξ αὐτῶν προερχόμενοι ἀτιμῆαι λαμβάνουν ὁμοίαν. Ἄν γνωρίζαμεν νὰ φιλοσοφῶμεν, οὔτε νὰ ὑβρισθῶμεν εἶναι δυνατόν, οὔτε νὰ πάθωμεν κανένα κακόν. Σὲ ὕβρισον ὁ δεινὸς καὶ οὐ δὲν ἠσθάνθης τὴν ὕβριν οὔτε ἔστονεο-καρδής; Δὲν ὑβρίσῃς τότε καὶ ἄλλοι ἐκτόπως, παρὰ ἐκτυπήσῃς. Διότι, εἴαν ἦν, αὐτὸς ποὺ ὕβριζει, οἱ ἢ πληγὴ δὲν φθάνει εἰς τὴν ψυχὴν τῶν ὑβριζομένων, πληγώνεται περισσότερο καὶ διὰ τῆς σωπῆς τῶν ὑβριζομένων, ἢ πληγὴ τῶν ὕβριων αὐτομάτως ἐπιστρέφει καὶ ἔρχεται ἐναντίον ἐκείνου, ποὺ τὴν ἐστειλε.

9. Ἄς φιλοσοφῶμεν λοιπὸν εἰς ὧρα, Ἐ ἀγαπητοί, καὶ κατόλου δὲν θὰ ἠμπορήσῃ ἡ πτωχεία νὰ μᾶς βλάψῃ, ἀλλὰ καὶ θὰ μᾶς ὠφελήσῃ τὰ μέγιστα, θὰ μᾶς καταστήσῃ λαμπροτέρους καὶ πλουσιωτέρους ἀπὸ ὧρους τοὺς πλουσίους. Λέγω μοι, σὲ παρακαλῶ, ποῖος ὑπῆρξε πτωχότερος ἀπὸ τὸν προφήτην Ἡλίαν; Καὶ παρ' ὧρον τοῦτο ἐνκοῦσον ὧρους τοὺς πλουσίους. Εἰς τὴν ἐκλογὴν δὲ τῆς πτωχείας αὐτῆς ὠδηγήθη ἀπὸ τὴν ἐξαιρετικὴν του διάνοιαν, ἢ ὅποια ἐγνώριζε νὰ διακρίνῃ τὰ ἔκοντα ἄξια. Ἐπειδὴ τὸν πλοῦτον ὧρον τῶν κλημάτων¹⁴ Ἄ εἰσέρπει κατώτερον τῆς μεγαλοφυΐας του καὶ ἀνάγκη τῆς φιλοσοφίας του, ἐπιτόμως νὰ ἔχη τὴν πτωχείαν. Διότι, εἴαν ἔθεωροῦσε ὅτι τὰ πράγματα τοῦ κόσμου ἔχουν μεγάλην ἄξια, δὲν θὰ εἶκεν ὡς μοναδικὴν περιουσίαν τὴν μηλιτιν. Τόσον ὅπως περιφρονῶσε τὴν ματαιότητα τοῦ κόσμου τούτου, καὶ ἔβλεπε τὸν χρυσὸν ὡς λάσπην πεταμένην, ὥστε ἀπὸ τὸ ἐνδύμα ἐκεῖνο νὰ μὴ φροντίσῃ νὰ ἀποκτήσῃ τίποτε περισσότερο. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ βασιλεὺς εἶχε τὴν ἀνάγκην τοῦ πτωχοῦ προφήτου καὶ ἔτασκειν ἔμπρὸς εἰς τοὺς λόγους ἐκεῖνου, ποὺ δὲν εἶχε τίποτε πέραν τῆς μηλιτικῆς, αὐτὸς ποὺ εἶχε τόσα πολλὰ χρήματα. Τόσον λαμπρότερα ἀπὸ

τὴν βασιλικὴν πορφύραν ἦτο ἡ μηλιτιν καὶ ἀπὸ τὴν βασιλικὴν αὐτὴν τὸ σπῆλαιον τῆς κατωκάς τοῦ δικαίου ἐκεῖνου ἀνδρός. Διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνερχόμενος τίποτε ἄλλο δὲν ἄφῃεν εἰς τὸν μαθητὴν του¹⁵ παρὰ τὴν μηλιτιν. B

Μὲ αὐτὴν, λέγει, ἐπάλασσε ἐναντίον τοῦ διαβόλου, ταῦτην καὶ οὐ λάβε ὡς ὄπλον κατὰ τοῦ διαβόλου. Διότι ἡ ἀκτιμωσύνη, τῆς ὁσίας σφόδρον εἶναι ἡ μηλιτιν, εἶναι ἰσχυρὸν ὄπλον ἀκατανίκητον κατοχύριον καὶ ἀσάλευτος πύργος. Ἐδέσθη ὡς πολῦτιμον κληρονομίαν ὁ Ἐλισσαῖος τὴν μηλιτιν, καὶ πράγματι ἦτο πολῦτιμος καὶ πολυτιμότερα ἀπὸ κάθε χρυσόν. Καὶ ἦτο ἀπὸ τότε ἐκεῖνος διπλοῦς Ἡλίας καὶ ὑπῆρξε καὶ ὄνομα εἰς τοὺς οὐρανοὺς Ἡλίας καὶ κάτω εἰς τὴν γῆν Ἡλίας, ὁ Ἐλισσαῖος. Γνωρίζω ὅτι μακαρίζετε τὸν δικαίον ἐκεῖνον ἄνδρα, τὸν Ἐλισσαῖον καὶ θὰ ἠθέλατε καθένας σας νὰ εἶναι, ὅπως ἐκεῖνος, μὲ τὴν μηλιτιν. Τὶ λοιπὸν θὰ εἴπῃτε ἂν σὲς δεῖξω ὅτι κατὰ ἄλλο πολὺ ἀνώτερον ἀπὸ τὴν μηλιτιν ἔκομεν λάβε ὄλοι ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί;

Ὁ μὲν Ἡλίας μηλιτιν ἄφῃεν εἰς τὸν μαθητὴν, ὁ δὲ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἀναβαίνων εἰς τοὺς οὐρανοὺς, τὴν ἰδικὴν του σάρκα ἄφῃεν εἰς ἡμᾶς. C Καὶ ὁ μὲν Ἡλίας τὴν ἄφῃεν, ἄφῃεν τὴν ἐξέδῃ, ὁ δὲ Χριστὸς καὶ εἰς ἡμᾶς τὴν ἄφῃεν καὶ φέρων αὐτὴν ἀνέλαβε. Ἄς μὴ κάνωμεν λοιπὸν τὸ θάρρος μας, ὡς μὴ ἀδουράμεθα, ὡς μὴ φοβοῦμεθα τὰς δυσκόλους περιστάσεις. Διότι ἐκεῖνος, ποὺ δὲν παρέλειπε νὰ πόση τὸ σῆμα Του δι' ὧρους μας, νὰ μᾶς μεταδόσῃ καὶ πάλιν τὴν σάρκα Του καὶ τὸ αἷμα Του, τί θὰ παραλέσῃ νὰ κάμῃ χάριν τῆς σωτηρίας μας; Ἐνισχυόμενοι λοιπὸν ἀπ' αὐτὰς τὰς ἐλπίδας, ὡς τὸν παρακαλῶμεν διαρκῶς, ὡς ἀποσιούμεθα εἰς προσευχὰς καὶ ἰκεσίας καὶ ὡς φροντίζωμεν μὲ κάθε ἐπιμέλειαν καὶ διὰ τὰς ἄλλας ἀρετὰς, διὰ νὰ ἀποφύγωμεν καὶ τὸν ἐπιχειρούμενον κίνδυνον καὶ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἐπιτύχωμεν, τῶν ὁποίων εἴθε ὄλοι νὰ ἀζωοθώμεν, διὰ τῆς χάριτος καὶ φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου καὶ μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα ὡς εἶναι ἡ δόξα, μαζί μὲ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, B εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

15. Τὸν Ἐλισσαῖον.

ΟΜΙΛΙΑ ΤΡΙΤΗ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΠΟΔΗΜΙΑΝ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΦΑΒΙΑΝΟΥ ΔΙΑ ΝΑ ΜΕΛΙΤΕΓΕΝ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΒΑΣΙΛΕΑ, ΠΟΙΑ ΕΙΝΑΙ Η ΑΔΗΘΙΝΗ ΝΗΣΤΕΙΑ, ΟΤΙ ΤΟ ΝΑ ΚΑΤΗΓΟΡΗΣΗ ΚΑΝΕΙΣ ΕΙΝΑΙ ΧΕΙΡΟΤΕΡΟΝ ΑΠΟ ΤΟ ΝΑ ΦΑΓΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΝ ΚΡΕΑΣ, ΠΕΡΙ ΕΚΕΙΝΩΝ, ΠΟΥ ΕΒΕΒΛΗΘΑΝ ΑΟΓΕ ΤΗΣ ΣΤΑΣΕΩΣ, ΚΑΙ ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΔΙΑΡΑΦΟΝΟΥΜΕΝΟΥΣ, ΟΤΙ ΠΟΛΛΟΙ ΧΡΕΙΣ ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΕΝΟΧΟΙ ΕΦΘΕΝΙΘΗΣΑΝ.

Όταν στρέψω τὰ βλέμματά μου ¹⁵ Α εἰς τὸν ἀρχιερατικὸν τοῦτον θρόνον, ποῦ εἶναι ἔρημος καὶ κενὸς ἀπὸ τὸν διδάσκαλον, καίρω συγκρόνας καὶ δοκροῦν. Δοκροῦν μὲν ἀπὸ τὴν Λύτην, διότι δὲν βλέπω νὰ εἶναι παρὼν ὁ πνευματικὸς μας πατήρ, καίρω δέ, διότι ἀνεχώρησε διὰ τὴν σιτηρίαν μας καὶ ἀπέλαθε διὰ νὰ ἀπαλλάξῃ τὸσον λαὸν ἀπὸ τὴν βασιλικὴν ὄργην. Τοῦτο καὶ εἰς σὲ εἶναι τμη¹⁶ καὶ εἰς ἐκεῖνον στέφανος. Τμη μὲν εἶναι σὲ σὺς, διότι σὺς ἔτυχε τοιαύτου πνευματικὸς πατήρ, στέφανος δὲ εἰς ἐκεῖνον, διότι εἶναι τὸσον φιλόστοργος εἰς τὰ πνευματικά του τέκνα καὶ ἐκεῖνο, ποῦ εἶπεν ὁ Χριστός, τὸ ἐβεβαίωσε δι' αὐτῶν τοῦτων τῶν πραγμάτων.

Ακούσας δηλαδὴ, Β ἔπι ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς παραδίδει τὴν ζωὴν του, διὰ νὰ ἀπομακρόνῃ κάθε κίνδυνον ἀπὸ τὰ πρόβατά του καὶ διὰ νὰ ὑπερασπισθῇ τὴν ζωὴν των¹⁷ (Ίωάν. 10, 11), ἀνεχώρησε διὰ νὰ παραδώσῃ τὴν ζωὴν του διὰ ἄλλους μας, καίτοι πολλοὶ λόγοι τὸν ἠμπούδον νὰ ἀναχωρήσῃ καὶ τὸν ἠνάγκαζον νὰ παραμείνῃ ἐδῶ. Καὶ πρῶτον ἡ ἡλικία του, ποῦ εἶχε φθάσει σὲ θαυτὴ γῆρας, ἔπειτα ἡ ἀσθένεια τοῦ σώματός του, ἡ ἀκατάλληλος διὰ ταῖς ἐποχὴ τοῦ ἔτους καὶ ἡ ἀνάγκη νὰ εἶναι μαζί μας κατὰ τὴν ἁγίαν (τοῦ Πάσχα) ἑορτήν. Ἐπὶ πλέον δὲ καὶ ἡ μόνη ἀδελφὴ, ποῦ εἶκεν, ἦτο ἑτοιμοθάνατος. Παρ' ὅλα δὲ αὐτὰ, δὲν ἔλασεν ὑπ' ὄνιν οὔτε συγγενικοῦς δεσμοῦς, οὔτε γῆρας καὶ ἀσθένειαν καὶ δυσκολίας ἐπισκοπῆς καὶ ταλαιπωρίας ταξιδίου, ἀλλὰ ἐπρωτίμως περισσότερο ἀπ' ὅλα, σὺς καὶ τὴν σιτηρίαν σας, C ἔσπασε ὅλα

14. Οὐ μόνον τμη, ἀλλὰ καὶ μεγάλη τοῦ θεοῦ εὐλογία εἶναι δι' ἓνα τόσον ὁ ἄγιος τῆς ὀρθοῦς ἀποστολῆς τοῦ ποιμῆν τῆς Ἐκκλησίας. Τὸ παράδειγμα τοῦ Φαβιανῦ, κατὰ τὴν κατοχὴν (41 — 44) ἐμμετήσαν καὶ σὺγχρονοὶ ἀρχιερεῖς, ὡς ὁ ποιμὴς Ἐκκωνδρεῖας Βιργγίλιος, ὅστις αὐτοπροσώπως πολλὰκις ἐμεσίτεσε πρὸς τοὺς κατακτηταῖς ὑπὲρ τοῦ ποιμνίου του καὶ ἐκ πολλῶν δεινῶν τὸ ἀπέλλαξε.

αὐτὰ τὰ δεσμά καὶ σὺν νέος γρήγορα βοδίζει τώρα εἰς τὸν δρόμον ὁ γέρον, διότι ἀπὸ τὴν προθυμίαν του, ἀπέστησε γρήγορον βάσιον. Διότι ἐάν ὁ Χριστός, λέγει, ἐθεάσατο δι' ἡμῶς τὴν ζωὴν του, ποῦς ἀπολογίας καὶ συγγνώμης θὰ εἴμεθα ἔξοι, ἐνθ' ὁ Θεὸς μῶς ἔχει ἀναθέσει τὴν προστασίαν τῶν σου λαοῦ, ἐάν δὲν θὰ εἴμεθα πρόθυμοι νὰ κίμωμεν τὸ πᾶν, καὶ νὰ πάθωμεν ἀκόμη, χάριν τῆς ἀσφαλείας τοῦ λαοῦ τούτου; Ἐάν δὲ ὁ πατριάρχης Ἰακώβ, ἔλεγεν, ἂν καὶ ἦτο προσιτάτης κτηνῶν καὶ θοοῦς προβάτων καὶ ἐμελλε νὰ λογοδοτῆ εἰς ἄνθρωπον, ἐν τούτοις ἐπενοῦσε καὶ νόκτας ἄνθρωπος D καὶ ὑπέφερε ζέστην καὶ κρύον, καὶ κάθε καρπὴν ἀναμπαλιαν, ὥστε νὰ μὴ καθῆ κανένα ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ πρόβατα, πολὺ περισσότερο ἡμεῖς, ποῦ δὲν εἴμεθα ἐπιστάται εἰς ἄλλα, ἀλλὰ εἰς λογικά πρόβατα καὶ θὰ δώσωμεν λόγον διὰ τὴν προστασίαν ταύτην δια εἰς ἄνθρωπον, ἀλλὰ εἰς τὸν Θεόν, δὲν πρέπει ἀπὸ τίποτε νὰ διατάζωμεν καὶ νὰ μετερχώμεθα κάθε μέσον, ποῦ ἡμπορεῖ νὰ ὠφελήσῃ τὸ ποιμνίον μας. Ἀκόμη, ὅσον ἀνώτερον εἶναι τὸ ποιμνιον τοῦτο ἀπὸ ἐκεῖνο, καὶ οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τὰ ζῶα, καὶ ὁ Θεὸς ἀπὸ τοῦς ἀνθρώπους, ἔ τῶσον περισσότερο καὶ μεγαλυτέραν προθυμίαν καὶ ἐνδιαφέρον πρέπει νὰ ἐπιδεικνύωμεν. Ἐλεγεν αὐτὰ, διότι ἐγνώριζεν ἐκεῖνος καλά, ¹⁸ Α διὰ τὰρα δὲν πρόκειται νὰ ἐνεργήσῃ διὰ τὴν προστασίαν μῶς μόνον πόλεως, ἀλλὰ διὰ τὴν προστασίαν ὀλοκλήρου τῆς Ἀνατολῆς, ἐπειδὴ ὄλων τῶν πόλεων τῆς Ἀνατολῆς κεφαλὴ καὶ μητέρα εἶναι ἡ πόλις μας. Διὰ τοῦτο ὑπέμεινε πάντα κίνδυνον καὶ τίποτε δὲν ἠμπούσε νὰ τὸν κρατήσῃ ἐδῶ. Αὐτὸ μὲ κάνει νὰ εἶμαι αἰσιδόχος. Ὁ Θεὸς δὲν θὰ παροβλέψῃ τὸσον μεγάλην προθυμίαν καὶ τόσον ζῆλον, οὔτε θὰ ἐπιτρέψῃ ὁ δούλος Του νὰ γυρίσῃ ἐδῶ ἀπρακτος.

Ἐκὼ τὴν γνώμην, δι, ὅταν θὰ παρουσιασθῆ ἐμπρὸς εἰς τὸν εὐσεβῆ βασιλέα καὶ θὰ τὸν ἀντικρίσῃ, καὶ μόνον ἡ ὄψις του θὰ ἠμπορήσῃ νὰ καταπαύσῃ τὸν θυμὸν τοῦ βασιλέως, B διότι τῶν ἁγίων ἀνδρῶν δι, μόνον οἱ λόγοι ἀλλὰ καὶ αὐτὰ ἀκόμη τὰ πρόσωπα εἶναι γεμάτα ἀπὸ πνευματικῆν χάριν. Οὗτος δὲ ἐπειδὴ καὶ ἀπὸ πολλῶν σοφίαν εἶναι γεμάτος καὶ γνωρίζει καλά τοὺς θεοῦς νόμους, θὰ εἴπῃ εἰς τὸν βασιλέα, δι, εἶπεν εἰς τὸν Θεόν ὁ Μωϋσῆς: Ἐάν μὲν συγκωρήσῃς αὐτοὺς διὰ τὴν ἁμαρτίαν των ταύτην, ἔχει καλῶς, ἄλλως φένευσε καὶ ἐμὲ μαζί με αὐτοὺς (Ἐξ. 32, 31), διότι τοιαύτη εἶναι ἡ ἀγάπη τῶν ἁγίων, ὥστε τοὺς κάνει νὰ θεωροῦν προτιμότερον νὰ ἀποθάνουν μαζί με τὰ πνευματικά των τέκνα, παρὰ νὰ ζοῦν χωρὶς αὐτὰ.

Θὰ προσέθῃ δὲ καὶ τὴν συνηγορίαν τοῦ καιροῦ, C θὰ

προβόλη τὸ ἱερὸν Πάσχα καὶ θὰ ὑπενθυμῆσθαι τὸν καιρὸν κατὰ τὸν ὁποῖον εἰς εὐαγγέλιον τὴν οὐκουμένην συνεκάρησε τὰ ἁμαρτήματα ὁ Χριστὸς, θὰ τὸν παρακαλέσῃ γὰ μνηστὴ τὸν Δεσπότην καὶ θὰ τοῦ ὑπενθυμῆσθαι τὴν παραβολὴν τῶν μυρίων ταλάντων καὶ ἑκατὸν δηναρῶν. Δὲν θὰ διατάξῃ, λέγοντα ταῦτα διότι γνωρίζω τὴν παρρησίαν σου, νὰ τὸν φοβήσῃ ἀπὸ τὴν παραβολὴν ταύτην καὶ νὰ τοῦ εἴπῃ, πρόσθε μῆπως καὶ σὺ κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην τῆς κρίσεως ἀκούσης: «Δούλε πονηρῆ, ὅλον τὸ κρῆος ἐκείνου τὸ ἴσον μεγάλο σοῦ τὸ κάρσιον, ἐπεὶδὴ μὲ παρακάλεσες ἔπρεπε καὶ σὺ νὰ καρτερῆς τὸ κρῆος εἰς τοὺς συνδούλους σου» (Ματθ. 18, 32). Τὸν εαυτὸν σου ἠφελεῖς περισσότερο παρὰ ἐκείνους, διότι συγκωρῶν τὰ μικρὰ ἐκείνων ἁμαρτήματα, παίρνεις ἀμνησίαν διὰ τὰ μεγαλύτερα τὰ ἴδικά σου. Θὰ προσθέσῃ εἰς αὐτὰ καὶ τὴν προσευκὴν ἐκείνην, τὴν ὁποίαν, οἱ διδάξαντες αὐτὸν τὴν ἱερὰν τῆς θρησκείας ἡμῶν διδασκάλων, D ἔρασαν νὰ προσέδωκεται καὶ λέγῃ: «Καὶ συγκώροσέ μας τὰ ὅσα σοῦ κρεωστοῦμεν, λόγῳ τῶν ἁμαρτιῶν μας, καθὼς καὶ ἡμεῖς συγκωροῦμεν ἐκείνους ποὺ μᾶς εἶναι κρείσται λόγῳ ἀδικημάτων ποὺ μᾶς ἔκαμαν». (Ματθ. 6, 12). Θὰ τὸν πληροφορήσῃ ἀκόμη ὅτι τὸ παράπτωμα δὲν ἔκαμον ἄνθρωποι τῆς πόλεως, ἀλλὰ ἔβησαν ποὺ ἦλθον ἀπὸ ἄλλα μέρη, ἀπερίσκεπτοι, τολμηροὶ καὶ γερότοι ἀπὸ κάθε παρανομίαν καὶ ἐπιμένοντες δὲν εἶναι δίκαιον διὰ τὴν ἀπεριοκρίσιαν ὀλέγων νὰ καταστραφῇ τόση μεγάλη δόλις καὶ νὰ τιμωροῦνται αὐτοί, ποὺ κανένα δίκαιον πρῶγμα δὲν ἔκαμαν. Παρ' ὅλα ταῦτα καὶ ἂν ὑποθέσωμεν, ὅτι ὅλοι εἶκον λάβει μέρος εἰς τὸ παράπτωμα ταῦτο, ἀρκετὰ ἐτιμωρήθησαν, ἐξαντλοῦμενοι ἀπὸ τὸν φόβον τοῦ καὶ περιμένοντες κάθε ἡμέραν τὸν θάνατον, διακόμενοι, E ἐξοριζόμενοι, ζῶντες πρὸ ἀζωλοῦτητα ἀπὸ τοὺς κατ'ὅρους, μὲ τὸ αἷμα εἰς τὰ κέρια των καὶ μὴ ἔχοντες ἐμπαυσίαν διὰ τὴν ζωὴν των. Νὰ ἀρκεθῆς εἰς αὐτὴν τὴν τιμωρίαν. Ἄς μὴ προκαρῆσῃ πρὸ πέρα ἢ ἀργίῃ σου. Κάμε εὐπλαγχνὸν τὸν ἄνω δικαστὴν εἰς τὸν εαυτὸν σου, φαινόμενος φιλάνθρωπος εἰς τοὺς συνδούλους σου. Λάβε ὑπ' ὄψιν σου τὸ μέγεθος τῆς πόλεως καὶ ὅτι δὲν πρόκειται περὶ μίας καὶ δύο καὶ τριῶν καὶ δέκα ψυχῶν, ἀλλὰ περὶ ἀναριθμήτων μυριάδων, περὶ τῆς κεφαλῆς ὅλης τῆς οὐκουμένης. Αὕτη ἡ πόλις εἶναι ἐκείνη, εἰς τὴν ὁποίαν ἠκούσθη τὸ ὄνομα κριστιανός. Τίμισον τὸν Χριστὸν καὶ νὰ σεβασθῆς τὴν πόλιν, 37 A ποὺ πρώτη ἀνεκάρησε τὸ ποθεῖν καὶ γλυκὰ εἰς ὄλους αὐτὸ ὄνομα. Ἀποστόλων ἔγινε καταφύγιον καὶ δικαίων κατοικητήριον. Τὸ τόλμημα αὐτὸ κατὰ τῶν ἀρχόντων εἶναι τὸ πρῶτον καὶ μοναδικὸν καὶ φανερόν τὸ ἦθος τὸ χρηστὸν τῆς πόλεως ὅλα τὰ περαιομένα χρόνια. Διά-

τι, ἐὰν διαρκῶς ἐτασιάζον, ἔπρεπε νὰ τιμωρῶμεν τὴν κακίαν των, ἐὰν δὲ μὴ φορὰ εἰς τὰ τόσα χρόνια συνέβη ταῦτα, εἶναι φανερὸν ὅτι ἡ παρανομία αὐτὴ δὲν προέρχεται ἀπὸ τὸ πῶν τῶν κατοίκων τῆς πόλεως, ἀλλὰ εἶναι ἔργον ἐκείνων, ποὺ τυχαίως καὶ σκοποῖα ἐκόλλησαν εἰς αὐτήν. Ταῦτα καὶ ἀκόμη περισσότερα μὲ πολὺ θάρρος θὰ εἴπῃ ὁ ἱερεὺς.¹⁵ Ταῦτα θὰ ἀκούσῃ ὁ βασιλεὺς, B Καὶ ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖνος εἶναι φιλάνθρωπος καὶ οὗτος ἀξίωτος, ἔκομεν καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη καλὰς ἐπιτάξας.

Περισσότερον ὅμως ἀπὸ τὴν φιλάνθρωπίαν τοῦ βασιλέως καὶ τὴν ἀξιοσέβειαν τοῦ διδασκάλου, πρέπει νὰ ἐλπίζωμεν εἰς τοῦ Θεοῦ τὸ ἔλεος. Διότι, διὰν ὁ ἱερεὺς θὰ ἴσταται ἔμπροσθεν εἰς τὸν βασιλέα καὶ θὰ τὸν παρακαλῇ, εἰς τὸ μέσον αὐτῶν θὰ ἴσταται ὁ Θεός, διὰ νὰ καταπραΰνῃ τὴν καρδίαν τοῦ βασιλέως, νὰ ἐννοήσῃ τὴν γλώσσαν τοῦ ἱερέως, νὰ φέρῃ εἰς καλὸν ἀποτέλεσμα τὰ λόγια ταύτου, διὰ νὰ προπαρασκευάσῃ τὴν διάνοιαν ἐκείνου νὰ δεχθῇ εὐμενῶς ὅσα θὰ τοῦ εἴπῃ, καὶ μὲ πολλὴν συγγνώμην νὰ δεχθῇ τὰς παρακλήσεις. Διότι καὶ εἰς τὸν Χριστὸν περισσότερο ἀπὸ τῆς ἄλλης πόλεως ἀγαπητὴ εἶναι ἡ πόλις μας C ἔνεκα τῆς ἀρετῆς τῶν προγόνων μας καὶ τῆς ἰσχυρῆς αἰσ. Καὶ καθὼς ὁ Πέτρος μετὰ τῶν Ἀποστόλων πρῶτος ἐκήρυξε τὸν Χριστὸν (Ματθ. 16, 16) ἔτσι καὶ αὐτῇ, ὅπως καὶ προηγουμένως εἶπον, πρῶτη μετὰ τῶν πόλεων ἐφόρεσεν εἰς τὴν κεφαλὴν τῆς ὡς λαμπρὸν στέφανον τὴν ὀνομασίαν τῶν Χριστιανῶν. Ἐὰν δὲ ἐκεῖ ποὺ ὑπήρχον μόνον δέκα δίκαιοι ὑπέσκητο ὁ Θεὸς δὲν εἶναι μόνον δέκα καὶ εἴκοσι, οὕτε διπλάσιοι ταύτων, ἀλλὰ πολλοὶ περισσότεροι αὐτοί, ποὺ ὑπηρετοῦν τὸν Θεὸν μὲ πᾶσαν ἀκρίβειαν, πῶς δὲν πρέπει νὰ εἰμεθὸ αἰσώδοξοι καὶ νὰ ἔχωμεν θάρρος διὰ τὴν κοινὴν ὄλων μας ζωὴν; Ἦκουσα πολλοὺς νὰ λέγουν D ὅτι εἰς ἀπειλὴν τοῦ βασιλέως ἠμαρτάνει μὲ τὸν θυμὸν τοῦ λέοντος» (Παρ. 19, 12) καὶ ἔνεκα τούτου νὰ κάνουν τὸ θάρρος τους καὶ νὰ φηρολογούσιν. Τί λοιπὸν θὰ ἀπαντήσωμεν εἰς αὐτούς; Ὅτι αὐτὸς ποὺ εἶπεν ὅτι λύκος καὶ ἀρνί θὰ θόσκουν μαζί καὶ πάραυτα θὰ ἀναπαύεται μαζί μὲ ἔρκρινον καὶ λέων ὡς βοδί θὰ τρώγῃ ἄκυρον» (Ἠσ. 11, 6-7) εἶναι εἰς θέσιν καὶ τὸν λέοντα τοῦτον νὰ κάμῃ πρόβατον ἡμερῶν.

Ἄς παρακαλῶμεν λοιπὸν αὐτὸν, ἔξ ἀποστέλλωμεν πρὸς

15. Ἰερὰ καλεῖ τὸν ἐπίσκοπον ὁ Χριστότομος. Ἰσως, διότι, ὡς ἐλάττω λέγει «ὅτι ποὺ τὸ μέσον αὐτῶν (πρεσβυτέρων) καὶ ἐπισκόπων... Τῇ γὰρ χειροτονίᾳ μόνη ὑπερβεβήκασι καὶ τούτῳ μόνῳ ἔσονται πλεονεκτεῖν πρεσβυτέρους» (Ἠσ. 11, εἰς Α', Τυμ. Ρ. Γ. 62, 66δ).

αὐτὸν προσβεβαίωσεν καὶ ἐξέπαινος θὰ κατευνάσῃ τὸν θυμὸν τοῦ βασιλέως καὶ θὰ μᾶς ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τῆν ἀγωνίαν ποῦ μᾶς κατέκει. Ὁ πατήρ μας πρὸς τὸν βασιλέα στέλλεται ὡς πρόβουλος. Ἡμεῖς ὅτι ἐδῶ δε σταδίαμεν προσβεβαίωσεν εἰς τὸν οὐρανὸν βασιλέα. Ἄς βοηθήσωμεν τὸν πατέρα μας διὰ τῶν προσευκῶν μας. Ε Ἐκεῖ μεγάλην δύναμιν τὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας, ὃν μὲ ὀδύνην ψυχῆς, μὲ συντριβὴν καρδίας προσευκάμεθα. Δὲν πρόκειται νὰ περῶμεν πέλαιος, οὐτε νὰ μεταβῶμεν εἰς μακρὸν ἀποδημίαν. Καθένας καὶ κόθε μίς, καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν συναντώμενος, καὶ εἰς τὸν οἶκον μένοντες, δε παρακαλῶμεν μὲ πολλὴν κατανύξιν τὸν Θεὸν καὶ ἐξέπαινος θὰ εἰσκακοῦσθ τὰς δεήσεις μας.

Ἀπὸ ποῦ φαίνεται τοῦτο; Ἐκ τοῦ ὅτι πάρα πολὺ ἐπαθῶμεν εἰς αὐτὸν νὰ καταφεύγωμεν, αὐτὸν εἰς ὅλας τὰς περιστάσεις νὰ παρακαλῶμεν καὶ τίποτε χωρὶς αὐτὸν νὰ λέγωμεν ἢ πράττωμεν. Διότι οἱ μὲν ἄνθρωποι, ³⁸ Ἄ ἔταν συνεχῶς τοὺς ἐνοκλιῶμεν μὲ τὰς ὑποθέσεις μας, κουράζονται, δὲν μᾶς ἐνπνεοῦσιν καὶ δυσμενῶς διακρίνεται. Ὁ Θεὸς ὅμως ὅπως τὸ ἀντίθετον κάνει, δε ἔταν συνεχῶς τὸν παρακαλοῦμεν διὰ τὴν ζητήματά μας, ἀλλὰ ἔταν δὲν πράττωμεν τοῦτο, τότε πρόπαντων ἀγανακτεῖ. Ἄκουσε λοιπὸν διατὶ παραπονέεται κατὰ τῶν Ἰουδαίων λέγων: «Ἐλῶθετε ἀπόφρασιν ἀλλὰ χωρὶς ἐμὲ καὶ ἐκάματε συνθήκας ἀλλὰ χωρὶς τὸ πνεῦμα μου» (Ἠσα. 30, 2). Διότι αὐτὴ εἶναι ἡ συνθήκη ἐκεῖνων, οἱ ὅσοι ἀγαποῦν, ὅλα τὰ πράγματα τῶν ἀγαπητῶν τους θέλουν αὐτοὶ νὰ τὰ ἐκτελοῦν καὶ τίποτε αὐτοὶ τοῦτους νὰ κάνουν καὶ λέγουν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεὸς δεῖ μόνον εἰς αὐτὸ τὸ χωρίον, ἀλλὰ καὶ ἄλλου τὰ ἴδια παράπονα πάλιν ἐπαναλαμβάνει λέγων: «Ἐκαμαν βασιλεῖς, ἀλλὰ δεῖ ἐμοῦ, Ἐ ἀνέδειξαν ἀρχοντας καὶ δὲν μού ἔκαμαν τοῦτο γινασκίον» (Ἠσα. 8, 4). Ἄς μὴ διατάξωμεν λοιπὸν συνεχῶς νὰ καταφεύγωμεν πρὸς αὐτὸν, καὶ τότε καὶ τὰ πλέον δύσκολα ζητήματά μας θὰ εὐρέσκουν τὴν πρόβουσαν τακτοποίησιν. Ἐ ἐφρόσιν ἄνθρωπος; Τρέξε πρὸς τὸν ἄνω Δεσπότην καὶ δεῖ: θὰ πῶθης κανένα κακόν. Ἐτοῖ οἱ παλαιοὶ ἀπέφρανον τὰς συμφορὰς, δε μόνον οἱ ἄνδρες, ἀλλὰ καὶ οἱ γυναῖκες. Ὑπῆρξε κάποια γυναῖκα Ἐβραία, Ἐσθὴρ ἦτο τὸ ὄνομά της, ἡ ὅποια μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον ἔσωκεν ὄλον τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαὸν ἀπὸ ὀλοκληρωτικῆν καταστροφὴν. Ὅταν δηλαδὴ ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν δικάζειεν ὅλοι οἱ Ἰσραηλιταί, χωρὶς καμίαν ἐξαιρέσιν, νὰ φονευθῶσι καὶ κανεὶς δὲν ὑπέσχετο ποῦ νὰ ἤμπορῃ νὰ ἀντασταθῇ εἰς τὴν βασιλικὴν ὁργάνην, ἀφοῦ ἐξεδόθη τὰ πικρυτελέα αὐτῆς ἐνδύματα ἢ γυναῖκα αὐτῆ C καὶ ἐφόρεσε σάκκον καὶ ἐκόσθηεν ἐπάνω αὐτῆ στάκτην, παρακαλοῦσε τὸν Θεὸν νὰ ἐ-

οἰλήθῃ μαζί μὲ αὐτὴν εἰς τὸν βασιλέα καὶ τοιοῦτα ἔλεγεν εἰς τὴν προσευκῆν της: Ἐῶμε καριτωμένα Κύριε τὰ λόγια μου καὶ δῶσε εἰς τὸ στόμα μου καταλλήλους λέξεις. (Ἐσθ. 4, 16)³⁹. Αὐτὴν τὴν προσευκὴν καὶ ἡμεῖς δε κάμνωμεν πρὸς τὸν Θεὸν τώρα περὶ τοῦ διδασκάλου. Ὅτι ἐάν γυναῖκα παρακαλοῦσα ὑπὲρ τῶν Ἰουδαίων τὸν Θεόν, ἤμπορεσε νὰ ἐξαλεψῇ τὸν θυμὸν τοῦ θαρβάρου βασιλέως, πολὺ περισσότερον ὁ διδάσκαλός μας παρακαλῶν ὑπὲρ τοιαύτης πόλεως μαζί μὲ ἴσους χριστιανοὺς αὐτῆς, θὰ δυνήθῃ νὰ πείσῃ τὸν ἡμερίπαιον καὶ πρῶτον τοῦτον βασιλέα.

Διότι ἀφοῦ ἔλαθεν ἔξουσίαν D νὰ συγκυρῇ τὰς ἀνομιὰς, ποῦ ἀναφέρονται εἰς τὸν Θεόν, πολὺ περισσότερον θὰ ἤμπορῆσεν νὰ καταργῆσθ καὶ ἐξαφανίσθ τὰς ἀμαρτίας, ποῦ ἀναφέρονται εἰς ἀνθρώπους. Ἄρχων εἶναι καὶ οὗτος καὶ μάλιστα ἀρχων οὐθεωστότερος ἐκεῖνου. Διότι καὶ αὐτὴν τὴν κεφαλὴν τοῦ βασιλέως οἱ ἱεροὶ νόμοι ἔθεσαν κάτω ἀπὸ τὰ χεῖρα τοῦτου. Καὶ ἔταν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἔλθῃ ἐκ τῶν ἄνω κανένα καλόν, συνήθως ὁ βασιλεὺς σηγαίνει εἰς τὸν ἱερέα καὶ δὲν καταφεύγει ὁ ἱερεὺς εἰς τὸν βασιλέα. Ἐκεῖ καὶ οὗτος θώρακα, τὸν θώρακα τῆς δικαιοσύνης, ἔκει καὶ ζώνην, τὴν ζώνην τῆς ἀληθείας, ἔκει καὶ ὑποδήματα πολὺ ἀνώτερα, εἶναι αὐτὰ ποῦ προέρκονται ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιον τῆς εἰρήνης, ἔκει καὶ μάκαιραν δεῖ ὅπως σιδεράν, ἀλλὰ πνευματικὴν, ἔκει καὶ στέφανον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς. Ἐ λαμπρότερα ἀπὸ τὴν βασιλικὴν εἶναι ἡ ναυσία αὐτῆ, πολυτιμότερα τὰ ὄπλα, μεγαλύτερα ἢ παρησία, περισσότερα ἢ δύναμις. Ὅποτε καὶ ἀπὸ τὸν ὄγκον καὶ τὴν ἐπιθαμνῆν τοῦ ἰσχυρισμοῦ του καὶ ἐνεκα τῆς ἰδικῆς του μεγαλοσυκίας καὶ πρὸ πάντων ἔνεκα τῆς ἐλπίδος πρὸς τὸν Θεόν, μὲ πολλὴν παρησίαν καὶ σύνεσιν θὰ ὁμιλήσῃ εἰς τὸν βασιλέα. Ἄς μὴ ἀπειληκώμεθα λοιπὸν διὰ τὴν σωτηρίαν μας, ἀλλὰ δε προσευκάμεθα, δε παρακαλοῦμεν, δε ἐκτετεύκαμεν, δε στέλλωμεν προσβεβαίωσεν πρὸς τὸν ἄνω βασιλέα μετὰ πολλῶν δακρύων. Ἐ ἄλλου ἔσομεν σύμμακον καὶ βοηθὸν εἰς τὴν καλὴν αὐτὴν προσεβαίωσεν καὶ τὴν τώρα διανυομένην νηστείαν. ³⁹ Α

Καθὼς λοιπὸν, ἔταν περῶσθ ὁ χειμῶνας καὶ φανῇ τὸ θέρος, σῦρει μὲν πρὸς τὸ πέλαιος τὸ πλοῖον ὁ ναῦτης, καθαρίζει δὲ τὰ ὄπλα ὁ στρατιώτης, καὶ γυμνάσει τὸν ἵππον διὰ τὸν πόλεμον, καὶ ὁ γεωργὸς ἀκονίζει τὸ δρεπάνι καὶ ὁ ὀδοιπόρος μὲ θάρρος ἀρχίζει μακρὸν ταξίδι, καὶ διὰ τοὺς ἄγῶνας ὁ ἀθλητῆς ἐτοιμάζεται καὶ θιάζει τὰ ρούχα του, ἔτσι καὶ ἡμεῖς,

16. Τὸ χωρίον τοῦτο δὲν ἀπαντᾷ κατὰ λέξιν εἰς τὴν Ἁγ. Γραφήν. Διὰ τοῦτο ὁ ἱερός Χρυσόστομος, ὡς πρότερον εἶπε, πολλὰ μέρη, ἠθέλησε νὰ δῶσθ τὸ νόημα τῆς προσευκῆς τῆς Ἐσθῆρ.

ἐπειδὴ ἡ νηστεία ἐφάνη ὡς θέρος πνευματικῶν, καὶ ὡς στρατώσει τὰ ὄπλα μας ὡς καθαρίσαμεν, καὶ ὡς γεωργὸὶ τὸ ὄρεον ἄς ἀκονίσωμεν, καὶ ὡς κυβερνήται τῶν πλοίων, ἄς ἀντιτάξωμεν πρὸς τὰ κύματα τῶν ἀτόπων ἐπιθυμιῶν B τὰς κριστικαῖς ὁρδῆς οὐρέας, καὶ ὡς ὁδοῦροι, ἄς ἀρχίσωμεν τὸ διὰ τὸν οὐρανὸν ταξίδι, καὶ ὡς ἄθληται, ἄς εἰσελθῶμεν εἰς τοὺς ἀγῶνας. Λέγω ταῦτα, διότι ὁ Χριστιανὸς καὶ γεωργός, καὶ πλοίαρχος, καὶ στρατῶτης, καὶ ἄθλητὴς καὶ ὁδοῦρος εἶναι. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος λέγει: «Δὲν ἔχομεν νὰ παλαίσωμεν πρὸς ἀντιπάλους ὁμοίους μας, μὲ αἷμα καὶ σάρκα σὺν τὴν ἰδικήν μας, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ἐξουσίας τοῦ διαβόλου», ἄς φορέσωμεν λοιπὸν τὴν πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ (Ἐφ. 6, 12, 13). Εἶδες τὸν ἄθλητήν; Εἶδες τὸν στρατῶτην; Ἐάν εἶσαι ἄθλητὴς, γυμνὸς πρέπει νὰ εἰσελθῆς εἰς τὸν ἀγῶνα. Ἐάν εἶσαι στρατῶτης, πρέπει νὰ στέκες εἰς τὴν παράταξιν καλὰ ὑπλισμένος. Πῶς λοιπὸν καὶ τὰ δύο αὐτὰ εἶναι δυνατόν συγκρότως νὰ γίνων, καὶ γυμνὸς νὰ εἶναι ἕνας καὶ ὄχι γυμνός, C καὶ μὲ ἐνδύματα καὶ χωρὶς ἐνδύματα; Πῶς; Ἐγὼ θὰ εἶπω. Βγάλε ἀπὸ ἐπάνω σου τὰ κοσμικὰ πράγματα καὶ ἔκειξ γίνεαι ἄθλητὴς. Φόρεσε τὰ ὄπλα τὰ πνευματικὰ καὶ ἔκειξ γίνεαι στρατῶτης. Γύμνωσε τὸν ἑαυτὸν σου ἀπὸ τὰς κοσμικὰς φροντίδας, διότι διὰ πάλαγμα εἶναι καιρὸς. Φόρεσε τὰ πνευματικὰ ὄπλα, διότι φοβερόν πόλεμον ἔχομεν συνάγει πρὸς τοὺς δαίμονας. Διὰ τοῦτο γυμνός πρέπει νὰ εἶσαι, ὥστε νὰ μὴ δώσης καρμὶν λαθῆν εἰς τὸν διάβολον, ὁ ὁποῖος παλαίει πρὸς ἡμᾶς καὶ νὰ εἶσαι καλὰ ὑπλισμένος ἀπὸ παντοῦ, ὥστε νὰ μὴ δεχθῆς ἀπὸ κανένα μέρος ἐπικίνδυνον τραῦμα. Καλλιέργησε τὴν ψυχὴν σου, κόψε τὰ ἀγκάθια, σπείρε τὸν λόγον τῆς εὐσεβείας, φέτευσον τὰ καλὰ τῆς κριστικῆς φιλοσοφίας φυτὰ καὶ μὲ πολλὴν ἐπιμέλειαν νὰ τὰ περαιοποιῆσαι καὶ ἔκειξ γίνεαι γεωργός καὶ θὰ εἶπῃ πρὸς σὲ ὁ Παῦλος: D «Ὁ γεωργὸς ποὺ κοπάζει διὰ νὰ καλλιερῆσῃ τὸν ἀγρόν του, πρέπει πρῶτος νὰ ἀπολαμβάνῃ τοὺς καρπούς ποὺ θὰ παρακοῦσῃ» (B' Τιμ. 2, 8). Αὐτὸ τὸ ἔργον καὶ αὐτὸς μετήρηκετο. Διὰ τοῦτο γράφων ἐπιστολήν πρὸς τοὺς Κορινθίους ἔλεγε: Ἐγὼ ἐπίτευσα εἰς σὲ τὴν κριστικὴν πίστιν, ὁ Ἄπολλῶς τὴν ἐπίσησεν, ὁ δὲ Θεὸς τὴν ἐμεγάλωσε (A' Κορ. 3, 6). Ἀκόμεισ τὸ ὄρεον σου, τὸ ὁποῖον ἐχάλασες διὰ τῆς πολυφαγίας, ἀκόνισέ το διὰ τῆς νηστείας. Ἀρχισε τὸ ταξίδι, ποὺ ὁδηγεῖ εἰς τὸν οὐρανόν, πάσε τὸν ἀνώμαλον καὶ στενὸν δρόμον (Ματθ. 7, 14) καὶ προχώρει. Πῶς δὲ θὰ ἡμιπαρέσης νὰ πιάσης τὸν δρόμον καὶ νὰ προχωρήσης; Μὲ τὸ νὰ ταλαιπωρῆς καὶ ὑποτάσης τὸ σῶμα σου (A' Κορ. 9, 27), διότι αὐτοῦ ὑπάρχει ἀνώμαλος δρόμος, μεγάλο ἐμπόδιον εἰς τὸ δά-

δισμα εἶναι ἡ πολυσομακία, ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴν πολυφαγίαν.

Κατένοασε ἀκόμη τὰ κύματα τῶν ἀτόπων ἐπιθυμιῶν. E ἀπέκρουσε τὴν ζάλην τῶν πονηρῶν λογισμῶν, διάκουσε τὸ σῆμα τῆς ψυχῆς σου, δεῖξε μεγάλην ἐμπειρίαν καὶ ἔκειξ γίνεαι ἄριστος κυβερνήτης. Εἰς ὅλα δὲ αὐτὰ βάσις καὶ διδάσκαλος ἡ νηστεία θὰ εἶναι.

Νηστείαν δὲ ὅταν λέγω, δὲν ἐννοῶ τὴν νηστείαν, ποὺ κάνουν οἱ πολλοὶ ἄνθρωποι, τὴν τυπικὴν, ἀλλὰ τὴν ἀληθινὴν νηστείαν, ὅχι μόνον τὴν ἀποκίην ἐκ τῶν φαγητῶν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀποκίην ἐκ τῶν ἁμαρτημάτων. Ἐπειδὴ δὲν ἀρκεῖ ἡ φάσις τῆς νηστείας νὰ ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματα αὐτοῦ, ποὺ νηστεύουν, ἂν δὲν γίνῃ ὅπως καθορίζει ὁ θεὸς νόμος ⁴⁰ A διότι καὶ ὁ ἄθλητὴς, λέγει: «δὲν σπαρτανάνεται, ἐάν δὲν ἀγωνισθῇ σύμφωνα μὲ τοὺς νόμους τῆς ἀθλήσεως» (B' Τιμ. 2, 5). Διὰ τὸ μὴ κάσσωμεν λοιπὸν τὸν στέφανον τῆς νηστείας, ἂν καὶ ὑπεμείνωμεν τοὺς κόπους αὐτῆς ἄς μάθωμεν πῶς καὶ μὲ ποῖον τρόπον πρέπει νὰ νηστεύωμεν. Καὶ εἶναι ἀναγκαῖον τοῦτο, διότι καὶ ὁ Φαρισαῖος ἐκεῖνος τῆς παραβολῆς (Λουκ. 18, 12-14) ἐνήστευσεν, ἀλλὰ μετὰ τὴν νηστείαν ἐκεῖνην κατέβη ἀπὸ τὸν νοὸν ἔρημος καὶ κενὸς ἀπὸ τοὺς καρπούς τῆς νηστείας. Ὁ τελώνης πάλιν τῆς ἰδίας παραβολῆς δὲν ἐνήστευσε, καὶ ὅμως αὐτὸς ποὺ δὲν ἐνήστευσε, ἐξεπέρασεν εἰς τὴν ἀρετὴν αὐτὸν ποὺ ἐνήστευσε, διὰ τὸ μάθηξεν ὅτι ἡ νηστεία καθόλου δὲν ὠφελεῖ, ἂν δὲν τὴν παρακολουθοῦν καὶ ὅλα τὰ ἄλλα.

Ενήστευσαν οἱ Νινευίται καὶ προσελκυσαν τὴν εὐνοίαν τοῦ Θεοῦ. Ἐνήστευσαν καὶ οἱ Ἰουδαῖοι B καὶ ὄχι μόνον καθόλου δὲν ὠφελήθησαν, ἀλλὰ καὶ ἐζημιώθησαν. Ἐπειδὴ λοιπὸν τόσος εἶναι ὁ κίνδυνος, ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴν νηστείαν, εἰς αὐτοὺς ποὺ δὲν γνωρίζουν; πῶς πρέπει νὰ νηστεύουν, ἄς μάθωμεν τοὺς νόμους τῆς νηστείας, διὰ νὰ μὴ τρέχωμεν ἄσκοπα, νὰ μὴ κτυπήμε ἄερα καὶ πολεμῶμεν κατὰ σαῶν. Φάρμακον εἶναι ἡ νηστεία, ἀλλὰ τὸ φάρμακον δὸσον καὶ ἂν εἶναι ἀπρόλητον, πολλὰκις γίνεται ἄχρηστον, ὅταν αὐτὸς ποὺ τὸ παίρνει δὲν γνωρίσῃ πῶς νὰ τὸ χρησιμοποιοῦσῃ. Διότι καὶ τὸν καιρὸν πρέπει νὰ γνωρίσῃ κατὰ τὸν ὁποῖον εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐπιβῆσῃ τοῦτο, καὶ τὴν ποσότητα αὐτοῦ, καὶ τὴν κατάστασιν τοῦ σώματος, ποὺ πρόκειται νὰ τὸ πόρῃ, καὶ τὴν φυσικὴν κατὸστασιν τοῦ τύπου, καὶ τὴν ἕραν τοῦ ἔτους, καὶ τὴν κατάλληλον δίκατον τοῦ ἀσθενοῦς καὶ πολλὰ ἄλλα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα, ἂν παραλειθῆν κάποι, θὰ ἄλλωθῃ ὅλα τὰ ἄλλα, ποὺ εἴπομεν. C Ἐάν δέ, ὅταν πρόκειται νὰ θεραπεύσωμεν τὸ σῶμα, εἶναι ἀνάγκη νὰ καταβάλλωμεν τόσων ἀκρίβειαν, πολὺ

περισσότερον, όταν φροντίζαμεν διὰ τὴν ψυχὴν καὶ θεραπεύωμεν αὐτὴν ἀπὸ τοῦ κακοῦ λογισμοῦ, εἶναι ἀνάγκη εἶναι τὰ μέσα τῆς θεραπείας νὰ τὰ ἐξετάζωμεν καὶ παροτρυνόμεν μὲ πῶσαν λεπτομέρειαν.

Ἄς ἴδωμεν λοιπὸν πῶς ἐνέστρευσαν οἱ Νινευίται καὶ πῶς ἀπεπλάγησαν ἀπὸ τὴν ὀργὴν ἐκείνην. «Οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ κτήνη καὶ τὰ πρόβατα καὶ τὰ βόδια ἃς μὴ βόσκωνται» (Ἰωάν. 3, 7), λέγει. Τί λέγεις; εἰπέ μου; καὶ τὰ ἄλογα ζῆα νηστεύουν καὶ οἱ ἴπποι καὶ οἱ ἡμίονοι ἐνδύονται μὲ σάκκον; Μάλιστα ἀπαντᾷ. Διότι ὅπως, όταν ἀποθάνῃ κάποιος πλοῦσιος, ἔχει μόνον τοὺς ὑπέρβιας καὶ τὰς ὑπηρετίας ἀλλὰ καὶ τοὺς ἴππους οἱ συγγενεῖς μὲ σάκκον τοὺς ἐνδύουσιν, τοὺς δίδουν εἰς τοὺς ἵπποκόμους D καὶ τοὺς διατάσσουν νὰ πηγαίνουν εἰς τὰ μνήμια, φανεράνοντες μὲ τοῦτο τὸ μέγεθος τῆς συμφορᾶς¹⁷ καὶ προκαλοῦντες τὴν συμπόθειαν ἄλλων, ἔτσι καὶ ἐδῶ, ἐπειδὴ ἡ πόλις ἐκείνη ἐπρόκειτο νὰ κοθῆ, τὰ ἄλογα ζῆα μὲ σάκκον τὰ ἐνέδυσαν καὶ σὲ νηστείαν τὰ ὑπέβαλον. Δὲν εἶναι δυνατόν λέγει, τὰ ζῆα νὰ μόνον διὰ τοῦ λόγου τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ, ἃς μόνον διὰ τῆς πείνας, ὅτι ἡ πηγή αὐτὴ εἶναι ἀπὸ τὸν Θεόν. Διότι ἂν καταστροφῆ, λέγει, ἡ πόλις, δὲν θὰ γίνῃ μόνον δι' ἡμᾶς τοὺς κατοικοῦς αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ δι' αὐτά, ἕνας κοινὸς τάφος. Ἄφοῦ λοιπὸν θὰ λάβουν μέρος εἰς τὴν τιμωρίαν, E ἃς λάβουν μέρος καὶ εἰς τὴν νηστείαν. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου καὶ κάτι ἄλλο ἐπέδιδκον, τὸ ὅπως κἀννοῦν καὶ οἱ προφήται. Καὶ ἐκεῖνοι δηλαδὴ, διὰ ἴσους νὰ ἔρχεται ἀπὸ τὸν οὐρανὸν ἀνυπόφορος τιμωρία καὶ οἱ τιμωρούμενοι νὰ μὴ ἔχουν παρησίαν πρὸς τὸν Θεόν, νὰ εἶναι γεμάτοι ἀπὸ ἐντροπὴν, νὰ μὴ εἶναι καθόλου ὄξεια ἀγωγῆς καὶ ἀκολογίας, ἐπειδὴ δὲν ἔχουν τί ἄλλο νὰ κύνουν, ὅστε γνωρίζουν ἀπὸ ποῦ νὰ εὐρυνῶν δικαιολογίαν δι' αὐτούς, καταφεύγουν εἰς τὰ ζῆα καὶ διακραυγούσιντες τὸν θάνατον ἐκείνων καὶ προβάλλοντες τὴν ἀτιολύτητον καταστροφὴν αὐτῶν, παροικοῦν δι' αὐτῶν τὸν Θεόν διὰ τοὺς τιμωρούμενους.⁴¹ A Ὅταν λοιπὸν κάποτε ἔπασεν εἰς τοὺς Ἰουδαίους πείνα καὶ μεγάλη ἔρησας κατέειχε τὴν χώραν τοὺς καὶ ὅλοι καταστρέφοντα, ἄλλος μὲν ἀπὸ τοὺς προφῆτας ἔλεγε: «ἐσκήρτισαν ἀπὸ τὴν ἀπελπισίαν τὰ θηλυὰ δαμάλια εἰς τὴν φάτιγν των, ἔκλαυσαν τὰ κοπάδια τῶν βοδῶν, διότι δὲν ὑπῆρχε τροφή.» Ὅλα τὰ κτήνη τῆς πεδιάδος ἔστρεψαν τὰ βλέμματα των πρὸς σέ, διότι ἐστέρησαν αἱ πηγαὶ τῶν ὑδάτων» (Ἰωάν. 1, 7). Ἄλλος δὲ πάλιν θρηγῶν διὰ τὰ κακὰ τῆς ἀνομιρίας τὰ ἐξῆς περιέπου ἔλεγε: «Ἐλαφοὶ ἐγέννησαν εἰς τὸν ἄγρον καὶ

17. Σημεία τῶν πλοῦσιων τῆς τότε πόλεως.

ἐγκατέλειπον τὰ νεογέννητα, διότι δὲν ὑπῆρχε κάρπον. Οἱ ἄγριοι βουε ἐσταμάτησαν μέσα στὰ φαράγγια, ἀνέπνεον ἕως νὰ εἶναι δρόκοντες, ἔσθισαν τὰ μάτια των, διότι δὲν ὑπῆρχε κάρπον (Ἰερ. 14, 7). Διὰ τοῦτο καὶ σήμερον ἱσοῦσατε νὰ λέγῃ ὁ Ἰωάν. B Ἄς ἐξέλθῃ ὁ γαμβρὸς ἀπὸ τὸν κοίτινα αὐτοῦ καὶ ἡ νόμφη ἀπὸ τὸν νυμφικὸν τῆς θάλαμον, συγκεντρώσατε τὰ νήματα ποὺ θηλόζουσι». (Ἰωάν. B' 16). Διὰ ποῖον λόγον, λέγε μου, προκαλεῖ τὴν ἄωρον ἡλικίαν νὰ παρακαλέσῃ τὸν Θεόν; Δὲν εἶναι ἀλοφρόνερον ὅτι τὴν προκαλεῖ διὰ τὸν ἴδιον λόγον; Ἐπειδὴ δηλαδὴ ὅλοι οἱ εὐρισκόμενοι εἰς τὴν ἀνδρικὴν ἡλικίαν ἠρέθισαν καὶ παρώργισαν τὸν Θεόν, ἢ θρησκευτὴ ἡλικία, ποὺ δὲν ἐγνωρίσεν ἁμαρτίαν, ἃς παρακαλῆ τὸν ὀργιζόμενον. Ἀλλὰ ἃς ἔλθωμεν τώρα εἰς ἐκεῖνο ποὺ ἔλεγον, ποῦ τάχα ἦταν ἐκεῖνο ποὺ ἀπεμάρτυρε τὴν ἀνομιλίαν ἐκείνην ὀργὴν; Ἀρὰ γέ ἡ νηστεία μόνον καὶ ὁ σάκκος ποὺ ἐφόρεσαν; Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἰσχυρισθῇ κανεὶς τέτοιον πρᾶγμα, ἀλλὰ ἡ μεταβολὴ ἀλοκλήρου τοῦ βίου. Ἀπὸ ποῦ ἐξάγεται αὐτό; Ἀπὸ τὰ ἔγια τὰ λόγια τοῦ Ἰησοῦ. Διότι ἐκεῖνος ποὺ ἀμίλησε περὶ τῆς ὀργῆς τοῦ Θεοῦ C καὶ τῆς νηστείας ἐκείνων, ὁ ἴδιος ὁμιλῶν περὶ τῆς συμφιλίσεως αὐτῶν καὶ ἀναφέρων τὴν αἰτίαν αὐτῆς, ἃς ἔφη ἐκφράζεται. «Καὶ εἶδε τὰ ἔργα αὐτῶν ὁ Θεός» (Ἰωάν. 3, 10). Ποῖα διηλοδῆ ἔργα; Τὸ ὅτι ἐνήστευσαν καὶ ἐφόρεσαν σάκκον; Τίποτε ἄν' αὐτά. Διὰ τοῦτο, ἀφοῦ παρέλειψεν εἶναι αὐτά, προσέθεσε. «Ὅστι ἐγύρισεν καθένας ὅπως ἀπὸ τοὺς κακοῦς δρόμους ποὺ ἀκολουθοῦσε καὶ μετενόησε λόγω τῶν κακῶν ποὺ ἀνήγγειλεν ὁ Θεός ὅτι θὰ κἀρῃ-εἰς αὐτούς» (αὐτόθι). Εἰλέπεις ὅτι ἡ νηστεία δὲν τοὺς ἀπέλλαξεν ἀπὸ τὸν κίνδυνον, ἀλλ' ὅτι ἡ ἀλλαγὴ εἰς τὸν βίον τους, ἔκαμεν ἴσους καὶ εὐμενῆ τὸν Θεόν πρὸς τοὺς βαρβάρους;

Ταῦτα εἶπον διὰ νὰ περιφρονῶμεν τὴν νηστείαν, ἀλλὰ διὰ νὰ τιμῶμεν αὐτὴν. Διότι τὴν τῆς νηστείας δὲν εἶναι ἡ ἀποκλῆ ἀπὸ τὰ φαγητὰ, ἀλλὰ ἡ ἀπαμάρτυσις ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματα. D Διὰ τοῦτο, ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος περιορίζει τὴν νηστείαν μόνον εἰς τὴν ἀπομάρτυσιν ἐκ τῶν φαγητῶν, αὐτὸς εἶναι ὁ μεγαλύτερος ὑβριστὴς αὐτῆς. Νηστεύει; Δεῖξον μου τοῦτο δι' αὐτῶν τῶν ἔργων, Ποῖον ἔργον, λέγει; Ἐάν ἴσῃς πτωχῶν βοήθησέ τον. Ἐάν ἴσῃς ἐκέρσον σου, νὰ συμφιλίωσῃς μὲ αὐτόν. Ἐάν ἴσῃς φίλον σου νὰ εὐδοκίμῃ, μὴ τὸν φθονήσῃς. Ἐάν ἴσῃς γυναῖκα ὁμορφὴν εἰς τὸν δρόμον, προσέπεσε καὶ μὴ τὴν προσέειρε. Ἄς μὴ νηστεύῃ δηλαδὴ μόνον τὸ σῶμα, ἀλλὰ καὶ τὰ μάτια, καὶ ἡ ἀκοή καὶ τὰ πόδια καὶ τὰ χέρια καὶ ὅλα τὰ μέλη τοῦ σώματός μας. Ἄς νηστεύουν τὰ χέρια μὲ τὸ νὰ μόνον καθαροὶ ἀπὸ τὴν πλεονεξίαν καὶ τὴν

ἀραγῆν. Ἄς νηστεύουν τὰ πόδια. Ἐ ἀπομακρυνόμενα ἀπὸ τοὺς δρόμους, ποὺ ὁδηγοῦν εἰς τὰ ἐκρήματα θεάματα. Ἄς νηστεύουν τὰ μάτια, καθοδηγούμενα νὰ μὴ προσπλάνωνται εἰς διαοργα πρόσωπα, οὔτε νὰ περιεργάζονται ἕνα κάλλη. Τροφή τῶν ὀφθαλμῶν εἶναι τὸ νὰ παρατηροῦν. Ἀλλὰ ἂν αὐτὰ, ποὺ βλέπουν, εἶναι ἐφάρματα καὶ ἀπογορεύονται ἰσθὸ τοῦ ἡθικοῦ νόμου, τότε ἡ παρατήρησις αὕτη ἐξοφτερόνεται τὴν ὑφέλειαν τῆς νηστείας καὶ ἀνατρέπει ὅλην τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς· ἐνῶ ἂν εἶναι σύμφωνα μετὰ τὸν νόμον καὶ ἀσύνδυνος, φέρει στολισμὸν εἰς τὴν νηστείαν. Διότι θὰ ἦτο πόρα πολλὸ ἀποπον, σκετικῶς μὲν μετὰ τὰ φαγητὰ νὰ ἀποφεύγωμεν καὶ τὴν ἐπιτρεπομένην τροφήν κατὰ τὸν καιρὸν τῆς νηστείας, σκετικῶς δὲ μετὰ τὴν τροφήν τῶν ὀφθαλμῶν νὰ μὴ ἀποφεύγωμεν καὶ τὴν τροφήν, ποὺ ἀπαγορεύεται. 42 Ἀ δὲν τρώγεις κρέας; Δὲν πρέπει νὰ φάγῃς καὶ ἀκολοῦσάν διὰ τῶν ὀφθαλμῶν. Ἄς νηστεύῃ καὶ ἡ ἀκοή σου. Νηστεία δὲ τῆς ἀκοῆς εἶναι νὰ μὴ δέχεται κακολογίας καὶ διαβολάς, διότι λέγει ἡ Γραφή κήρυγμα ψευδῆ νὰ μὴ παραδεχθῆς (Ἐξ. 23, 1).

Ἄς νηστεύῃ καὶ τὸ στόμα ἀπὸ λόγου ἀσχηροῦ καὶ ὀβρισηκοῦ. Διότι ποῖα ἡ ὑφέλεια, βταν ἀποφεύγωμεν μὲν νὰ φάγωμεν ψάρια καὶ κοτόπουλα, σαγκάνομεν ὄμικ καὶ κατατρύγομεν τοὺς ἀδελφοὺς μας; Ὁ ὀβρισητικὸς ἔρωγεν ἀδελφικὰ κρέατα, ἐβόρεσε τὴν σάρκα τοῦ πληροῦν του.¹⁸ Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος μᾶς ἐφώτισεν εἰπὼν τὰ ἑξῆς: «Ἐὰν διαγαίνετε καὶ κατατρώγετε ὁ ἕνας τὸν ἄλλον, προσέχετε μήπως ἀφανισθῆτε μετὰς οὗς» (Γαλ. 5, 15).

Δὲν ἔκωσες τὰ δόντια σου εἰς τὴν σάρκα, Ἐ ἀλλὰ ἔκωσες εἰς τὴν ψυχὴν τὴν κακολογίαν, τὴν ἐπιλήτισον μετὰ τὴν κακὴν φήμην, ποὺ διέδωκες, ἀνεπαλόγητον ζημίαν ἐπροξένησες εἰς τὸν ἑαυτὸν σου, εἰς ἐκεῖνον καὶ εἰς πολλοὺς ἄλλους. Διότι καὶ ἐκεῖνον, ποὺ ἄκουσε τὴν κακολογίαν, τὸν ἔκαμες χειρότερον, μετὰ τὰς διαβολάς σου κατὰ τοῦ πληροῦν. Ἰδοὺ πῶς: Ἄν εἶναι ἀρρωτικὸς δὲν διορθώνεται, ἀλλὰ γίνεται ὀφελής, ἐπειδὴ εὖρε καὶ ἔλλους νὰ κάνουν τὴν ἴδιαν ἀρρωτίαν· ἂν εἶναι δίκαιος φθάνει εἰς τὴν ὑπερφάνειαν καὶ γίνεται ἀλαζόν, διότι ἀπὸ τὰς ἀρρωτίαις τῶν ἄλλων ἐκατατάσσεται καὶ φαντάζεται μεγάλα πράγματα διὰ τὸν ἑαυτὸν του. Καὶ δὲν εἶναι μόνον αὐτὸ τὸ κακόν, ἀλλὰ καὶ ἄλλα, βλάψας ὅλην τὴν Ἐκκλησίαν. Διότι ὅσα θὰ σὲ ἀκούσουν δὲν θὰ διαβάλλουν αὐτὸν, ποὺ ἠμάρτησεν, ἀλλὰ ὀλοκλήρον τὸ γένος τῶν Χριστιανῶν.

18. «Τὶ γὰρ ὄφελος, βταν μὲν ὀρθῶν καὶ ἰσθῶν ἀπεχθόμενα, τοὺς δὲ ἀδελφοὺς βάνομεν καὶ κατατρώγομεν; Ὁ κατηγορῶν ἀδελφικὰ πρὸς ἑσπτα, τὴν σάρκα τοῦ πληροῦν βλάπτει».

Διὰ τοῦτο οἱ εἰδιωλότρωι δὲν λέγουν C ὅτι ὁ δεῖνα πόρνος εἶναι καὶ ἀκόσμος, ἀλλ' ἐξ αἰτίας τοῦ ἀμαρτάραντος ἐπαρτίπουν τὴν κατηγορίαν εἰς ἄλλους τοὺς χριστιανούς. Ἐκτός τούτου ἔγινες αἰτία νὰ βλασφημηται τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ. Διότι καθὼς βταν εὐδοκίμομεν εἰς τὴν ἀρετὴν, δοξάζεται τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, ἔτσι καὶ βταν ἀμαρτάραντες βλασφημεῖται καὶ ὑβρίζεται. Τέταρτον, ἐκεῖνον ποὺ ἐκακολογήσας καὶ ὕβρισας τὸν ἐντρόπιασας, καὶ μετὰ τὴν πρῶτην σου αὐτὴν τὸν ἔκαμες πῶ ἀδιάντροπον καὶ ἐκθρόν σου. Πέμπτον, τὸν ἑαυτὸν σου τὸν ἔκαμες ὄμικον τιμωρίας, διότι ἐφεύρες πράγματα, ποὺ δὲν σοὶ ταιριάζουν καθόλου. Ἄς μὴ ἰσχυρισθῆ δὲ κανεὶς ὅτι τότε κακολογῶ, D βταν λέγω ψέμματα εἰς ἄραος ἐνός, ἐνῶ ἂν λέγω τὴν ἀλήθειαν, αὐτὸ δὲν εἶναι κακολογία. Δὲν εἶναι ἔτσι. Καὶ τὴν ἀλήθειαν νὰ λέγῃς, βταν κακολογῆς καὶ αὐτὸ ἔγκλημα εἶναι. Καὶ ὁ φαρισαῖος τὴν παραβολῆς, βταν ἐκακολογήσας τὸν τελώνην, τὴν ἀλήθειαν ἔλεγε, καὶ ὄμικ αὐτὸ δὲν ἦτο πρὸς βλασιολογίαν του. Λέγε μου, ἦτο τελώνης καὶ ἀρρωτικὸς ὁ τελώνης; Εἰς τὸν καθένα βεβαίως ἦτο φανερόν, ὅτι ἦτο. Ἐν τούτοις, ἐπειδὴ τὸν ἐκακολογήσας ὁ φαρισαῖος, ἀνεχώρησεν οὗτος ἀπὸ τὸν νοστὸν ἀφοῦ ἔκωσεν ὅ,π καλὸν εἶχε καὶ δὲν ἐκέρχισσε τίποτα ἀπὸ τὰ καλὰ του ἔργα.

Θέλες νὰ διορθώσῃς τὸν ἀδελφόν σου; Δάκρυσον διὰ τὸ κατάντημά του, προσευχήσου πρὸς τὸν Θεὸν δι' αὐτόν, πάρε τον ἰδιαιτέρως καὶ πρότρεψέ τον, συμβούλευσέν τον, παρακάλεσέ τον. Αὐτὸ ἔκανε καὶ ὁ Παῦλος, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν ἑξῆς λόγων του: «Μήπως, βταν ἔλας πρὸς οὗς με ταπεινώσῃ πάλιν ὁ Θεὸς καὶ πενήθωσῃ πολλοὺς ἀπὸ ἐκεῖνους ποὺ ἔχουν τυκὸν ἀμαρτίαι καὶ δὲν μετενόησαν Ἐ διὰ τὴν ἄκαθορίαν καὶ πορνείαν καὶ ἀσελείαν, τὴν ὁποίαν ἔπραξαν (Β' Κορ. 12, 21). Δεῖξε ὀγάτην πρὸς αὐτόν, ποὺ ἔχει ἀμαρτίαι. Πέσε τον, ὅτι τοῦ ὑπενώθιμεις τὰ ἀμαρτήματά του ἀπὸ ἐνδιαφέρον καὶ φροντίδα διὰ νὰ διορθωθῆ, καὶ ὅχι με σκοπὸν νὰ τὸν διασημεύσῃς.

Πέσε στὰ πόδια του καὶ φιλήσέ τα· μὴ ἐντραπῆς νὰ τὸ κάμῃς, ἐν ἐπιθυμῆς πραγματικὰ καὶ νὰ τὸν διορθώσῃς. Αὐτὸ κάνουν πολλὰς φορὰς καὶ οἱ ἰατροί. Ὅταν δηλαδὴ βλέπουν τοὺς ἀσθενεὶς των νὰ αἰσθάνωνται ἀποτροπήν πρὸς τὰ φάρμακα, με φιλήματα καὶ παρακάλια τοὺς καταφέρνουν νὰ πάρουν τὸ σωτήριον δι' αὐτοὺς φάρμακον. Αὐτὸ νὰ κάμῃς καὶ σὺ. Εἰς τὸν ἱερέα φανέρωκε τὴν πληγὴν τοῦ ἀδελφοῦ σου. Τοῦτο δευκνέει ἀνθρώπων. 43 Ἀ ποὺ ἔχει ἐνδιαφέρον, φροντίδα καὶ προνοεὶ διὰ τὸν ἄλλον. Ὅχι δὲ μόνον εἰς ἐκεῖνον ποὺ κακολογοῦν, ἀλλὰ καὶ εἰς ὄσους ἀκούουν αὐτοὺς, τοὺς συ-

καὶ πῶς νὰ κλείουν τὰ αὐτὰ τῶν καὶ νὰ μισοῦνται τὸν προφήτην, ποὺ λέγει: «ἐκεῖνον ποὺ κρυφὰ κατηγοροῦσε τὸν πλησίον του, τοῦτον ἀπεμάκρυνα ἀπὸ κοντὰ μου» (Ψαλμ. 100, 5). Λέγε πρὸς τὸν πλησίον τὰ ἑξῆς: "Ἐχεις νὰ εἰπῆς ἐπιτίμους καὶ ἐγκαίρια διὰ κάποιον; Ἄνοιγμα τὰ αὐτὰ μου διὰ νὰ δεχθῶ τὰ μύρα τῶν λόγων σου. Ἐάν ὅμως θέλῃς νὰ κατηγορήσῃς, τὰ κλείω, διότι δὲν ἀνέχομαι νὰ δέχομαι κόπρον καὶ βόρβορον. Τὶ κέρδος θὰ ἔχω, ἐάν ἀκούσω, ὅτι ὁ θεῖος εἶναι κακὸς ἄνθρωπος; Ἀναθέτως ἀπὸ τὴν πληροφορίαν αὐτὴν θὰ ἀποκομίσω πάρα πολλὴν θλάθην καὶ ἐσχάτην ζημίαν.

Λέγε πρὸς αὐτόν. "Ἄς κωττάξωμεν τὸν ἑαυτὸν μας καὶ ποῖαν ἀπολογίαν θὰ δώσωμεν εἰς τὸν Θεὸν διὰ τὰ ἱδικὰ μας ἁμαρτήματα **B** καὶ τὴν περιέργειαν αὐτὴν καὶ λεπτομερῆ ἐξέτασιν, ποὺ κἀνομεν διὰ τοὺς ἄλλους, νὰ στρέψωμεν εἰς τὸν θῖον τὸν ἱδικὸν μας. Ποῖαν θὰ ἔκαμην ἀπολογίαν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ὅταν τὰ ἱδικὰ μας ἁμαρτήματα οὔτε κἀν τὰ συλλογισθέντα, τὰ δὲ ξένα τῶσον λεπτομερῶς τὰ ἐξετάζωμεν. Καθὼς δὲ τὸ νὰ σκώψῃ κανεὶς διὰ νὰ κατασκοπεύσῃ τὸ ἐσωτερικὸν ἐνὸς σπυριοῦ, ὅταν περὶ ἕξαι αὐτοῦ, εἶναι ἀσχημον πρῶγμα, ποὺ προξενεῖ πολλὴν ἐντροπήν, εἰς ὅποιον τὸ κάνει, εἶται καὶ τὸ νὰ ἐξετάξῃ τις μετὰ πολλὴν λεπτομέρειαν τὴν ζωὴν τοῦ ἄλλου, φανεράναι ἔλλειψιν πολιτισμοῦ καὶ ἐσχάτην μικροπρέπειαν.

Τὸ δὲ ἕξιον περισσότερον γέλωτος εἶναι, ὅτι, ἐνῶ παρουσιάζουν οὔτοι τοιοῦτον θῖον καὶ παραμελοῦν τὸν ἑαυτὸν τους, ὅταν εἰπουν κανένα μυστικὸν εἰς θάρρος τῶν ἄλλων, παρακαλοῦν καὶ ὀρκίζουσι αὐτὸν ποὺ τὸ ἀκούει, νὰ μὴ τὸ εἰπῆ εἰς κανένα ἄλλον, φανερόνως μετὰ τοῦτο ὅτι ἔκαμην πρῶξιν ἄξιαν κατηγορίας. **C** Διότι ἐάν παρακαλῆς ἑκείνον νὰ μὴ τὸ εἰπῆ εἰς κανένα ἄλλον, πολλὸν περισσότερον ἔπρεπε σὺ πρῶτα νὰ μὴ τοῦ εἰπῆς τίποτε. Κατεῖξες μετὰ ἀσφάλειαν τὸν λόγον καὶ τώρα ποὺ τὸν ἐπρόδωσες, φροντίζεις διὰ τὴν σσημίαν αὐτοῦ; Ἐάν θέλῃς νὰ μὴ διαδοθῆ εἰς ἄλλον τὸ μυστικὸν, νὰ μὴ τὸ εἰπῆς οὔτε σὺ ὁ ἴδιος. Ἄφου δὲ εἰς ἄλλον τὸ εἰπῆς, εἶναι περιττὰ καὶ ἀνόητοι αἱ συστάσεις ἐκαυμοθείας καὶ αἱ ὄρκιοι.

Ἄλλῃ εἶναι εὐχάριστον τὸ νὰ κακολογῆ κανεὶς; Εὐχάριστον, πράγματι, εἶναι τὸ νὰ μὴ κακολογῆ. Διότι αὐτὸς ποὺ ἐκακολόγησεν εὐρίσκειται μετὰ εἰς ἄγωνίαν, φοβεῖται, ὑποπέυεται, μετανοεῖ καὶ δαγκάνει τὴν γλῶσσάν του, ἐπειδὴ φοβεῖται μήπως κάποτε, ὅτι εἶπε, διαδοθῆ καὶ δημιουργήσῃ μεγάλον κίνδυνον. **D** Περιττὴν καὶ ἀνωφελῆ ἔχθραν εἰς αὐτοῦς, αἱ ὁποῖαι τὰ εἶπον. Αὐτὸς ὅμως, ποὺ κρατεῖ μέσα του,

ὅ,τι κακὸν γνωρίζει διὰ τοὺς ἄλλους, εἶναι ἀσφαλῆς καὶ πολὺ εὐχάριστα περὶ τὴν ζωὴν του. "Ἦκουσες λόγον, λέγει, ὡς ἀποθάνῃ μέσα σου, μὴ φοβῶσαι δὲν θὰ σὲ σκώσῃ» (Σοφ. Σειρ. 19, 10). Τὶ δὲ σημαίνει ὡς ἀποθάνῃ μέσα σου; Σημαίνει σθῆσε αὐτόν, κατάκωσέ τον, μὴ τοῦ ἐπατρέψῃς νὰ ἐξέλθῃ, οὔτε κἀν νὰ κινήθῃ. Δὲν εἶναι δὲ ἀρετὴν μόνον αὐτὸ, ἀλλὰ φρόντιζε πολὺ νὰ μὴ ἀνέχεσαι νὰ ἀκούσῃς οὔτε αὐτοὺς ποὺ κακολογοῦν ἄλλους. Ἄν δὲ τίσις νὰ ἀκούσῃς κάποτε αὐτοῦς, κατάκωσε τοὺς λόγους τῶν, φάνευσε τοὺς, ἔλασέ τους, διὰ νὰ εἶσαι ὅπως αὐτοὶ ποὺ δὲν τὸς ἔκουσαν καὶ νὰ περῆς μετὰ εἰρήνην καὶ ἀσφάλειαν **E** ἀπὸ κάθε κίνδυνον τὴν παρούσαν ζωὴν. Ἄν καταλάβουν ὅσοι κακολογοῦν, ὅτι τοὺς ἀποστρέφόμεθα περισσότερο ἀπὸ ἑκείνους, ποὺ αὐτοὶ σκαφαντοῦν, θὰ κόψουν τὴν κακὴν αὐτὴν συνήθειαν, θὰ διορθώσουν τὸ ἁμαρτηρῆμα τους καὶ κατοῦν θὰ ἐπαινεσοῦν καὶ ἡμᾶς τοὺς ἰδίους καὶ θὰ μᾶς ἀνοκηρόξουν σιωπῆρας καὶ εὐεργέτας τῶν. Διότι καθὼς τὸ νὰ λέγῃ κανεὶς καλὸν λόγον διὰ κάποιον καὶ νὰ τὸν ἐγκωμιάξῃ γίνεται ἀρχὴ τῆς φιλίας μεταξὺ αὐτῶν, εἶται καὶ τὸ νὰ κακολογῆ καὶ συκοφαντῆ. **44** **A** γίνεται ἀρχὴ καὶ θάρρος καὶ ἀντιπαθείας καὶ ἀναρῆθῃτων διαπληκτιῶν. Ἀπὸ καρμίας ἄλλην αἰτίαν δὲν προέρχεται ἡ ἀμέλεια διὰ τὸν ἑαυτὸν μας, παρὰ ἀπὸ τὸ νὰ φροντίζωμεν καὶ πολυεξετάζωμεν τὸν θῖον τῶν ξένων, διότι δὲν εἶναι δυνατὸν ὁ ἄνθρωπος ποὺ κακολογεῖ τοὺς ἄλλους καὶ ἐξετάζει μετὰ λεπτομέρειαν τὸν θῖον τῶν, νὰ ἐνδοσφραξῆ διὰ νὰ δελτιώσῃ τὸν ἱδικὸν του θῖον. Ἐπειδὴ ὅλο του τὸ ἐνδιαφέρον ἐξαντλεῖται μετὰ τὰς ξένας ὑποθέσεις, κατ' ἀνάγκην τὰ ἱδικὰ του ζητήματα εἶναι ἐν ἀταξίᾳ καὶ παρημελημένα. Καὶ ὅμως θὰ ἦτο πολὺ εὐχάριστον ὅλον τὸν διαθεσμον καιρὸν του νὰ διαθέτῃ κανεὶς εἰς τὸ νὰ διορθώσῃ τὰ ἱδικὰ του ἁμαρτήματα καὶ νὰ κρίνῃ τὸν ἑαυτὸν του, διὰ νὰ ἀφελθῆ πνευματικῶς. Ὅταν διαρκῶς φροντίζῃς διὰ τὰ ξένα, πότε θὰ φροντίσῃς καὶ διὰ τὰ ἱδικὰ σου ἑλαττώματα; **B**

"Ἄς ἀποφύγωμεν λοιπὸν, ἀγαπητοί, ὡς ἀποφύγωμεν τὰς κακολογίας, ἀφου ἐμάθωμεν ὅτι δολοκλήρον τὸ δάραθρον αὐτῶν εἶναι διαβολικὸν καὶ ἐνέθρα τῆς ἐπιβουλῆς τοῦ διαβόλου. Διότι, διὰ νὰ παραμελήσωμεν τὸν ἑαυτὸν μας, καὶ βαρύτεραν καταστήσωμεν τὴν ἐθθόνην μας ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, εἰς τὴν συνήθειαν τῆς κακολογίας μᾶς ἀδήγησεν ὁ διάβολος.

Δὲν εἶναι δὲ μόνον αὐτὸ τὸ κακὸν, ὅτι δηλ. θὰ δώσωμεν λόγον, δι' ὅσα εἶπωμεν τότε, ἀλλ' ὅτι θὰ κάμωμεν καὶ τὰ ἱδικὰ μας ἁμαρτήματα βαρύτερα διὰ τῆς κακολογίας, ἐπειδὴ θὰ στερηθῶμεν πάσης ἀπολογίας. Ὅποιος εἶναι ἀστυγῆς εἰς τὴν κρίσιν τῶν ἁμαρτημάτων τῶν ἄλλων, διὰ τὰ ἱδικὰ του

ἀμαρτήματα ποτέ δὲν θὰ τόκη συγγνώμης, **C** διότι οὐκ ἔχοντες ἀπὸ τὴν φύσιν τῶν ἀμαρτημάτων, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν κρίσιν μας περὶ τῶν ἄλλων θὰ θγάλη τὴν ἀπόφασιν περὶ ἡμῶν ὁ Θεός. Διὰ τοῦτο μᾶς συνεβούλευσε λέγειν τὰ ἑξῆς: «Μὴ κατακρίνετε ἀσυμμάχως τὸν πλησίον σας, διὰ νὰ μὴ κατακριθῆτε ὑπὸ τοῦ Θεοῦ» (Ματθ. 7, 1). Κατὰ τὴν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ κρίσιν μας δὲν θὰ φανῆ τὸ ἁμάρτημα τοιοῦτον, ὅποιον ἔχο ἔδω, ἀλλὰ θὰ ὑποστῇ ἀναγκαίαν μεταβολήν, ἀνάλογον μὲ τὸν τρόπον ποῦ ἔκρινες τὸν συνάνθρωπόν σου. Διότι ὅπως ὁ φιλόδημος καὶ ἡμερος καὶ συγκρατητικὸς ἐλαττώνει, διὰ τοῦ καλοῦ αὐτοῦ τοιοῦτον τρόπον, τὸν περισσότερον ὄγκον τῶν ἀμαρτημάτων του, ἔτσι καὶ ὁ πικρὸς καὶ σκληρὸς καὶ ἀδουσίπτος πρὸς τὸν πλησίον, αὐξάνει κατὰ πολὺ τὰ ἁμαρτήματά του. **D** Ἄς ἐξορίσωμεν λοιπὸν ἀπὸ τὸ στόμα μας κάθε κακολογίαν, ἔχοντες ὑπ' ὄψιν ὅτι καὶ ἂν ἀκόμη, ἀπὸ ὑπερβολικῆν ἀσκήσιν, τρώγαμεν σιτάκην, εἰς τίποτε δὲν θὰ μᾶς ὠφελῆσῃ ἢ σκληραγωγίᾳ αὐτῇ, ἂν δὲν ἀποφύγαμεν τὴν κακολογίαν. Δὲν κάνουν ἀκάθαρτον ψυχικῶς τὸν ἄνθρωπον ὅσα εἰσέρχονται εἰς τὸ στόμα, ἀλλὰ ὅσα ἐξέρχονται ἀπὸ αὐτό.

Ἐάν κάποιος ἤθελε ἀνακινήσει θόρυβον, ὅταν οὐ θὰ ἐπενοῦσες ἐκεῖ πλησίον, δὲν ὑβρίζεις καὶ μαλώνεις αὐτὸν διὰ τὴν πρῆξιν του ταύτην; Λέγε μου, σὲ παρακαλῶ; Τὸ ἴδιον νὰ κάμῃς καὶ εἰς τοὺς κακολογούντας. Διότι ἡ δυσωδία, τὴν ὅποιαν ἰσοκαλεῖ εἰς τοὺς διαβάτας ὁ ἀνακαινώμενος θόρυβος, εἶναι πολὺ μικροτέρα ἀπὸ τὴν δυσωδίαν καὶ λύσιν ποῦ προκαλεῖ εἰς τὴν ψυχὴν ἢ ἀνακινήσει ξένων ἀμαρτημάτων καὶ τὸ ξεσκεπάσμα ἀκαθάρτου θίου. Ἄς μένωμεν λοιπὸν μακρὰν ἀπὸ τὴν κακολογίαν, καὶ αἰσχρολογίαν **E** καὶ τὴν ἐλασφημίαν καὶ μήτε τὸν πλησίον, μήτε τὸν Θεὸν νὰ κακολογούμεν.

Διότι, δυστυχῶς, πολλοὶ ἀπὸ τοὺς κακολόγους ἐφθασαν καὶ εἰς αὐτὴν ἀκόμη τὴν τρέλλαν, ὥστε μετὰ ἀπὸ τοὺς συνδούλους των καὶ ἐναντίον τοῦ Δεσπότη νὰ ἀπεικόνουν τὴν γλώσσαν των. Πόσον μεγάλο κακὸν εἶναι τοῦτο, δύνασαι νὰ τὴ μάθῃς ἀπὸ τῆς κακῆς, ποῦ τῶρα μᾶς ἤρραν. Ἰδοὺ λοιπὸν ἄνθρωπος ὑβρίσθη μίαν φορὰ καὶ ὅλοι τρέμουν καὶ φοβοῦμεθα καὶ αὐτό ποῦ τὸν ὕβρισαν καὶ ἡμεῖς, ποῦ ἡ συνεκδησίς μας μαρτυρεῖ, ὅτι δὲν εἶμεθα καθόλου ἔνοχοι.

Ὁ δὲ Θεὸς ὑβρίζεται κάθε ἡμέραν, τί λέγει κάθε ἡμέραν; ⁴⁵ **A** μᾶλλον κάθε ἄραν, ἀπὸ τοὺς πλουσίους, ἀπὸ τοὺς πτωχοὺς, ἀπὸ αὐτοὺς ποῦ ἔχουν ζήσαν, ἀπὸ ἐκείνους ποῦ εὐρίσκοντας εἰς θλίψεις, ἀπὸ τοὺς περριπνοῦντας τοὺς ἄλλους καὶ τοὺς περριπνοῦμένους, καὶ κανεὶς δὲν νοιάζεται. Διὰ τοῦτο ἐπέτρεψε νὰ ὑβρισθῇ ἐκεῖνος, ποῦ εἶναι, ὅπως

ὅλοι μας, δοῦλος ἀπέναντί του, διὰ νὰ μάθῃς τὴν φιλοφροσύνην τοῦ Δεσπότη, ἀπὸ τὸν κίνδυνον, ποῦ προήλθεν ἀπὸ τὴν ὕβριν ταύτην. Καίτοι δὲ ἡ ὕβρις αὕτη πρὸς τὸν βασιλέα ἔγινε μίαν καὶ μόνην φορὰν, ἐν τούτοις, δὲν περιμένομεν συγκώρησιν δι' αὐτήν. Ὁ Θεὸς ἔμας ποῦ τὸν παροργίζομεν κάθε ἡμέραν καὶ δὲν μετανοοῦμεν καθόλου, ἀκόμη μᾶς ὑπομένει μὲ μεγάλην μακροθυμίαν. **B** Βλέπεις πόσον μεγάλη εἶναι ἡ φιλοφροσύνη τοῦ Δεσπότη; Ἄν καὶ οἱ δράσται τῆς παρνομίας ταύτης συνελήφθησαν καὶ ἐφυλακίσθησαν καὶ ἐτιμωρήθησαν, ἐν τούτοις ἀκόμη φοβοῦμεθα, διότι δὲν ἔμαθον ἀκόμη τὰ συμβάντα ὁ ὑβρισθεὶς βασιλεὺς, οὔτε ἀπεφάσισε τί θὰ κάμῃ, καὶ ἔτσι ὅλοι τρέμομεν.

Κανεὶς ἔμας ἄνθρωπος δὲν μετανοεῖ καὶ δὲν φοβεῖται ἢ τὰς ὕβρεις τὰς ὁποίας ἀπευθύνει πρὸς τὸν φιλόδημον καὶ ἡμερον Θεόν, καὶ τὰς ὁποίας ἀκούει κάθε ἡμέραν νὰ ἀπευθύνονται πρὸς αὐτὸν ὁ Θεός. Καὶ ἔμας ἄρκει νὰ ὁμολογήσῃ μόνον τὸ ἁμάρτημά του καὶ νὰ ἀπαλλαγῆ τῆς ποινῆς τοῦ ἐγκλήματος, πρῶτα ποῦ δὲν συμβαίνει διὰ τὰ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ἐγκλήματα. Ἐκεῖ μάλιστα συμβαίνει τὸ ἀντίθετον. Ὅταν ὁμολογήσῃ οὕτως τὸ παράπτωμά του, **C** τότε τιμωροῦνται περισσότερον ὅπως συνέβη καὶ εἰς τὴν παροῦσαν περίστασιν.

Διότι ἐθανατώθησαν ἄλλοι μὲν ἐκ μακαρίας, ἄλλοι δὲ ἐκ πυρός, ἄλλοι ἐκβέντες εἰς τὰ θηρία, καὶ οὐκ ἔχοντες ἄνδρες, ἀλλὰ καὶ παιδιὰ. Καὶ οὔτε ἡ ἄωρος ἡλικία, οὔτε ἡ ἀριμύ τοῦ λαοῦ, οὔτε τὸ ὅτι οἱ δράσται ἔκαμαν αὐτὰ, διότι κατελήφθησαν ἐξ ἀλοκλήρου ἀπὸ τὸν διάβολον, οὔτε ἡ θεωρουμένη ἀνυπόφορος ποινή, οὔτε ἡ πικραῖα, οὔτε ὅτι τὸ παράπτωμα ἦτο κοινόν, οὔτε ἡ ὑπόθεσις, ὅτι οὐδέποτε πλὴν θὰ κάμουν τοιαῦτα ἔργα, οὔτε ἄλλη καμμία δικαιολογία τοὺς ἀπήλλαξεν ἀπὸ τὴν τιμωρίαν. Χωρὶς δὲ τὴν ποικίλην συγκώρησιν ἀβηγοῦντο εἰς τὴν καταστροφὴν ἐν τῇ μέσῃ ἐνόπλιον στρατιῶν, οἱ ὅποιοι παρατηροῦσαν μῆρας κανεὶς τοὺς ἀρπάζει τοὺς καταβάτους. **D** Παρακολουθοῦσαν αὐτοὺς μητέρες, ποῦ ἔβλεπον ἀπὸ μακρῶς τὴν ορασίαν τῶν παιδιῶν των, δὲν ἐτολμοῦσαν ἔμας νὰ θρηνησοῦν διὰ τὴν συμφορὰν, διότι ὁ φόβος ἦτο ἀνίτερος τῆς θλίψεως καὶ τῆς μητρικῆς στοργῆς. Καθὼς δὲ οἱ ἄνθρωποι, ποῦ ἀπὸ τὴν ξηρὰν βλέπουν τοὺς ναυαγοὺς, λυποῦνται μὲν ἀλλὰ δὲν ἠμποροῦν νὰ πλησιάσουν καὶ νὰ σώσουν αὐτοὺς ποῦ πνίγονται, αὐτὸ συνέβη καὶ εἰς τὴν περίστασιν αὐτήν. Ὁ φόβος τῶν στρατιωτῶν, ὡς ἄλλα κύματα, δὲν ἔβρινε τὰς μητέρας ὅτι μόνον νὰ πληρώσουν καὶ σώσουν τοὺς καταβάτους, ἀλλὰ οὔτε κεν νὰ δακρῶσουν. Ἄρῃ γε, ἀπὸ τὸ γεγονός τοῦτο συμπεραίνετε πόσον ἀφα-

τας, πόσον άπειρος, πόσον άκατανόητος είναι τοσ Θεού ή φιλανθρωπία; Ε' Εδώ και την Ιδίαν οσίαν με ήμεις έχει ο υθροθεός και μίαν φοράν εις όλα τα κρόνια έπασθε τούτο και δέν συνέθη έμπρός εις τα μάτια του, οπτε το είδεν, οπτε το ήκουσεν ο Ίδιος και παρ' όλα ταύτα κανείς δέν συνεκαυρήθη από τούς ένόκους. Δαδ τόν Θεόν ήμιας δέν ήκούει τίποτε έξ αούτων των έλαφρυντικών. Διότι τόση διαφορά ύπάρχει μεταξύ ανθρώπων και Θεού, ώστε δέν ήμπορει ο λόγος να την έκαρρώση; επί πλέον δέ καθημερινώς υθροίζεται, ένψι είναι παρών και άκούει και θέλει και ήμιας οπτε κεραυνών έρριψε, οπτε την θάλασσαν διάταξε να ήρμήση κατά της Ήρας και να καταποντήση πάντας, οπτε την γήν να άνοίξη και να καταπή άλλους αυτούς που υθροίζουν, άλλα άνέκεται και μακροθυμεί 46 Α και ύπόσεται να συγκαυρήση τούτους, μόνον αν μετανοήσωσι και ύποσχεθώσι να μη έπαναλάβωσι πλέον αυτά που έκαμινον. Γιαριάξει πράγματι να άναφανήσωμεν: «Τίως θα δυνήθξαι ποτέ να κάμη λόγον και να έκρυφήση έπασίας τα έργα τα θαυμαστά της δυνάμεως του Κυρίου και να κάμη άκουστούς πάντας τούς άρμήζοντας ήνους εις αυτόν.» (Ψαλμ. 106, 2). Πόσοι δια μόνον έρριψον κάτω, άλλα και καταπίησαν τας εικόνας του Θεού; Διότι όταν πνήγης σούτων που σου όφειλει, όταν τόν ξεγυμνώνης και τόν σέρης εις τα δικαστήρια, την εικόνα του Θεού καταπατείς. "Άκουσον λοιπόν τόν Παύλον να λέγη ότι ο άνθρωπος δέν όφειλει να κατακαλύπτει την κεφαλήν του, διότι είναι εικών και δόξα του Θεού (Α' Κορ. 11, 7) και τόν Ίδιον τόν Θεόν πάλιν να λέγη «εις κάμωμεν άνθρωπον κατ' εικόνα ήμετέραν και καθ' όμοιωσιν» (Γεν. 1, 26). Β "Αν δέ ειπής ότι δέν έχει την αούτην οσίαν ο άνθρωπος με τόν Θεόν, και τί σημασίαν έχει αυτό; Οπτε ο καλκός των ανδριάντων ειχε την ίδίαν οσίαν με τόν βασιλέα, και όμως έτιμωρήθησαν αυτοί, που έτόλμησαν να τούς υθροίσουν. Και επί των ανθρώπων το Ίδιον συμβαίνει αν και δέν έχουν την αούτην οσίαν οι άνθρωποι με τόν Θεόν, όπως και πράγματι δέν την έχουν, όμως άνομάσθησαν εικών του Θεού και διά την όνομασίαν αούτην πρέπει να άπολαμβάνουν τιμήν. Σα ήμιας δια άλλα κρυπά νομίσματα καταπατείς, πνήγεις, σέρεις έξω και εκεί, και μέχρι σήμερα καθόλου δέν έτιμωρήθη.

Είθε λοιπόν να γίνη κάποια καλή και αίσια μεταβολή. C Το έξής ήμιας προλέγω και διακηρύττωμαι, ότι και αν παρέλθη το σύννεφον αούτο της δοκμασίας, και ήμεις συνεχίζωμεν να μένωμεν εις την ίδίαν διά την τήρησιν των έντολών του Θεού άμέλειαν, πάλιν πολύ χειρότερα θα πάθωμεν απ' όσα τώρα περιμένομεν. Και τώρα άκόμη δέν φοβούμαι τόσον την

όργην του βασιλέως όσον την Ιδίαήν σας άμέλειαν.

Δαδτι δια να σηκωρηθή το παράπτωμά μας, δέν άρκεί θεσάκος το να κάμωμεν λιτανείας επί δύο ή τρεις ήμέρας, άλλα πρέπει να άλλόξη έξ άσκλήρον ή ζωή μας, να άποκαρπισθώμεν από την άμαρτίαν, και να μένωμεν διαρκώς προσκαλλημένοι εις την άρετήν. "Οτι δέ παρατρέφεται εις τούς άρρώστους, D οι όποιοι αν δέν έχουν διαρκή κανονικήν διαίτην, δέν άφελούνται καθόλου από την ίδίαν τρώην ή τροσάρων ήμερών, αούτο συμβαίνει και με τούς άμαρτάνοντας αν δηλαδή δέν ζώσι διαρκώς ένάρετον όίον, δέν τούς άφελει πλέον καθόλου ή μετάνοια και διόρθωσις των δύο και τριών ήμερών. Διότι, καθώς, λέγει ή Γραφή (Β' Περ. 2, 22), εκείνος, που κάνει μετάνοια και κατόπιν λερώνεται με όόρορον, καθόλου δέν άφελείται από το λουτρόν, έτσι και εκείνος που μετενόησεν επί τρεις ήμέρας και κατόπιν έπανέλαθε τα ίδια, τίποτε περισσότερο δέν έκαμη.

"Ας μη κάμωμεν λοιπόν και τώρα εκείνο που πράττωμεν πάντοτε. Διότι, όταν πολλές φορές μάς ήβραν σεισμοί και πείνα και Ήρασις, όπου διακρούήθημεν και έγίνωμεν καλύτεροι επί τρεις και τέσσαρας ήμέρας, πάλιν έγυρισωμεν εις τας προηγουμένας ένομαρτίους συνηθείας μας. Ε Δακ τούτο μάς ήλθεν αούτη ή θλίψις. Αλλά αούτο, που δέν έγινε πρωτίτερα, ως γήνη τούλόχαστον τώρα. "Αν μενιωμεν συνεχώς με την ίδίαν εύλόθειαν και ως διατηρήσωμεν την ίδίαν ευσέθειαν, δια να μη λάθωμεν ανάγκην άλλης τιμωρίας προς διόρθωσιν. Μήπως δέν ήμπορούσε να ήμποδίση δια εγιναν ο Θεός; Βεθούως ήμπορούσεν, άλλα επέτρεψε να γίνωιν δια να κάμη φρονιματέρους αούτους που τόν περιπρονοήν, δια τού φόδου του θεσιλέως, που είναι άνθρωπος όπως αυτοί. "Ας μη μου λέγη κανείς ότι πολλοί έννομοι διέσωρον και ότι πολλοί άθώοι είναι μεταξύ των συλληφθέντων ένόκων. Αούτο πολλές φορές το άκούω από πολλούς να λέγεται, δια μόνον δια την περιστασιν αούτην, άλλα και δια πολλές άλλας όμοιας με αούτην. 47 Α

Τί λοιπόν θα άπαντήσωμεν εις αούτους που λέγουν τούτα; Θα τούς άπαντήσωμεν τα έξής: "Αν και δέν είναι έννοκος ο συλληφθείς εις την παροδσαν σάσιν, άλλα, επειδή κάποτε έκαμη χειρότεραν όπ' αούτην άμαρτίαν και δέν μετάνοησε, τιμωρείται τώρα. Δαδτι έχει αούτην την συνήθειαν ο Θεός. "Όταν δηλαδή άμαρτήσωμεν, δέν μάς τιμωρεί άμέσως, άλλα ανασάλλει, δίδων καιρόν μετανόιας, ώστε να διορθωθώμεν και μεταβληθώμεν. "Αν δέ, διότι δέν έτηρωρήθημεν, νομίσωμεν ότι έσθωσε το άμαρτήμα μας και άδιοφορήσωμεν, εκεί όπου δέν είκομεν καιμίαν ύποψίαν, εκεί έξά-

παντος θα συλληφθῶμεν και τιμωρηθῶμεν. Τοῦτο δὲ γίνεται διὰ τὸ μᾶλλον, ἢ ὅτι, ὅταν ἁμαρτήσῃμεν και δὲν τιμωρηθῶμεν δὲν πρέπει νὰ παίρνωμεν θάρακος, ἀλλὰ νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἂν δὲν μετανοήσωμεν, ἡ τιμωρία θὰ μᾶς ἐλθῇ ὠρμημένως, ὡς ἐκεῖ ποὺ δὲν τὴν περιμένωμεν. Ὅποτε, ὅταν ἀγαπητὴ, ἁμαρτήσῃς και δὲν τιμωρηθῆς, μὴ τὸ πάρος ἀπῆλπιστα, ἀλλὰ περισσότερο νὰ φοβηθῆς ἔχων ὑπ' ὄψιν σου, ὅτι εἶναι εὐκολόν εἰς τὸν Θεόν, ὅταν θέλῃ, νὰ σὲ τιμωρήσῃ διὰ τὸ παράπτωμά σου. Ἐάν δὲ δὲν σὲ ἐπιτρώσῃ τότε, τὸ ἔκαμε διὰ νὰ σοὺ δώσῃ προθεσίαν νὰ μετανοήσῃς. Κατόπιν δὲν εἴπομεν, ὡς μὴ λέγομεν λοιπὸν ὅτι ὁ θεῖνα καιτοι ἀθῶος συνελήφθη, ἀλλος δὲ ἂν και ἴτω ἔνοχος, διέφυγε. Διότι και ὁ ἀθῶος, ποὺ συνελήφθη, ὡς εἶπον, ἐτιμωρήθη δι' ἄλλα ἁμαρτήματα, και αὐτὸς ποὺ πόρα διέφυγεν, ἔάν δὲν μετανοήσῃ, θὰ παροῦσῃ εἰς ἄλλην παγίδα. C Ἄν τοῦτο ἔχωμεν πάντοτε ὑπ' ὄψιν μας, δὲν θὰ λησμονήσωμεν ποτὲ τὰ ἁμαρτήματά μας, ἀλλ' ἔχοντες διαρκῶς τὸν φόβον και τρόπον μῆπως τιμωρηθῶμεν, θὰ γὰ ἐνθυμούμεθα γρήγορα και πόντοτε. Διότι τίποτε δὲν συντελεῖ συνήθως τόσον εἰς τὸ νὰ μᾶς ὑπενθυμῆται τὰς ἁμαρτίας μας, ὅσον ἡ κόλασις και ἡ τιμωρία. Καὶ τοῦτο φαίνεται ὅπῃ τὸ παράδειγμα τῶν ἀδελφῶν τοῦ Ἰωσήφ. Ἄφου δηλαδὴ ἐπέλασαν ἐκείνοι τὸν δίκαιον και ἐπέρασαν δεκατρία ἔτη, ὑποφασθέντες ὅτι τιμωροῦνται δι' αὐτὸ, και φοβοῦμενοι, ὅτι θὰ ὑποστοῦν τὴν ἐσκατὴν τιμωρίαν, ἐθυμῆθησαν τὴν ἁμαρτίαν τῶν και εἶπον μεταξύ τῶν. Ναί, εἴμεθα ἔνοχοι διὰ τὴν πρὸς τὸν ἀδελφόν μας Ἰωσήφ ἁμαρτίαν μας (Γεν. 42, 21). Βλέπετε πῶς ὁ φόβος τοῦς ἔκαμε νὰ θυμηθοῦν τὴν ἁμαρτίαν τῶν ἐκείνην; Καὶ ὅταν μὲν ἡμάρτανον, δὲν τὸ ἠσθάνοντο, D ὅταν δὲ ἐπερμεναν νὰ τιμωρηθοῦν, τότε τὸ ἐθυμῆθησαν.

Ταῦτα λοιπὸν ὅλα ἔχοντες ὑπ' ὄψιν, ὡς μεταβάλλωμεν και διορθώσωμεν τὸν βίον μας. Ἄς φροντίσωμεν περισσότερο διὰ τὴν εὐσέθειαν και τὴν ἀρετὴν, παρὰ διὰ τὸ ἀπαλλαγῶμεν ἀπὸ τὴν ἀγωνίαν, ποὺ μᾶς κατέχει. Καὶ ἐν τῷ μεταξὺ τρεῖς ἐντολὰς θέλω νὰ παρακαταθέσω σὲ σὲς, ἵνα, πρὸς χάριν μου, τὰς φυλάξῃτε μαζὶ μετὰ τὴν νηστείαν, αἱ ὁποῖαι εἶναι αἱ ἑξῆς:

Κανένα νὰ μὴ κακολογήτῃ, κανένα ἀνθρώπων νὰ μὴ ἔχετε ἐκθρόν, νὰ κόψετε τελεῖας ἀπὸ τὸ στόμα σας τὴν κακὴν τῶν ὄρων συνήθειαν. Καθὼς δὲ κάνωμεν, ὅταν ἀκούσωμεν, ὅτι μᾶς ἐπεβλήθη κάποια χρηματικὴ εἰσφορά, ποὺ καθέννας, ἀφου ὑπάγῃ εἰς τὸ σπίτι του και καλέσῃ τὴν γυναῖκά του, τὰ παῖδιά του και τοὺς ὑπαρέτας του, E συσκέπτεται και ἐξετάζει με αὐτούς, πῶς θὰ καταβάλλῃ τὴν εἰσφορὰν ἐκείνην, αὐτὸ

νὰ κάνωμεν και τώρα διὰ τὰς ἐντολὰς αὐτὰς τὰς πνευματικὰς. Ἄφου ὑπάγῃ καθέννας εἰς τὸ σπίτι του, ὡς καλῆ τὴν γυναῖκά του και τὰ παῖδιά του και ὡς τοὺς λέγῃ, ὅτι σήμερον ἐπεβλήθη εἰσφορὰ πνευματικῆ, εἰσφορὰ διὰ τῆς ὁποίας θὰ ἐπέλθῃ κάποια λύσις και ἀπαλλαγὴ ὡς αὐτῶν τῶν κακῶν, εἰσφορὰ ἡ ὁποία, αὐτοὺς ποὺ τὴν καταβάλλουν, δὲν τοὺς κάνει πτωχοὺς, ἀλλὰ πλουσιωτέρους, ὥστε κανένα ἐκθρόν νὰ μὴ ἔκουν, ⁴⁸ A κανένα νὰ μὴ κακολογῶν, ὅτε καθόλου νὰ ἀρκεῖνται. Ἄς ἐξετάσωμεν, ὡς φροντίσωμεν, ὡς σκεφθῶμεν, πῶς θὰ ἐκτελέσωμεν τὰς ἐντολὰς ταύτας. Ἄς καταβάλλωμεν πᾶσαν προσπάθειαν, ὡς ὑπενθυμῆται αὐτὰς ὁ Θεὸς εἰς τὸν ἄλλον, και ὡς τὸν διορθῆναι, διὰ νὰ μὴ μεταθῶμεν εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν κρεῖσσται και μὴ τὸ νὰ ζητῶμεν νὰ δανεισθῶμεν, πᾶσωμεν ὅτι και αἱ μισοὶ παρῆνοι τῆς παραβολῆς (Ματθ. 25, 1-13), και χάσαμεν τὴν αἰωνίαν σωτηρίαν μας. Ἄν εἴτοι κανονίζωμεν τὸν βίον μας, ὡς ὑπόσχομαι και ὡς ἐγγυῶμαι, ὅτι ὅπ' αὐτὸ θὰ προέλθῃ κάποια λύσις τῆς παρούσης συμφορᾶς και ὁπαλλαγὴ ἐκ τούτων τῶν κακῶν και τὸ σπουδαιότερον ἡ ὁπαύσις τῶν μελλόντων ἀγαθῶν. B

Ἐπρεπε θέσσαι νὰ σὲς εἴπω νὰ ἐκτελέσῃτε κάθε ἀρετὴν, ἀλλὰ σὲς εἴπα αὐτὰς μόνον, διότι θεωρῶ ὅτι ἄριστος τρόπος νὰ διορθῶσῃ κανεὶς τὸν βίον του εἶναι νὰ παίρῃ κωμιστὰ μίαν μίαν ἐντολὴν και, ἄφου τὴν ἐραρμόσῃ, τότε εἰς τὰς ἄλλας νὰ προχωρῇ. Καθὼς δηλαδὴ, ὅταν πρόκειται νὰ σκάψῃ ὁ γεωργὸς καλλιεργήσιμον ἔκτασις, φθάνει εἰς τὸ τέλος τῆς ἐργασίας του, σκάπτων αὐτὴν κατὰ τεμάχια, ἔτσι και ἡμεῖς πρέπει νὰ κάνωμεν. Ἐάν θέσωμεν εἰς τὸν ἑαυτὸν μας, ὡς ἄρον ἀπαράβατον, νὰ ἐκτελέσωμεν, κατὰ τὴν παρούσαν τεσσαρακοστὴν, μετὰ μεγάλην ἀκρίβειαν τὰς τρεῖς αὐτὰς ἐντολὰς, ἡ καλὴ αὐτὴ συνήθεια, τὴν ὁποίαν ἔξασφαλισάμεν, και εἰς ἄλλο θὰ μᾶς βοηθήσῃ, ὥστε με περισσότερο εὐκολίαν νὰ φθάσωμεν και εἰς τὴν τῆρσιν, τῶν ἄλλων ἐντολῶν και νὰ ἐλθωμεν εἰς τὴν κορυφὴν τῆς χριστιανικῆς φιλοσοφίας. C Τότε και τὸν παρόντα βίον θὰ ἀπολαύσωμεν με καλὰς ἐλπίδας και εἰς τὸν μέλλοντα με πολλὴν παρηγοσίαν θὰ παραστώμεν ἐνώπιον τοῦ Χριστοῦ και θὰ ἀπολαύσωμεν τὰ ἀσώρητα ἀγαθὰ, τῶν ὁποίων εἴθε ὅλοι νὰ ἀξιοθῶμεν διὰ τῆς κἀριτος και φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου ὡς εἶναι ἡ δόξα εἰς τὸν Πατέρα και εἰς τὸ ἄγιον Πνεῦμα, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.